СЛОВО Просвіти

БЕЗ МОВИ НЕМАЄ НАЦІЇ!

КВІТЕНЬ, Ч. 4 (82), 2001 РІК

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Монолог на гарячу тему

ХТО ВИНЕН

у сутичках демонстрантів з правоохоронними органами і в тому, що нашому президентові некомфортно

«Нелюди», «коричнева чума»… Цей клікушеський ряд, напевне, можуть продовжити ті, хто дивився придворні УТ-1 та «Інтер» 9—10 березня. Оскільки я до них не належу, а в парку Шевченка 9-го березня була, то обмежуся цими двома означеннями народу, нас із вами, люди добрі, які прозвучали з вуст нашого президента. Щоправда, сам він нас зі складу народу вочевидь виключив, ще раз перевищивши свої владні повноваження: адже ми його обирали не на Бога, щоб він ділив нас на овечок та козлів, не на царя, щоб жалував чи карав, не на верховного суддю, щоб виносив вироки, і навіть не на весільного генерала; ми його обирали, як би це сказати простіше, — ми його обирали на голову сільради. Щоб він успішно здійснював загальне керівництво.

Більшість нас обирали його не як «ясне сонечко», а просто як «менше зло», щоб не привести до влади комуністів. Більшість нас не вірили, що з цього щось вийде путнє, але безвихідь штовхнула на такий крок. Отож ми, хто сьогодні протестує проти грубого й однозначного здавання нас Росії (а відмова диверсифікувати енергопостачання, зокрема разом з Польщею тягнути нафтопровід з Норвегії, про що гарант заявив прямим текстом; об'єднання енергосистем, що кине нас у ще більшу боргову кабалу; пільги російському капіталу, — все це разом для нас, незалежних поки що, означатиме одне: не вмер Данило, то болячка задавила), хто протестує проти всевладдя силовиків, у тому числі проти спецзагонів, які виконують роботу кілерів у державі; хто протестує проти президента, який шантажем і погрозами зробив собі перемогу, який «замовляє» противників, матюкається і попліскує по плечу тих, хто, обдираючи державу, ділиться з паханами, — ми, як заявляє президент, нелюди. І цією заявою ставить нас поза законом.

А люди, виявляється, — це ще не відмерзла від сталінського щастя бездумна отара, яку поганяють наглядачі з батогами; перелякані дрібні злодюжки, а більше і частіше – негідники без честі і совісті, любителі рибки в каламутній воді, недалекі і недалекоглядні «хохли», бо в неправовій державі найбільший і найбільш відданий прихвостень не застрахований від немилості пахана. Їх поки що милостиво зараховано до людей.

Гаразд, але якщо така велика частина народу, і то відомого, з академіками, письменниками, митцями включно, перетворюється на «нелюдей», то як у такому разі можна оцінити правління керівника, при якому це неподобство сталося? Згадаймо, як наш гарант по свіжих слідах президентських виборів звільнив кількох губернаторів, у вотчинах яких недорахувався голосів «за себе любимого», мотивуючи це тим, що в тих областях роздолля комуністам. Отож, чи не природно було б зараз, якби він, несподівано виявивши такий шал протестів у своїй вотчині, пішов з посади сам, оскільки імпічмент йому, кажуть, оголосити не можна, механізму немає, скрізь є, а ми не встигли чи не потребуємо. А звільнити його хтось же мусить, якщо йти за його ж власною логікою: звільняти за недоробки.

Усе це очевидне — і здавання Росії, і некомпетентність, і перебування на повідку у «грошових магнатів», і непослідовність, і безкультур'я, і хвороблива амбіційність… Та, за великим рахунком, милосердний і добрий народ сьогодні піднімає на протести вже навіть не це. Люди це проковтнули, але хочуть не крові, а просто звільнитися від такого керівника. Це все треба припинити. І це буде припинено. Шляхом імпічменту, зречення, дострокових виборів… Народ піднімає абсолютно чуже його, народу, ментальності зухвальство президента, демонстрування повної непідзвітності, наплювання на опозицію, ігнорування серйозних звинувачень, підкріплених серйозними свідченнями і висновками. Людина, яка має бодай уявлення про честь, тим більше «мужик», тим більше президент, не відбіливши її, честь, у суді або на дуелі, не має права перебувати на посаді, аналогічній посаді голови сільради, себто керувати громадою. Ні морального — бо не має авторитету, ні фізичного — бо не має довіри, ні юридичного — бо, зрештою, «виявилися нові обставини», так, здається, це формулюється у юриспруденції, себто ми обирали ж не такого… І тим не менше наш президент наважується виходити на люди, гримати на них, як на свою челядь, тиканням пальця вказувати, хто людина, а хто — коричнева чума. То справді, що ж це за народ такий у центрі Європи, який це слухає, це схвалює, це терпить.

Так, напевне, не треба було запальним хлопцям лізти в бійку з міліцією. Але кожен народ, якщо він не ущербний, не каліка, повинен бути, як ми тепер кажемо, структурованим, себто мати весь політичний спектр, від крайніх правих — до крайніх лівих; усі вікові категорії — від склеротичних кагебістів — до юних наці. А найбільше місця у тому спектрі має займати те, що, знову ж, ми називаємо середнім класом — власники, керівники, підприємці, бізнесмени. І вони, як той міцний фундамент, триматимуть будівлю держави так, що її навіть не схитнуть ані паради лівих, ні витівки правих. Саме створенням такого численного і міцного середнього класу мав би перейматися керівник держави, а не власними хворобливими амбіціями маленького чоловічка; саме основу суспільства, середній клас мав би він примножувати, а не лави міліції, прихвоснів та нашіптувачів. Наявність правих і лівих — це як щеплення організму, якому судилося жити не в стерильній обстановці, а серед мікробів та вірусів. Вакцинація і суспільству потрібна для загартування, для вироблення імунітету. В кожній європейській країні є і ті, і ті; вони приходять в парламенти і в уряди, вони мають змогу продемонструвати власну неспроможність — своїми справами, бо їх там не бояться і з ними там дискутують.

Наш президент боїться своєї опозиції, бо вона, попри певну гарячковість та незорганізованість, в основному має рацію, у неї в руках аргументи, яких йому не побити. Замість того, щоб жити політичним життям, хоч воно для нього наразі і непросто складається, президент усе далі йде від життя. Замість вийти на східці своєї резиденції і звернутися до колони людей, яка туди прийшла такого насправді важливого, неоднозначного для народу 9-го березня, зі своїм вагомим поки що словом, сказати людям кілька нормальних фраз, щось пояснити, щось бодай трохи і, головне, правдоподібно прояснити, — адже, швидше за все, ситуація, в яку втрапив наш обранець, насправді і складніша, і страшніша, ніж це відомо загалові, — за щось попросити пробачення, запропонувати діалог, широку розмову, — президент оточив себе дітками у вишиванках, якимись солов'ями в шароварах, гімнастками зі стрічками. Це позиція страуса? Це він сам так придумав чи радники? Тоді вони чиїсь резиденти. Чи це свідомий розрахунок на дурнів? Однак народ із цього стану відчутно вичунює. Для кого це? Для агентства Рейтер? Але ж зараз не 30-ті роки, зараз такий сценарій має дуже жалюгідний вигляд, а агентство Рейтер тим часом знає, що й де йому знімати. Для страхопудів-лизоблюдів? Та й вони ж не на Північному полюсі живуть, таж то їхніх дітей просто з вагонів повитягали, щоб заперти в київські кутузки.

Президент і його оточення мають народ за повних ідіотів, якщо наважуються годувати його такими сценаріями і таким інформхарчем, який пропонують день у день державні канали і державні та олігархівські ЗМІ. Але, рано чи пізно, він, народ, їм помститься. На жаль, мушу сказати, бо некерована сила сліпа, а помста — руйнівна й нездорова стихія.

Президентові сьогодні дуже некомфортно, і він не може стриматися. У нього така по-дитячому безпосередня поведінка. Президент і його оточення винні в тому, що людям уривається терпець, вони провокують людей на нецивілізовані кроки, вони стануть жертвами своєї недалекоглядності, зневажливого ставлення до людей, грубої брехні. Подивіться у дзеркало, Леоніде Даниловичу, і ви там побачите причину протестів, озлоблення, демонстрацій і бійок, а також власного дискомфорту. Перенасичення брехнею викликає її кристалізацію, вона випадає в осад і стає очевидною навіть для підсліпуватих. І навіть захарчовані й підсліпуваті можуть розлютитися, усвідомивши, що їм уже не вважають за потрібне бодай брехати у міру та пристойно, як заведено серед цивілізованих політиків. До речі, саме для того, щоб не накопичувати негатив у суспільствах, розумні лідери співпрацюють з опозицією. А наш навіть не бачить її… А потім президент заявляє, що йому треба виспатися.

Ідіть на пенсію, Леоніде Даниловичу. Не мучте себе і цей багатостраждальний народ, можливо, в нього ще стане сили струсити з себе погань, яку ви тут розплодили, і побудувати нормальне суспільство.

Галина ПАЛАМАРЧУК

ЯК НЕ ВТОПИЛАСЬ, ТО ПОВІСИЛАСЬ...

Роздуми про ставлення до української літератури та проблем її вивчення

Не ради сліз, і розпачу, й скорбот, і не в ознаку гіркого прокляття, вони вже прокляті і так всіма на світі, а задля слави нашого роду написано, і во ім'я любові про цю високу смерть.

І хоч багато судилося нам незабутніх утрат, хоч легше було б очам читати щось лагідне й миле серед громів, почитаймо про матір Марію Стоян.

Олександр Довженко, оповідання «Мати»

Ці слова я пам'ятаю з дитинства. Вони тримаються у моїй пам'яті 37 років. Рівно стільки років тому я школяркою читала зі сцени сільського клубу оповідання «Мати», не в уривках, а від початку і до кінця. Читала 20 хвилин без підказки, без запинки. Мій тато, світла йому пам'ять, навчив мене відчувати слово, вміти донести його до слухача. І мені, тринадцятирічній дівчинці, неважко було вивчити текст, у якому, до речі, близько семисот слів. А моїм односельцям неважко було їх слухати. І хоча оповідання Олександра Петровича не могло викликати у душах людей радість, а швидше навпаки — болючі спогади про війну, зал завмирав. І люди дякували мені, дитині, за ці хвилини смутку й печалі, а може за те, що саме в ці хвилини могли досхочу, не соромлячись, виплакатись, а може... (це я уже тепер розумію) серед блудливих пісень про Леніна і партію відчували щире слово, саму душу Довженка. А ще я читала «Катерину» Тараса Григоровича Шевченка і «Російський характер» Олексія Толстого. Чомусь завжди великі твори і завжди трагічні. Чому? Напевне тому, що в них закладена життєва мудрість. І нікому не спадало на думку, що ці літературні тексти вбивають радість життя і розвивають негативні людські емоції, що вони не вчать як жити, а вчать як помирати.

А ось тепер, коли прийшла і заявила про себе нова генерація — «нові українці», з'явилась така думка. Ці самі нові буржуа не хочуть чути життєвої правди, не хочуть знати правдивої історії, бо це «травмує їх душу». І їхні дітки не бажають читати ані В. Стуса, ані У. Самчука, ані І. Багряного, уже й до Т. Шевченка добрались. І взагалі дійшли висновку, що в українській літературі немає нічого цінного, там же кожна героїня «як не втопилась, то повісилась». Шановний читачу, коли я говорю про нових українців, то не маю на увазі українських підприємців чи представників малого бізнесу. Я вкладаю у ці слова інше значення. На мою думку, нові українці це не ті люди, які завше відчували себе українцями, а які мусили стати українцями завдяки обставинам — незалежності України — та ніколи не будуть почувати себе такими. Вони є і серед державних чиновників, і серед політиків, і серед інтелігенції, серед селян, міщан, молоді.

Одні на службовому рівні доводять, що в часи гуманізації освіти не варто вивчати літературні тексти про голодомор, оскільки вони негативно впливають на нервову систему школярів і не несуть у собі жодного естетичного заряду. І даремно, мовляв, скоротили курс російської літератури, ввівши її до складу зарубіжної. Кожен літературний твір російської літератури, особливо класичної, наповнений радістю життя і високими естетичними почуттями. Такі твори облагороджують душу, гріють серце, розвивають мозок. Це й не дивно, адже творили російську літературу люди високоосвічені й виховані: одним словом — дворяни. А українська література низькопробна, нецікава, нічого радісного, емоційно-трепетного в собі не несе, одним словом — мужича. То ж чи варто на шляху до створення української еліти, виховання шляхетності опускатись до рівня сірости, невиразності, а то й розпуки? Хто може примусити тепер, за часів демократії, вибирати гірше, а не краще? Хто може заборонити нашим школярам, особливо ліцеїстам та гімназистам, вивчати велику російську літературу, зарубіжну культуру та почувати себе «щасливими і здоровими» громадянами світу?

А ніхто й не забороняє. Більше того, ніхто й не цікавиться цим питанням. Бо коли б поцікавились якими додатковими заняттями «обтяжили» себе новостворені ліцеї та гімназії, то може й побачили б проблему. Бо вона таки є. І вирішили на державному, а не на службовому рівні, скільки годин і на що давати, бо є гроші на їх оплату, ідуть з державного бюджету. А коли батькам захочеться якоїсь «забаганки», то нехай сплачують зі своєї кишені. Наші ж міністерські новатори спромоглися лише на те, що спростили екзамен з української літератури і довели до абсурду. Абсурд полягає у тому, що ні учням, ні вчителям не зрозуміло, з якого предмету випускний екзамен: чи то з української мови, чи то з української літератури, чи то з історії. Програми середньої загальноосвітньої школи, а ними користуються навчальні заклади усіх рівнів акредитації, вказують на літературні тексти, пропоновані для вивчення, на зміст засвоєння історії літератури, на перелік текстів для вивчення напам'ять та на основні вимоги до знань і вмінь учнів.Серед багатьох вмінь діти повинні засвоїти вміння письмово викладати свої думки:

5 клас — переказувати невеликий епічний твір;

6 клас — скласти твір-роздум за літературним твором, що вивчається;

7 клас — складати просту характеристику героїв твору;

8 клас — визначати ідейно-художню роль елементів сюжету;

9 клас — писати рецензію на літературний твір, готувати доповідь або реферат на літературну тему;

10 клас — з'ясовувати взаємозв'язок світогляду і творчості письменника;

11 клас — аналізувати твір, складати тези й конспекти критичних статей, створювати усні та письмові твори-роздуми на літературні й публіцистичні теми, доводити власну думку про літературний твір, користуватися довідниковими джерелами з літератури.

Звичайно, вимог до вмінь учнів значно більше, я навела суттєвіші. Однак прослідковується одне: усі письмові роботи школярів проводяться на основі вивчених літературних творів. При детальному аналізі програм з української мови стає зрозуміло, що до 10 класу учні повинні опанувати основні вміння, серед яких: розпізнавати вивчені поняття і пояснювати за допомогою вивчених правил, правильно будувати і використовувати у мовленні речення різних типів і видів, правильно ставити розділові знаки... В 10 та 11 класах учні працюють над удосконаленням своїх вмінь та творчого застосування практичних навичок. У жодній програмі не йде мова про вироблення вміння творчо переказувати тексти з використанням власних роздумів про героя наведеного тексту чи проблему, поставлену у тексті. Чи важко це учням? Дивлячись який текст. Коли два роки тому в тексті про Михайла Грушевського потрібно було зробити «творчу вставку», розгубились наші школярі. На уроках української літератури вони нічого не вчили про нашого першого Президента, а на уроках історії розглядали його як політика. «Казочок» на кшталт «Ленін і діти», «Ленін в Смольному» іще немає — як зробити «літературну вставку»? Розгубились і вчителі: слово «Президент» пишеться з великої літери, а в запропонованому тексті для переказів — з малої. Розгубились і обурились, бо претендент на медаль не повинен зробити жодної помилки, а вчитель у записах журналу не має права ні на виправлення, ні на виставлення посередньої поточної оцінки майбутньому медалісту, а тексти для переказів, затверджені Міністерством освіти України, рябіють помилками й діалектизмами. Писали минулого року школярі текст «Бережанська гімназія», у якому двадцять відсотків діалектних слів. Дитина сприймає тексти на слух і письмово відтворює його. Вона вірить у те, що текст відповідає літературним нормам і не в спромозі обійти цю «пастку», бо вона її просто не бачить. До того ж, як витворити хорошу «вставку» дітям сільських загальноосвітніх шкіл, коли вони не знають, що таке гімназія?

Отже, висновок у мене напрошується один: проблема випускного екзамену потребує вирішення. І якщо це екзамен з української мови, то в 10-11 класах повинно бути виділено належну кількість годин для української мови. Якщо це екзамен з літератури, то будь-який вид роботи повинен ґрунтуватися на вивченому (текстуально) літературному матеріалі.

На сьогоднішній день ні державна мова, ні вітчизняна література не здобули належного визнання та уваги. Не потрібно соромитись, слід сприяти здобуттю ними належного статусу. Це справа не тільки соціальна, моральна, а й політична, щоб не з'являлись бузини. Як тільки ввели викладання в навчальних вузах українською мовою, так і припинились заяви батьків з висловленими незадоволеннями щодо вивчення їхніми чадами української мови. Як тільки повернеться до життя старий добрий екзамен з української літератури — письмовий твір за літературним джерелом, відпаде питання неможливості засвоєння українських літературних творів.

Принагідно слід сказати, що досить часто вчителям української мови та літератури працювати нелегко: не зникло відчуття меншовартості, ранять душу й мозок відверті антиукраїнські, антидержавницькі погляди і висловлювання. Ні, тепер уже не кажуть: «Да кому она нужна, эта украинская мова», тепер стверджують, що вітчизняна література несе в собі негативну енергію, виховує погані смаки, сприяє душевним розладам, депресії. Коли хотіли радянські політики возвеличить «великий русский язык», то не соромились п'ятнадцять відсотків доплачувати вчителям російської мови. А пояснення знайшли: «Министерство обороны СССР производит доплату». Зараз також знайшли пояснення п'ятдесятигривневій доплаті директорам шкіл — «подарунок від О. Омельченка». Цілком зрозуміло, що такий «подарунок» — вимога часу, політика сьогоднішнього дня. Однак справжнє поціновування праці українського філолога та математика — то політика завтрашнього дня. Необхідно це зрозуміти, аби до філологічних факультетів ішли кращі з кращих, аби виправдати (хоч частково) ті сили, які витрачаються на випускних екзаменах. І найголовніше: українці серцем і духом повинні формувати національну еліту.

Принагідно ще хочу сказати, що відомчому міністерству слід переглянути навчальні програми. Ну хіба може існувати така фраза: «нове прочитання повісті»... Досить займатись дешевою політикою. Прочитання твору повинно бути не «старим» і не «новим», а таким, яким би волів його бачити автор. Краще цей твір замінити іншим, а не «перефарбовувати» його з червоного у жовтий колір. Скажімо, не на часі повість О. Кобилянської «Земля»? Так на часі інша повість «Царівна». Час робити політику: виправдану, державну, виважену і послідовну. Тоді не колотимуть нам очі образами: «Да кому он нужен этот ваш язык» або «як не повісилась, то втопилась». Держава своєю політикою в галузі освіти та культури приведе таких співвітчизників до розуміння, чому повісилась і чому втопилась, навчить шанувати свій народ і свою землю. До речі, саме цим людям сплачують щомісячно по 50 гривень, які стверджують слідом за Валуєвим, що українська література не заслуговує на повагу, щоправда, Валуєв цієї думки притримувався щодо мови.

Звичайно, ми працювали і будемо працювати на користь рідного слова. Перечитую «Щоденник» Олександра Довженка, і зупиняюсь на словах: «Світе мій, чому любов до свого народу є націоналізм?..» Відчуваю, як глибоко їх розумію з позицій свого життя, свого світогляду, з позиції пам'яті про свого батька, з позиції пошани до рідної мови, культури, історії — зрештою своєї Вкраїни. А ще я дуже шаную українських вчителів: свого тата, свою вчительку Марію Іванівну Богдан, своїх однодумців і молоде покоління і хочу аби вони почувалися гідними того, що вони учителі, бо й сам Ісус Христос був Учителем. Нехай сміливо й гордо читають усім живущим на українській землі і «Наймичку» Т. Шевченка, й «Марію» У. Самчука, і «Сад Гетсиманський» І. Багряного. Щоб знали синів цієї землі, цього народу.

Просвітянка, учителька української мови і літератури

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС НА ШЛЯХУ ОЧИЩЕННЯ —

так назвали просвітяни Черкащини свою обласну науково-практичну конференцію. Змістовні доповіді, виступи знайшли своє відображення в Ухвалі, прийнятій учасниками конференції. Зокрема, в ній зазначено:

Ми, учасники науково-практичної конференції — науковці, учителі, студенти, письменники, журналісти — послідовно підтримуємо запропоновану українською національною комісією при Кабінеті Міністрів нову редакцію українського правопису.

На наше глибоке переконання, державна мова повинна, нарешті, утвердити єдиний правописний кодекс, обов'язковий для всіх громадян у всіх царинах суспільного життя, а також для українців усього світу. Ми вважаємо, що ці давно назрілі зміни мають виконати принаймні два завдання:

— посприяти якомога більшому наближенню літературної орфографії до традиційного живого народного мовлення;

— уніфікувати, а отже й спростити правописні правила.

На нашу думку, запропоновані Української національною комісією зміни в основному відповідають цим завданням.

Водночас, гадаємо, позитивно позначаться на новому варіанті правопису такі доповнення:

1. Передавання англійської літери «W» українською «В» у власних назвах: Вельс, а не Уельс.

2. Написання через дефіс словосполук, що мають значення прислівників і утворюються шляхом повторення слова чи основи без службових слів або з ними: раз-у-раз, день-у-день, кінець-кінцем тощо.

3. Упорядкувати вживання великої літери у назвах наукових установ (Національна академія наук чи Національна Академія наук), назвах політичних партій та громадських організацій (Народний Рух України чи Народний рух України), назвах на позначення найвищих військових організацій (Збройні сили України і Служба Безпеки України).

4. Подати написання слова «не можливо».

5. Узаконити написання слів «місцепроживання» і «місцезнаходження» (а не «місце проживання» і «місце знаходження»).

6. Узаконити написання слова «мариво» з суфіксов -ив- (а не -ев-), — за нормою правопису -28, так як «печиво», «плетиво» тощо.

7. Уніфікувати правила вживання відмінкових закінчень -а (-я), -у (-ю) іменників II відміни (з тенденцією до її спрощення), сформулювавши основні положення щодо вживання закінчення -а (-я), оскільки вони конкретніші, легші для запам'ятання.

8. Не обмежувати коло незмінюваних іменників англомовного походження на -о, -е, дозволити паралельне функціонування їх змінюваних і незмінюваних словоформ.

9. У додатках подати словник антропонімів, топонімів, нових назв державних, партійних, громадських, наукових, навчальних та інших установ і організацій України й інших держав, а також нові абревіатурні назви.

10. Чіткіше представити у правописі випадки нормативного варіантного вживання розділових знаків.

11. Сформувати термінологічну комісію з метою реабілітації українських термінологічних лексем та створення нових термінів з різних галузей знань.

МИ — ТЕРРА КОЗАКОРІУМ!

21 березня в школі № 91 Хортицького району м. Запоріжжя відбувся фестиваль «Юнацько-лицарських братств» учнів 8 — 10 класів шкіл Хортицького району, організатором якого є районний відділ освіти. Завдяки ініціаторам цього заходу методисту Валентині Кристаль і вчителю історії Оксані Яценко (школа № 91) підготовлена програма з метою залучення учнівської молоді до активної участі в національно-культурному відродженні України, а також формування історичної пам'яті, національної свідомості, активної патріотичної та громадської позиції на прикладі діяльності визначних синів козацької землі: привчати молодь по-синівському любити рідну землю, плекати в собі силу волі і силу духу, мужність і відвагу в боротьбі зі злом і потворністю в житті.

Сьогодні козацтво може взяти на себе роль духовного провідника. Козацька система виховання має великі потенціальні можливості для зростання здібної молоді, її фізичних і духовних якостей. Козацьке середовище може виховати найбільш свідомих, стійких юнаків, підготовлених до служби в армії, національній гвардії, органах Безпеки.

Згідно з програмою «Ми — Терра Козакоріум», щоб стати гідними лицарями учні, під час спеціальних експедицій, мають пройти 9 Дніпрових порогів, із яких сьогодні долали перший — захист написаних творчих робіт на тему «Борці за волю України».

У конкурсі взяли участь 11 шкіл району. Приємно відзначити, що всі реферати, підготовлені братствами, виконані на високому художньому рівні: текстова частина доповнена малюнками, схемами, фотографіями. Герої рефератів змальовані правдиво і їм дана відповідна оцінка з огляду на їхні заслуги перед Україною, описані події з їх особистого життя.

Окрім письмових робіт учасники кожного братства, за спеціальним сценарієм, виступили перед журі і оригінально доповнювали свої реферати. При цьому кожне братство має обрану старшину, свою хоругов та іншу козацьку атрибутику.

Журі високо оцінило як творчі роботи, так і виступи «Юнацько-лицарських братств» і нагородило переможців призами-книгами, що їх надали спонсори: Сююз Українок, «Просвіта», Хортицький курінь, ДемПУ.

Фестиваль — «Ми — Терра Козакоріум» може служити добрим прикладом для організації молоді в «Юнацько-лицарські братства» і в інших районах міста, області, України.

Василь МАРКОВИЧ,
член журі, член «Просвіти»

ТА КОЛИСЬ ВОНИ ВИРОСТУТЬ...

Головний лікар О. Таволжан та немовлята дитячого будинку «Берізка»

Найважливіше, найдорожче в житті дитини — мама. Василь Симоненко писав, що «можна все на світі вибирати», крім матері та Батьківщини. Проте не всім дітям Батьківщина як мати, і не всі матері, що зачали в цей скрутний для більшості українців час, спроможні не те що виховати дитину, але й елементарно нагодувати та одягнути її. І ось наслідок — тисячі немовлят, залишених у пологових будинках, тисячі маленьких голодних і хворих бомжів на вокзалах, вулицях, у підвалах... Та колись вони виростуть і запитають нас з вами — **чому**?

Київська «Просвіта» імені Т. Шевченка разом з Київською міською держадміністрацією відвідали з доброчинною акцією «Українським дітям — українську книжку» дитячі будинки «Малятко» та «Берізка», подарувавши діткам найкращі книжки українською мовою видавництв «Веселка, «А-баба-галамага», «Махаон». Тут діти і нагодовані, і доглянуті, їх лікують і навчають висококваліфіковані фахівці, у них є іграшки, книжки, тільки очі в цих дітей — ні, не печальні, не сумні — сирітські, бо при зустрічах з нами, дорослими, в них щоразу спалахує надія на батьківську любов і при прощанні... гасне.

Ще десять років тому була багаторічна черга на усиновлення дітей, тепер же навпаки — діти чекають на батьків: дитина для багатьох українців — розкіш. Головний лікар дитячого будинку «Малятко» О. Таволжин вважає, що останнім часом «відказних» малюків ще так багато, бо молоді матері, що на момент народження дитини опинились у скруті, не знають про закон, який дозволяє їм не відмовлятися від дитини, а оформити її в дитячий будинок на державний догляд до трьох років, щоб за цей час знайти пристойну роботу, житло чи закінчити навчальний заклад, а малюка відвідувати хоч щодня, хоч раз на тиждень...

Сніжана Грабар — вихованка дитячого будинку «Малятко» в світлиці, облаштованій дітьми

Просвітяни були вражені кількістю обдарованих дітей у дитячому будинку «Берізка»: стіни житлових кімнат, фойє, коридорів прикрашені чудовими малюнками та вишивками маленьких мешканців, а імпровізований концерт на нашу честь та подаровані малюнки зворушили всіх до сліз, особливо, коли Оленка Гончарова заспівала пісню про матір на слова Бориса Олійника і чотирирічний Вітя прочитав вірш Сосюри «Любіть Україну», а Сніжана Грабар — «Лілею» Тараса Шевченка. На сьогодні у вихованців «Берізки» все гаразд, але що на них чекає по закінченні школи? Соломинка розміром у 17 гривень соціального забезпечення? Бомжування та поневіряння у нашому жорстокому сьогоденні? Одного разу їх уже зрадили — матері. Невже й тепер на них чекатиме зрада — Батьківщини?

Не будемо поки що говорити про те, як сироті отримати вищу освіту, адже за навчання у вищих навчальних закладах треба платити, а поговоримо про життєво необхідні проблеми — як цим дітям вижити наступного дня після того, як за ними зачиниться брама дитячого будинку, як не потрапити за ґрати чи в руки сутенерів: де цим дітям жити, хто при тотальному безробітті візьме їх на таку роботу, щоб їхній споживчий кошик (а він для дорослої людини сьогодні становить не 17, а 300 гривень) хоча б наполовину відповідав людським потребам. Закон про права і захист таких дітей на сьогодні не діє, але ж людське життя не може зупинитися із 17 гривнями, стиснутими у кволому кулачку підлітка, і чекати невизначеного терміну недекларативного розв'язання цієї найболючішої проблеми! Які важелі зрушать бюрократа з місця на порятунок сиріт? Адресуємо це питання Уряду, Верховній Раді, нам із вами, і просимо Вас, дорогі читачі, висловити свої думки і поради у вирішенні цього питання.

Зліва направо: Н. Верхогляд, Ю. Гнаткевич, Т. Федієнко, Л. Литвиненко — директор дитячого будинку «Малятко»

Матеріал підготувала
Раїса ТАЛАЛАЙ

ГОТУЮЧИСЬ ДО ЮВІЛЕЮ

При активній підготовці Тернопільського міського об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка, Всеукраїнського фонду «Оновлення» на базі первинного осередку обласної бібліотеки для молоді (директор М. Хмурич) упродовж чотирьох місяців працює «Школа громадянської освіти» (керівник Л. Зеленець).

Мета цієї школи — сприяння зростанню соціальної активності старшокласників середніх загальноосвітніх шкіл м. Тернополя, їх адаптованості до сучасного суспільного середовища, підготовка до свідомої участі у виборах 2002 року в процесі компенсаторного курсу світоглядної громадянської освіти. Підбито підсумки першого етапу занять «Утвердження особистості в суспільстві». Визначено переможців у номінаціях «Усвідомлення особистості» (Василь Керелик), «Громадянська позиція» (Михайло Чорненький), «Висока духовність» (Ірина Худа), «Філософські роздуми» (Борис Шкодінський — псевдонім) — просвітяни СЗОШ № 2.

Номінантам вручено подяки, книги, квіти. Щасливі батьки разом з учителями-наставниками можуть переконатися в тому, що результати їхнього виховання отримали високі оцінки.

Заняття триватимуть щосереди у вигляді тренінгів з діловими іграми, екскурсіями, зустрічами з депутатами різних рівнів, науковцями, підприємцями, працівниками банків Тернопільщини.

Президент ТТМ «Відродження» п. Пундик надав можливість курсантам школи ознайомитися з роботою мережі Інтернет; підтримали нас керівництво головного управління Промінвестбанку (керуючий п. Д. Саляр), директор «Інфотехцентру» п. В. Мочульський, «Старсофт» — п. С. Паранов.

Окрім того, просвітяни, продовжуючи заходи до 2000-річчя Різдва Христового, в театрі-студії «Новий Світ» (режисер О. Савка) почали читання гостросюжетної драми «Жарт актора Генесія» (автор Л. Зеленець), яка хоч і висвітлює події часів становлення християнства, але й нині актуальна.

Сподіваємось на фінансову підтримку меценатів і міської влади у придбанні костюмів, виділенні приміщення для постановки драми. Це буде одним з кращих заходів, що проводитимуться в червні під час візиту в Україну Глави Римської Католицької Церкви Іоанна Павла II та відзначення 125-річчя від дня створення «Просвіти» в м. Тернополі.

Дарія ЧУБАТА,
голова правління «Просвіти»,
депутат обл ради,
м. Тернопіль

СВЯТКУЮТЬ БОРТНИКИ

Червоноградський народний хор «Просвіта» (художній керівник і диригент п. О. Бабська) на запрошення осередку Народного руху України (голова Л. Дзендровський), Союзу українок (голова О. Коновал) та сільського голови І. Кука взяв участь у святкуванні 125-ої річниці утворення першої філії «Просвіти» на теренах Західної України в с. Бортники Жидачівського району.

При в'їзді в село, біля пам'ятника-меморіалу жертвам та борцям за незалежність України від часів Австро-Угорщини по сьогодні (автори пам'ятника місцевий художник-аматор С. Крегембіль та Л. Дзендровський) нас зустріли члени оргкомітету.

До підніжжя пам'ятника покладено кошик квітів, а хор заспівав гімн-реквієм «Коли ви вмирали».

Від меморіалу йдемо казково засніженим селом до школи, на фасаді якої в меморіальній дошці увічнено ім'я мешканця с. Бортники, члена проводу УГВР, Слюзаря-Золотаря.

Вшанували пам'ять славетного сина України І. Франка, погруддя якого (автор С. Крегембіль) встановлено між школою і Народним Домом, квітами і хоровим твором на його ж слова «Не пора».

В Народному Домі зала з великою сценою, хорошою акустикою, вдячними і щирими слухачами. На тепло їхніх душ хор відповів великим концертом з творів української класики, духовної музики, народних пісень, колядок, щедрівок.

На завершення концерту бортниківці і червоноградці обмінялися пам'ятними подарунками.

Зворушливі, теплі слова подяки, висловлені Іриною Баторик — чарівною ведучою місцевої програми, назавжди запам'ятаються хористам, а букети живих квітів цього морозного дня нагадували весну всім присутнім у залі.

Після концерту хористи мали честь відвідати музей історії села і краю та виставку картин художника-аматора С. Крегембіля (він же й директор музею). Враження від побаченого і пережитого глибокі й незабутні. Такий музей зробив би честь будь-якому місту.

Шкода тільки, що в такий ювілей не було нікого від обласного Львівського об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта».

Перед далекою зворотною дорогою бортниківці пригостили червоноградців смачними стравами місцевих господинь.

На продовження творчої співпраці художній колектив села і С. Крегембіль із його картинами запрошені до Червонограда.

М. БЕРЕЗОВСЬКИЙ,
адміністратор Народного хору

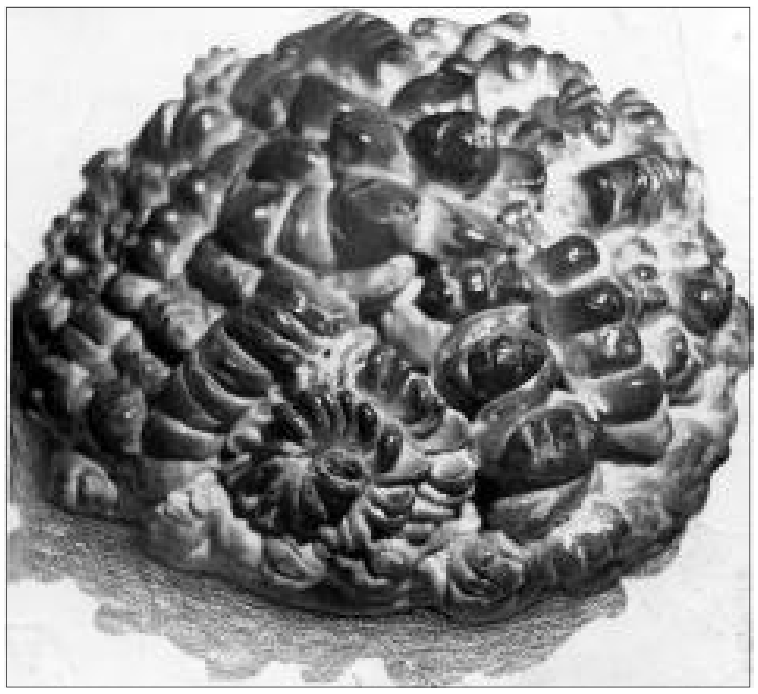

ВЕЛИКДЕНЬ ДУШІ

Відлютували цьогорічні холоднечі й світло сонця ясного поволі розтопило морок зимової ночі. Під благодатним теплом його оживає матінка-земля і все на ній суще. Весна-красна застеляє дорогії шати проросту та квітування — то знову воскресає сила молода й усе довкіл повниться радістю, веселим дитячим сміхом, тремтливим щебетом пташок, що прилетіли з теплих країв. Набубнявіли бруньки на деревах, зазеленіла верба, заквітували клени, котики на лозах повисли, а гурти дівчат іграми, хороводами та голосистим співом веснянок пришвидшують весняну ходу.

Відколи існує наш хліборобський рід, щорічна весна хоч і приносить йому особливі турботи про майбутній врожай на полях, та наймиліше за все — ота незміряна радість небесної благодаті, якою воно обдаровує. Із незапам'ятних часів наші предки осягнули животворну дію Високого неба весняної пори і на велику пошану сонцю ясному (як бачив хлібороб схід сонця, побожно знімав головний убір і віддавав свою вдячність молитвою і поклоном йому), духам покійних пращурів, землі плодючій вони витворили три свята, що колись тривали по тижню — Вербна неділя, Великодня, Провідна.

До кожного свята був окремий ритуал дій і відповідна атмосфера приготування. У свято Вербної неділі освячувалися гілочки цього дерева. З предковічних часів верба була священним деревом українців, яке символізує небо, саму Галактику, що тримає сонце праведне (на Купайла ставили купайлицю з верби, по багатьох селах і весільне гільце з неї робили) й відтак гілки її, тим більше освячені, мають магічну силу — цілительну, захисну фукнції. Видатний вчений XIX ст. О. Потебня пояснює, що в народних піснях («Сонце плете віночок, сидячи на вербі») відбився цей світогляд. Вербова лоза втілює силу весняного відродження (найперша розпускає листочки), невмирущість і безкінечність життя. На ній, за давніми віруваннями нашого народу, поселялися духи-душі предків наших, вона захищає людей і тварин од лихих сил. У народних піснях і колядках вона є улюбленим деревом. «У нашого господаря золота верба, а на тій вербі золота кора, а на тій вербі рожевії квіти. Ой то не верба — Йванова жона, ой то не квіти — Йванові діти». Колись баба-повитуха, миючи руки у воді з вербовими галузками після прийнятого немовляти, промовляла породіллі: «Як швидко росте верба, щоб і дитина так хутко виростала». Ось тому люди так нетерпляче чекали дня Вербної неділі, аби віддати шану своєму святому дереву, возвеличити його силу, розсіваючи її галузками — освячували пучки золотистої верби і приносили до своїх осель, часто пообособливому врочисто обходили стайні, повітки, кошари, пасіки, нею обсажували криниці, дворище, на городі, клали десь на полиці у сховок для помічних дій. До наших днів дійшов звичай один одного при зустрічі (найчастіше — хлопці дівчат) злегенька хльоскати лозою і примовляти: «Не я б'ю — верба б'є: за тиждень — Великдень! Будь весела як весна, дужа як вода, багата як земля, а красна як сонце». Цими галузками, що мають сонячну силу, у такий спосіб розбуджували приспану зимовими холодами життєву енергію людини, очищалися тілом у продуманому пості.

Великодній тиждень проходив у різній роботі, напруженій, коли кожна родина очищала тіло й душу і все те середовище, що її оточувало. У чистий четвер, ще до сходу сонця, вся сім'я вмивається «незайманою» джерельною водою, куди покладено дві писанки, що таять в собі виписані сонячні знаки. У народі казали, хто купається раніше од воронячих дітей, той буде здоровим протягом року. Старі люди милися вночі або вдосвіта, щоб очиститися од хвороб. Вечорами, як наставали сутінки, запалювалися вогнища, на них згорав непотріб торішній. У Великодню суботу вогні запалювали не тільки в садках чи на пустирях, але й за селом на пагорбах — то були священні жертовні вогні. Це чинилося для того, щоб помножити небесну Світлову потугу весняного очищення, природи, людини і всього сущого. Жінки в цей час прибирали в оселях — білили, прали, прасували одіж, чіпляли рушники вишивані. А надто готувалися до справжнього священнодійства — випікати великодні хліби, паски, бабки, калачі й розписувати святочні писанки. По-особливому святково прибрані світлиці та житла — заквітчані рушниками, на столах у ряд, мов дзвіниці висококупольні, поставлені золотаві паски, а в кошиках або в мисках великих небесними зорями осяваютьмерехтять писанки, крашанки — те у віках незчисленне видиво українського безіменного генія. Краса душі його.

Упродовж багатьох століть і навіть тисячоліть очищатися од усього дріб'язкового, минущого, висвітлюватися душею, вивищуватися духом, доростаючи до світу сонця ясного, у любові й злагоді прославляючи його, завжди було внутрішньою потребою українця. Мимоволі у пам'яті моїй спливає картина дитячих вражень, коли у перші повоєнні неврожайні роки (достопам'ятні 1946—47-ий) не було вдосталь хліба, частіше — одна картопля та зрідка каша кукурудзяна, проте до Великодня готувалися в кожному дворі — прибиралося, білилося, виміталося, лагодилося, а жінки (більшість з них — вдови) примудрялися (десь у закутку тримали кілька пригорщів) із пшеничного борошна випікати такі жадані паски. Маленькі. Запашні. Спечені у мисочках, каструлях, кухликах, банках чи в гільзах від снарядів. Осяйні, немов душі живі. У тій селянській убогості та нестатках тоді творилося щось неосяжно велике. Святе. Любов сільської трудівниці випікала пишноту українського Великодня. Являла велич світолюбної душі. І це тоді, коли розпанахана окопами, снарядами українська оселя була в бур'янах, бо ж не вистачало техніки і робочої сили, коли майже всі міста в руїнах воєнного лихоліття і все населення напівголодне. Але душа хліборобська жайворонком весняним у цей день знаменний злітала в піднебесся на єднання з Великим Богом. Бо так велів одвічний звичай народу. Бо туди, у височінь, кликала пам'ять предків. Поле безсмертя козацького роду.

На Великдень, після святкового розговіння, йшли до могилок рідних. Молодь та дорослі потім розважалися на гойдалках. Злітати на них угору — то струменями весняного повітря очищатися від усього недоброго, що накопичилося за зиму. Існувало повір'я: хто погойдається на Великдень, той буде здоровим на весь рік, а хто ні — в того болітиме голова. На другий день свята, у понеділок, молодь ще до схід сонця (хлопці дівчат, а дівчата хлопців) обливалися криничною водою. Веселий, так званий «обливаний понеділок».

Ще за кілька днів до Провідної неділі могилки померлих прибирають від торішнього листя і сухих трав, підсипають свіжою землею, а тоді притрушують навколо жовтим піском і своєрідно у символах орнаментують їх. На Провідну неділю до могилок, за правилами праотців, на кладовище сходиться все село, йде кожен, хто тільки здатен рухатися. Ще донедавна справляли-готували спільний обід у складчину: кожен приносив, що мав. Нині коло могилок рідних збирається кожна родина, частіше — окремо собі. Згадують покійних, поминають хлібом, стравами, напоями. Ритуал поминання предків, що випав мені кілька років поспіль у селах Київщини, знаменує собою те достоту донесене до наших днів багатовікове свято незнищенності роду нашого, коли численні родини, святково вбрані (їхні члени з'їжджалися з різних міст і сіл), кожна коло могилок своїх родичів, обвивши рушниками хрести й розклавши на траві наїдки й напитки, промовляннями-проказуваннями, заклинаннями і тризною вершили сув'язь тисячолітнього поєднання живих душ з душами далеких пращурів. Єдність зі своїм родом і світом білим. Великодні святкові дійства утверджують нескінченність світового духу і в тім процесі — очищення душ, високість народної моралі й оновлення людського духу загалом. Магічна дія священних ритуалів і високомистецька сила атрибутів як складових свята (а це і випечені хлібипаски, і натхненно вимальовані писанки) були, безсумнівно, не раз бачені й глибоко пережиті нашим найбільшим поетом Тарасом Шевченком. І, певно, тоді з уст його, як батька дітей духовних своїх, як істинного пророка свого народу по обидва боки Дніпра, розірваного на цілі віки зажерливими імперіями (московською і австро-мадярською) на дві частини, вилетіли найболючіші, найправдивіші слова:

І світ ясний, невечерній
тихо засіяє...
Обніміться ж, брати мої,
молю вас, благаю.

Його слова — до нас нинішніх — найжаданіші. Як молитва. Як заповіт.

Цей «Світ невечерній» — Великий День Господнього неба — щороку сяє до нас з безмірів світових як вічна благодать Божа. У всеперемагаючому світлі сонця ясного, у незміряній радості всього сущого, у красі оновленого життя. Єднаймося! Братаймося! Радіймо одне одному! Будьмо славні й дужі у Великому Дневі Весни красної!

Олесь ФИСУН

Добрий день, шановна редакціє!

Нехай Христос вскресне в душі у кожного з нас...

Прикарпаття напередодні великого свята Пасхи, яке наш край вшановує згідно з народними українськими традиціями.

Тож і мої учні вже розучують веснянки, гаївки, роблять дослідницькі пошуки особливостей святкування Великодня в різних районах області.

Діти написали і поезії, в яких висловлюють свої сподівання, побажання, прагнення добра, емоційний стан душі.

Ми вітаємо всіх зі святом! Добра нам усім!

Валентина ПАШИНСЬКА,
учитель-методист вищої категорії школи-ліцею № 23
м. Івано-Франківська

* * *

Великдень! Свято це веселе —
Лунає пісня величальна до небес!
Святкуєм воскресіння ми Христове:
— Христос воскрес!
Христос воскрес!
У кошику ковбаси, шинка, масло...
Не бачили смачніших ми чудес!
Священик кропить все свяченою водою:
— Христос воскрес!
— Воїстину воскрес!

Олег Дем'янчук, 5-Г

* * *

Пасха! Пасха!
Щастя, радості багато!
Йдемо кошик готувати,
Смачні паски випікати.
Дзвонять дзвони в церкві,
Сповіщають всіх,
Що в цей день багато
На Землі утіх.
— Христос воскрес! —
Лунає від Землі
І до небес.
— Христос воскрес!
— Воїстину воскрес!

Юля Микитин, 5-В

* * *

Великодній день настав,
у віконце завітав.
Приніс котики вербові,
Щастя, радості, любові.
Хтось вінок собі плете,
Дехто писанку несе...
І радіють всі весні —
Теплій, вранішній порі.
Ранок... Всі до церкви йдуть,
Гарні кошики несуть;
Пісеньки усі співають,
Друзів з Пасхою вітають!

Леся Гринишин, 7-В

* * *

Маленьким горбочком,
Вузеньким струмочком
Котиться писанка маленька,
Розмальована гарненько.
Котиться і сповіща,
Що Свята Неділенька прийшла.
До церкви всіх вона склика
Вітати Господа Христа.

Ірина Говера, 7-В

Символом Великодня, початку всього живого і воскресіння Христового, стало яйце. У передхристиянському світі сонце уявлялося людям казковим птахом. Вороги світла, сили зла могли вбити птаха, але завжди він устигав знести яйце, з якого народжувався новий день. Головний у році великий день — це свято сонця, природи, що прокинулася після зими.

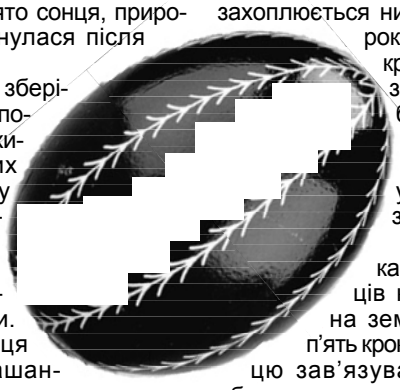

Життя, яке зберігалося в яйці, потрібно було захистити від злих сил, тому тонку шкаралупу покривали фарбою і різноманітними знаками-символами. Пасхальні яйця називали крашанками і писанками, мальованками, дряпачками. Для фарбування яєць напередодні Пасхи використовували відвари різноманітних рослин: жовту і жовто-червону фарбу одержували з кори дикої яблуні, лушпиння цибулі, гречаної полови, горицвіту, звіробою. Синій колір давали мальви, сон-трава, ягоди бузини. Зелений — сік польових трав. Яйця фарбувалися, якщо їх обгортали різноколірними клаптиками тканини, міцно перев'язували нитками і хвилин двадцять варили у воді, в яку додавали трохи оцту.

Як наносили візерунки на писанки? На шкаралупі гарячим воском наводили місця, котрі хотіли залишити білими, і яйце занурювали, скажімо, у зелену фарбу. Потім покривали воском дільниці, які писанкар хотів бачити зеленими, і яйце клали в іншу фарбу. Таким чином домагалися найрізноманітнішого поєднання кольорів і візерунків. Наприкінці крашанки обпікали на свічці і віск танув. Кольори, в які фарбували яйця, мали свою мову: червоний — радість життя; жовтий — місяць, зорі, врожай; блакитний — здоров'я; зелений — воскресіння природи; чорний з білим — пошана духів. Кожний візерунок на писанці мав своє символічне значення. Талановиті писанкарі вимальовували цілі сюжети з життя птахів, тварин, людей. І нині про гарного хлопчика чи дівчинку кажуть: «Як писанка!». На щастя, писанкарство збереглося і до наших днів, все більше молоді та дітей захоплюється ним. А минулого року в Коломиї відкрито багатющий за своїми скарбами Музей писанки.

А ось деякі з улюблених ігор з крашанками:

—«В блудька». Один з гравців клав крашанку на землю і відміряв п'ять кроків. Іншому гравцю зав'язували очі, тричі обертали навколо себе і змушували зробити п'ять кроків. Потім розв'язували очі, і він намагався дотягтися до крашанки рукою. Якщо йому це вдавалося, він забирав крашанку собі.

— «В трапка». Гравця відводили далеко від крашанки, і він, закриваючи шапкою обличчя, намагався підійти до неї.

— «Битки». Гравці «стукалися» крашанками. Хазяїн вцілілої забирав собі побиту.

— «Котючки». Крашанки котили з горбів. Часто використовували при цьому спеціальні жолоби, намагаючися розбити чуже яйце.

— «В кидка». Дві крашанки клали так, щоб між ними не могло прокотитися третє яйце. Гравець кидав між яйцями свою крашанку, намагаючись розбити відразу два яйця.

Святкуючи нинішній Великдень, не забудьте про звичаї наших предків. Можливо, вони додадуть радощів і щастя кожному з нас.

О. С.

«РОБОТЯЩИМ УМАМ, РОБОТЯЩИМ РУКАМ...»

12 березня ц. р. у конференц-залі Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулася Міжнародна наукова шевченківська конференція. Із вітальним словом до присутніх звернувся декан філологічного факультету, лауреат Державної премії України імені Т. Шевченка, професор Михайло Наєнко. Він сказав, що в нашого народу є особливий день — це день народження пророка нації — Тараса Григоровича Шевченка. Цього дня кожен має замислитися: «Куди ми йдемо? Кому вдячні за це?» Декан факультету звернув увагу на значущість для нації особи Тараса Шевченка. Та й не тільки для української нації. Слушною була думка Михайла Наєнка про те, що іще сучасники Шевченка, після його смерті, дали вичерпну оцінку феномену Тараса Шевченка. Доповідач із обуренням говорив про нападки жовтої преси на генія та про проблеми вивчення його творчості у школі. Михайло Наєнко окреслив коло проблем, де особливо треба докласти своїх зусиль науковцям: «Шевченко і історія», «Шевченко і естетика», «Шевченко і міфологія»...

Виступ декана філологічного факультету М. К. Наєнка

Під час роботи Шевченківської конференції

Навколо цих проблем особливо багато плутанини. Часто вульгаризується сьогодні особа поета і його життя. Геніальність треба шукати у текстах.

На відкритті конференції виступив доктор філологічних наук, професор кафедри історії літератури Григорій Штонь. Тема його доповіді «Романтичний концепт творчості Шевченка». Духом здорової полеміки була перейнята доповідь Г. Штоня. Полемізував він із неоднозначним тлумаченням деяких творів Тараса Шевченка, які аналізував Іван Дзюба у книзі «У всякого своя доля».

Учасники конференції працювали у п'яти секціях. Тематичний вектор їхніх доповідей був дуже розмаїтим. Усього було заслухано близько сімдесяти доповідей. Добре було б, щоб цей інтелектуальний потенціал став доступним широкому читацькому загалу.

Василь ОСАДЧИЙ

ВІДГУКНІТЬСЯ ПОРУХОМ СЕРЦЯ!

Не кожному судилася така доля — бути поетом і разом з тим племінчатою праправнукою геніального Тараса Григоровича Шевченка. Тут і усвідомлення своєї причетності, і незвичайна мистецька відповідальність...

Людмила Красицька народилася у місті Майкопі в Адигеї і жила в Краснодарському краї до 12 років. Потім її родина переїхала в Україну. Відомо, що рід Шевченків був обдарованим і дав світові чимало митців. Тут і музиканти, і художники, і майстри художнього слова. Згадаймо племінчатого онука Т. Г. Шевченка по сестрі Катерині Фотія Красицького та відомого культурного діяча Дмитра Красицького.

Людмила Красицька закінчила Київський політехнічний інститут, працювала конструктором в Інституті радіоелектроніки імені Сергія Корольова. Вона закінчила Вищу школу журналістів. Людмила Красицька — ініціатор і засновник, президент Всеукраїнського благодійного культурно-наукового Фонду Тараса Шевченка.

Книга поезій Людмили Красицької «Листопад тисячоліття» вийшла у ТОВ «Джулія» нинішнього року.

У передньому слові до збірки поезій Петро Засенко, схвально оцінюючи доробок поетеси, пише: «Точно переданий у слові, навіть миттєвий порив душі буває вартіснішим від томів споглядальної холодної писанини. Течія почуттів поетеси не тихоплинна — вона розбурхана, часом імпульсивна, що вихлюпується через греблю побутових клопотів». Є в книзі іще одна супровідна стаття доктора педагогічних наук, професора, академіка Галини Сагач.

Галина Сагач на фаховому рівні аналізує вірші Людмили Красицької і вважає, що «кожен читач... знайде свій улюблений вірш, замислиться над своїм потаємним словом, відгукнеться порухом серця на її образи-символи».

Нам залишається тільки привітати славну доньку із славного роду Шевченків з виходом книги «Листопад тисячоліття» та заохотити читачів до уважного прочитання її поезій.

Оглядач

ЛІТОПИС ШАНИ І ЛЮБОВІ

У видавництві «Либідь» 1998 року вийшла друком надзвичайно цікава книжка-енциклопедія «Вічний як народ». Потрібен був час для того, щоб осмислити і зрозуміти значущість цього видання. Автори-упорядники книги — Ольга Іванівна Руденко та Наталія Борисівна Петренко. Отже, кілька слів про авторів, які доклали так багато зусиль до цього видання.

Ольга Іванівна Руденко — завідувачка літературно-меморіального будинку-музею Тараса Шевченка, що у провулку Тараса Шевченка, 8. Іще зі студентських років вона почала свою наукову роботу щодо збереження скарбниці Шевченкового буття — в широкому розумінні цих слів, його променистого слова, яскравих художніх полотен тощо. На сьогодні вона є одним із найобізнаніших бібліографів Тараса Шевченка не тільки в Україні, а й поза її межами.

Наталя Борисівна Петренко — чудовий провідник-екскурсовод у царстві духа Кобзаря — Державному музеї Т. Г. Шевченка, виважений науковець із багаторічним досвідом.

Вступне слово до книги написав академік НАН України Іван Дзюба. Ось лише уривок із його переднього слова: «Великий подвиг Тараса Шевченка полягав передусім у тому, що він, вивчивши *поняття* про свій народ — повернувши цьому поняттю його споконвічну дійсність, — водночас підніс до загальнолюдського рівня відроджувану літературу цього народу... Ніколи і ні в чому не підносив Шевченко свій народ над іншими, взагалі не шукав у ньому рис, які б були властиві лише йому і більш нікому. Він був не націоналістом чи інтернаціоналістом, а просто Людиною в родовому значенні цього слова, — при тому що був сином свого часу і свого народу, поділяв їхні вади в малому, але у великому, значному йшов на цілу епоху попереду».

Матеріали, вміщені в книзі, відрізняються від попередніх подібних видань новим поворотом авторської думки. От хоча б узяти, наприклад, коментар О. Руденко до поеми «Гайдамаки». У стислій довідці подано і час написання поеми, і мотиви, що спричинилися до її написання. І вже просто озвучено, іншого слова не можна й підібрати, старовине та історичне тло Коліївщини: «Польська судова комісія, що засідала в містечку Кодні і мала своїм головою регіментаря Стемпковського, діяла вкрай жорстоко, засуджуючи майже всіх до страти або тяжких каліцтв».

Автором статті опрацьовано чимало коментарів до цього твору: І. Камінського, С. Вітвіцького, М. Тихорського, С. Ятовського, М. Костомарова. Мало того, що дослідниця подає свою статтю у світлі сьогоденних проблем нашої держави, вона переосмилює висловлене своїми попередниками.

Не можна не зупинити уваги читача й на яскравій ілюстрації до поеми «Гайдамаки» О. Г. Сластьона. І взагалі ілюстрації до творів Тараса Шевченка, його портрети та автопортрети, портрети його друзів-товаришів зустрілися на сторінках книги, мов давні друзі. Жоден із мистецьких творів тут не випадковий. Хоч у заголовок збірника й не винесено назву «Літопис шани і любові», та, на мій погляд, така характеристика була б самодостатньою.

У книзі є детальний коментар історіографії. Серед опрацьованих джерел — твори численних авторів XIX та XX століть. Хоча більшість використаної літератури, зазначеної в доповненнях, датується дев'яностими роками останнього століття, та незримо присутній на сторінках літопису багатий архівний матеріал.

Світлана ДМИТРЕНКО

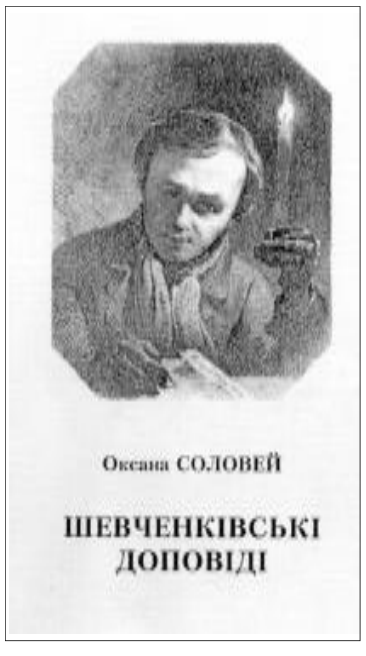

НАШ ЄСИ, ПОЕТЕ...

До книжки відомої на еміграції літераторки ввійшли доповіді, які вона читала на щорічних Шевченківських святах далеко від України. У слові до читачів Оксана Соловей пише: «На середньому Заході Сполучених Штатів там, де 45-та паралель перетинає ріку Міссісіпі, розкинулися Міста Близнята, або Твін Сітіз: на правому березі Міннеаполіс, на лівому Стейн Пол, столиця Міннесоти. По Другій світовій війні українська громада Твін Сітіз помітно збільшилися новими емігрантами... Громадське життя пожвавішало...» Воістину — нашого цвіту по всьому світу! Можна уявити, як слово нашого Кобзаря єднає душі українців у далеких краях. Авжеж, воно там на вагу золота.

У книгу «Шевченківські доповіді» (Київ, «Задруга», 2000 рік) увійшло п'ять есе: «Риси Шевченкової вдачі», «Останні дні, остання дорога», «Наш єси, Поете, а ми народ твій», «Володар у царстві духа», «Всесильність «Кобзаря».

У стислій, лапідарній формі есе Оксана Соловей розповідає читачеві відомі і маловідомі факти з життя Тараса Шевченка. Авторка думає, зіставляє, аналізує і дуже добре володіє матеріалом. Можна сказати, що її есе — це своєрідний синтез думок про життя Тараса Шевченка. Вона олюднює образ великого Кобзаря, доносить його до серця людського.

Інф.

УНИКНУТИ ЗГУБНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ МІНІСТРОВІ ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ п. В. Г. КРЕМЕНЮ

Вельмишановний
Василю Г! иго! овичу!

Зве! нутисяядоя Васяцимяпистомявимушуц нашаяглибокаяст! ивоженцстьязаясучасний станяосвцт, ятаянаук, яв Ук! ацнця—ясфе! у,ядеява вцдсутностцягл, б, нн, хя! ефо! м,яякцячасом пцдмцнюютьсяядеяк, м, яновацям, ябільшеяовнцшньо-е- ектного,яоянеяпосутньогояа! акте! у, в, ! азноянa! остаютьяяв, щаязанепаду,ядег-! адацциятаянавцтьявцдступявцдяпевн, хвздобуткцв, досягнут, хяуяпе! шця! ок, яяде! жавноцянезалежностцяУк! ацн, .я! озумцло,яцоящятенденцц неяможутьянеяпов'язуват, сяяяп! , нц, пов, м, п, танням, ,якцямаютьявцдношенняядоя! цзного ! озумцнняясамоцяст! атегцця! озв, ткуяосвцт, яв Ук! ацнц,яяцяяде! жаво! озбудовчогоятаянаццв, . овногояпокл, кання,ядоягоям, йя очемо п! , ве! нут, яувагу.

Якявцдомо,янаяоЯцньяцьогоя! окуяпе! едбаченоя п! оведенняяВЯеук! ацнЯькогоя з"цзду п! аццвн, кцвяоЯвцт, ,ящоямацяобгово! , т, яга п! , йнят, яНаццональнуядокт! , нуя! озв, тку оЯвцт, яУк! ацн, .яяУяв'язкуянеяяЯам, мя актом майбутньогоя з'цзду,яяк, йяцяпот! цбн, м,яяяз йогоя меточяяпоЯтацядвая зап, тання.я 1)я Як ! озумцт, яте,ящоя не! гов, йяз'цздяяжеяЯамоя Яво цюяназвою,яуякцйяяномуЯьяп! оцгно! ованеЯловоя"д! уг, й",яп! от, Ятавлен, йяц, мяпопе-! едньомуя—яПе! шомуяв'цздовцяпедагогцчн, . п! аццвн, кцвяУк! ацн, ,ящоявцдбувЯяяуя! уднц 1992-гоя! оку?яя 2)яЩоя означа2, меяп! , йня22яяНаццональноцядок2! , н, я! озв, 2куяоЯвц2, Ук! ацн, ядляядолцяза2ве! дженоцязгадан, м Пе! ш, мяв'цздомяДе! жавноцяНаццональноц П! ог! ам, я"ОЯвц2а.яУк! ацнаяХХцяЯ2"?

Вважацмо,яп, 2анняяцянебезпцдЯ2авнц, аджея- ак2цвянега2, вногоя Я2авленняячаЯ2о змцнюваногояже! цвн, ц2заяоЯвц2янЯькоцятаЛузцядоя П! ог! ам, ,япоч, наюч, язяЯе! ед, н, 90-, . я! окцв,яцябільшеяанцжядоЯ2а2ньо.яАле уяцьомуя! азцяналеж, 2яяц2коявцдповЯ2, :ян, м же,яконк! е2нцше,яне яеявадовольняцяцейядокумен2я! ловн, йяш2абяоЯвц2, яяУк! ацнц,я2ая? е йяна Я2цльк, яне яеязадовольняц,я? оявжея! оз-! обляц2ЯяяядокУмен2нов, й?

Неявапе! ечуцмо:ятевнцяу2очненняян, ядоповненняя доя Де! жавноця Наццональноц П! ог! ам, я"ОЯвц2а.яУк! ацнаяХХцяЯ2"ця,яможл, вц,яцяпо2! цбнц.яОдначеяна голошуцмоя цяна 2ому,я? оя очая! еалцзацця яявданьяцццяП! о-г! ам, янаш2ов. нулаЯяяна явел, кця2! удно? цяяк - цнанЯового,я2ак,янажаль,яцяЯвц2оглядного плану,яцейяде! жавн, цькоця ваг, ядокумен2 збе! цгац,якям, ятте! еконанц,яоЯновоположне значенняядляяоЯвц2янЯькоцятаЛузц.яНому?яТому, ? оя2у2ятовноя,цяв! озумцлояв, кладеноя Я2! а-2егцчнцяявданняя! озв, 2куяоЯвц2, яуянашцй де! жавцяяяя90-2,ця! ок, я2аяняяте! Ятек2, ву Я2олц22я,я? оя! озпочалоЯя,я2акяЯамоя якнц2ко ! озк! , 2оЯяявданняянаццнальногоявцд! одженняяоЯвц2, явяУк! ацнц,яя? о,яочев, дно,яц в, кл, кацяуядекогоя не Яп! , йня22яя2аяЯп! о2, в. Нагадацмоя2акож,я? оятцд2! , манаяне я2,льк, з'цздом,яоя йяш, ! окоюя т! омадЯькцЯ2оя П! о-г! амяяБулаЯ. валеняяКабцне2омяМцнцЯ2! цв Ук! ацн, ,ятцдп, ЯанаяП! ез, ден2ом,янаяцяоЯ-новцяябул, я! оз! обленцян, Ятленця! егцональнц оЯвц2нцяп! ог! ам, ,ядояв, конанняяк, . яя! егцона. ЯЯ2авля2ЯяЯ. оже,яяначоЯе! йознцше цяп! , нц, повцше,янцжяяямцнцЯ2е! ЯькомуЯ! цвнц.

Зянашогоятогляду,яяЯебцчноя п! оаналцзува2, я Я2аня в, конанняя Де! жавноця Наццональноця П! ог! ам, я"ОЯвц2а.яУк! ацнаяХХцяЯ2я" —я2оя цяя муЯ, 2яябу2, я неодмцннеяя завдання че! говогоя ЯвЯвц2янЯькогоя з'цзду,яяк, йяб, яцнш, й докумен2я 2ая пцдя якоюя гучноюя назвоюя не пе! едбачалоЯяя ная ньомуя п! , йня2, .я я М, наголоЯ, мо,я? оя п! , йня22яяновоцяоЯвц2ньоц док2! , н, яяяобЯ2ав, н,якол, якодногоя! азуянц у! ядом,янцяяЯам, мямцнцЯ2е! Я2вомяянеябув г! ун2овнояп! оаналцзован, йя. цдяв, конання згаданоця П! ог! ам, ,яял, шеяЯ2во! юцядода2-ков, йяп! ецеден2ядляяневц! , я! омадЯькоЯ2цуяЯе! йозноЯ2ця е- о! мяяоЯвц2янЯькцйятаЛузця—я е- о! м,якцяЯко! шеяп! оголошую2ЯЯя, анцжяв, конуюЯ2ЯЯя.яФо! мальнеяп! ог! амо2-во! енняя—янебезпечнаяЯп! ава.

Вважацмо,я? оя одна яяяп! облем,яякаямала бябу2, яуяцен2! цяуваг, яз'цзду,я—яп! облема нацціональногоя в, . овання.я Належн, мя ч, - номя—ЯамеяякяПе! шознач, мая—якцен2ованавя Де! жавнцйяНаццональнцйяП! ог! амця"ОЯвц2а.яУк! ацнаяХХцяЯ2",яцяяп! облемаяуянаЯ2упнц ! ок, яцяЯляяп! , йня22яяП! ог! ам, ян, яне яайбцльшеяцддавалаЯяяцяцддацЯ2ЯяяЯ цзногоя! оду ! евцзуванню,яожядоя Яп! обяв, 2,ЯяненняЯамогоя 2е! мцнуя "нацціональнея в, . овання".я З нашогоя погляду,яобгово! , вш, яцеяп, 2анняяяу комплекЯцяянайак2уальнцш, . яяяЯьогоднцяп, - 2анья оЯвц2, я йя в, . овання,я з'цздя ця мавя б, п! , ве! ну2, яувагуядоя2ого,я? оя! омадяняЯьке в, . овання,яякеянемалоя. 2ояуянацціонально безл, комуя оЯм, Яленнця я п! о2, Я2авляця в, - . ованнюянацціональному,я—я2оянаЯп! авдцл, шея од, ня зя важл, в, . я аЯпек2цвя цього оЯ2аннього,я незмц! ноя ш, ! шогоя поня22я, Яу2нцЯ2ЯяякогояуЯеяаЯ2,шеяя альЯ, - цкуц2ЯяЯя абоявамовчуц2ЯяЯяяк! азяуянашцяднцяяЯ2цяяЯе бцльшоцямо! альноцядег! адацциямолодого поколцння,ятоЯ, ленняяуяньомуяначаляБездУ- . овноЯ2ц,яяцгцлцзму,яц, нцчноЯ2ц.яПоЯяу2ц,ямацмо ЯьогоднцяЯ, 2уацццю,яяяякоцяяяя"г! омадяняЯьк, м в, . ованнням"яне! цдкоя. оваца2ЯяяЯзв, чайн, й коЯмополц2, зм,ЯянобцзмцяяневагаяуяЯ2авленнц доя ук! ацнЯьк, . яду. овно-куль2у! н, . яццнноЯ-2ей,я2енденцційнея"непомцчання"явлаЯного, нацціональногоя уяязагальнолюдЯькому.ЯНавцЯ2 вяок! ем, . янавчальн, . язаклада. ямацямцЯце 2е,я? оятодцяцнакшеяйятознач, 2, ,якяан2, нацціональнея в, . овання.я П! оаналцзува2, я п! облем, яв, . ованнняяЯучаЯногоямолодогоя поколцнняяуяЯвц2цянадбаньяук! ацнЯькоцяпедагогцчноц думк, я!К.яУш, нЯькогоя2ояцн.ЧяуЯпцввцднеЯеннцзцЯвц2ов, мядоЯвцдомя2оявя! ццн2, ! ам, ,яв, значен, м, я Де! жавноюя Наццональною П! ог! амоюя"ОЯвц2а.яУк! ацнаяХХцяЯ2", яцямав б, ,якям, ятте! еконанц,яче! гов, йяз'цздяук! ацнЯьк, . яоЯвц2ян.

В, . одяч, яяупевненоЯ2ц,я? оянайпоЯу2нцшцакцен2, яуяпоЯ2ановцця п! облемяв, . ованнняя2а навчанняявяЯучаЯнцйУк! ацнцямаю2ЯяЯв, пл, ва-2, яяяконк! е2, к, яЯ, 2уацццу,яуяякцйятте! ебуваца н, нцшнцянашеяЯуЯпцльЯ2воя2оявцяЯ2ануйого нацціонально-де! жавн, цькоцяЯвцдомоЯ2ц,ям, п! , ве! 2ацмоя2акожяувагуядоявЯеея? еянезадовцльногоя! цвняяук! ацнознавчогоянаЯнаженняя навчальн, . ятланцвяцяп! ог! амявяоЯвц2ньов, . овн, . я заклада. я ! цзногоя 2, пу.я НаЯ непокоцЯ2я2е,я? оя уп! одовжяоЯ2аннц. я! окцв вцдбулоЯяяя цзке,янцч, мянеяв, п! авданеЯяко! оченняя кцількоЯ2цяя год, ня ная д, Яц, плцн, найбцльшогоя ук! ацнознавчогоянаЯнаженняяу 2, пов, . я плана. я для я ВНЗя (над2оя негуманц2а! ногоя п! о- цлюЧяТу! буця 2е,я ? о здцйЯнюцЯ2ЯяяЯп! ям, йявцдЯ2упявцдяя2ве! джен, . яяуя1998-муя! оцціяКабцне2омяМцнцЯ2! цв Ук! ацн, яяЯ2анда! 2цвяшкцльноцяоЯвц2, ,я? о н, м, ядояпе! елцкуябазов, . яд, Яц, плцнявцднеЯеняйя2акуявк! айявважл, вуявяумова. яУк! ацн, д, Яц, плцну,я якяяук! ацнознавЯ2во.яЛ, шеяяк Яп! обуятове! ну2, Яяявянашея"цн2е! нацціоналцЯ2Яьке"ям, нулея! озцнюцмоям, яявведення замцЯ2яук! ацнознавЯ2ва2акоцяЯобцянцб, якомп! омцЯноц,яоя- ак2, чноятозбавленоцянц2к, . нацціональн, . яя2аяде! жавн, цьк, . яякцен2цвд, Яц, плцн, ,якя"люд, наяцяЯвц2".яП! , вож, 2яяц 2е,я? оянавц2ЯяяяяЯнцб, 2ояконку! Яногоя! озглядуянавчальн, . ятланцвяоЯвц2ньо-в, . овн, . закладцвя! цзн, . я2, пцвяЯпоЯ2е! цгацЯ2ЯяЯ,якк-о2цвядан, йянаЯ,яявпе! 2еяцгно! уваннняя2, . яаль2е! - на2, вн, . я2во! ч, . янап! ацюванья(навц2яяна ! цвнцяЯанкцйяЯ2оЯовноя ц. яоп! , людненняяу педагогцчнцйяп! еЯцядляяобгово! еняЧя? о оп, няю2ЯяяпозаямежамЯ,яЯп! , йня22яянацціональноя нцгцлцЯ2, чн, м,я уЯея ? ея "Яовково" налаш2ован, мяоЯвц2янЯьк, мян, новн, ц2вом, яке,янаяжаль,яцяЯп! авляця найбцльш, йявпл, в наяоЯвц2нюяполц2, куяде! жав, .ЯЯк? оядода2, доя цього,я? оя йядоЯцяуяЯо2ня. ЯцляЯ2аямцЯ2ЯяС. одуця Пцвдняя Ук! ацн, яявцдЯу2ня яук! ацнЯькаяшкола, ая2акожя2е,я? оя цяпон, ця ! онцчноя в! оЯцй? е-ноюяп, шацЯ2ЯяяуянаЯяв, ? аяшкола яяважацмо, ? оя ц, мямцнцЯ2е! Я2воя не Яеяянайбцльшуя Яявою вцдповцдальнця Я2яяя2оя йяп! , н, зл, в, йяЯ2ан, яу якомуяпе! ебуваця н, нцяяук! ацнцяде! жавна мова Чя2оя колоя нагальн, . яп! облем, ядояяк, . муЯ, 2яябу2, яп! , ку2аяувагаяякяяп! овцдного оЯвц2янЯькогоявцдомЯ2ва,я2акяцяче! гового з'цздуяпедагогцчн, . яп! аццвн, кцв,яв, мальовуц2ЯяяЯ? еяяЯк! авцше.

Розважл, вогояоЯм, Яленняяпо2! ебуцяця2ака новацця,яякя1 2-бальнаЯ, Я2емаяоццнювання знань.яНеоб. цдно,ям, ятте! еконанц,яя! озглядА-2, я дануя Я, Я2ему,я ? оя булая введеная без належногоя науковогояобг! ун2уванняяцця не-об. цдноЯ2ц,яяп, шеяякяекЯпе! , мен2яНеяЯпцд поЯпцша2, язяцязап! овадженнямяуяв, ? , . навчальн, . я заклада. .я Над2оя жя по2! цбно заЯ2е! ег2, яоЯвц2янЯьк, . ян, новн, кцвявцдятте! еза. оплненняяв, ! обленнямяна Я2,льк, яде2алцзован, . яя2аяуЯкладнен, . як! , 2е! ццвяв, Я2авленняяучневця2огояабояцншогоябалу,яя? оя ц заЯвоцння,яцяп! , гадуванняя2, . як! , 2е! ццвятте! е2во! юц2ЯяядляябцльшоЯ2,ява, 2елцвяуянову, неяочцкувануян, м, ямуку,я? оязгубнояпозначацЯ2ЯяяЯяяная е- ек2, вноЯ2,ія в, ко! , Я2аннняу! очногоя на Яу,яя! еш2ою,яная! цвнцяянань.яУ вЯякцмя! азцяуЯкладнюва2, я2е,я? оядляянашого оЯвц2ян, ная,я2акяцяяеп! оЯ2, мя2аянезв, чн, м, ? ейяБю! ок! а2, чно-- о! малцЯ2, чною,якабцне2ноюяЯевдо2во! чцЯ2о,яц,яяянашогоя погляду, неп! , пуЯ2, м, м,яцяяяяподцбнцяп! ояв, яяаЯом п! оЯ2оя зб, 2куванняя ч, новн, ц2вая надя ! ядов, мявч, 2елемява! 2оямцнцЯ2е! Я2вуяважен, нц, неянекаючя, яв'цздуя,яяве! ну2, яувагу.

Нев, ! цшеноюя л, шацЯ2ЯяяЯ п! облема вЯ2упцвядояв, ? , . янавчальн, . язакладцв.яПо Яу2ц,яцея—я2аяЯ- е! а,ядеяЯоцціальнаяне Яп! аведл, вцЯ2ЯяякоцяяяемаловяянашомуяЯуЯпцльЯ2вц, в, являцЯ2ЯяяяуяоЯобл, воя по2во! нцй,яук! ай амо! альнцйяя- о! мц,ядеяоЯ2ог, длаяп! омадЯьКоЯ2,ія п! облемая ко! упццц,я . аба! н, ц2ва по2! ебуяяевцдкладногоя в, ! цшення.яНеоб. цдно,я м, я пе! еконанц,я зцб! а2, я вжея немалу кцількоЯ2ЯяЯп! оек2цвя! е- о! муванняяв Я2упн, . кампанцйядояВНЗ,яп! оаналцзува2, я! цзнця п! опоз, ццц,яп! овеЯ2, яобгово! енняя2, . яцзян, . ,якцзаЯлуговую2ЯяяяяЯйбцльшуяувагу,яц,яз! ешЯ2ою,я бодайя поча2, я лцкува2, я цюя вже задавненуяЯуЯпцльнуяболячку,яяявнцЯ2ЯяякоцвцдчуваЦ2ЯяяяоЯобл, воя оЯ2! о.

По2! ебуцяяначноябцльшоцяяаполегл, воЯ2ц зябокуямцнцЯ2е! Я2ваяоЯвц2, я2оя наук, яявцдЯ2ювання ямо2е! цальн, . яцн2е! еЯцвяп! аццвн, кцв галузц.яОЯобл, воя цеяЯ2оЯуц2ЯяяЯ цвняяоопла2, п! аццявч, 2ельЯ2ва,як, й,ятоп! , ян, нцшнцядеякеятцдв, ? ення,яп, шацЯ2ЯяяЯн, зьк, м,яяя2акож - цнанЯуванняянауков, . ятцд! оздцлцв.яНам здацЯ2ЯяЯ,я? оямцнцЯ2е! Я2вуяЯлцдяяк2, внцше домага2, Яя,я? обя2аяяаЯ2, ная науковццв,яяка п! ацюцяявяЯ, Я2емцяямцнцЯ2е! Я2ваяоЯвц2, я2а наук, ,якяцяцнш, . ямцнцЯ2е! Я2в,я? оямаю2ЯяуЯвоцмуятцдпо! ядкуванняяяауковцяятцд! оздцл, , булаяп! , ! цвняняяявяопла2,ця бодайя2епе! явжезяп! аццвн, кам, якадемцчн, . янауков, . яуЯ2анов,яяяп! , водуява! пла2-цяяк, . ябулаяп! , йня2а недавноя ПоЯ2анова я Кабцне2уяМцнцЯ2! цв.яЩе ! азяналеж, 2ЯяЯпове! ну2, Яяядоя п! , ! цвненняяв де! жавноюяАкадемцццюяяуКяВ, ? оцяшкол, Ук! ацн, ,ялен, якоцяяцч, мянеяпоЯ2упаю2ЯяяУ кцількоЯ2ц,ял, б, нця2аяе- ек2, вноЯ2,ЯяЯвоц. ядоЯ-лцдженьятте! едяяленам, яНАНУя2аяп! о. одя2ЯдоЯ2а2ньоява, могл, в, йявцдбц! .

Значноя! озважл, вцшеяналеж, 2ЯяЯцд. од, - 2, ядоя п! облем, яябе! еженняяшкцляуЯцльЯькцй мцЯцевоЯ2ц,яЯ2оЯовноя ногоява, дацЯ2ЯяяЯлпушн, мявцдом, йяв, ЯлцвЯ"цяуЯелцяшколая—яцяЯаме воно,я Яело".я я Непоп! авноця шкод, я може завда2, я- о! Яуванняя2акязваногоя ук! упненняяшкцляяЯелц,яоя намаганняяянай2, яв, . цдяв о! ганцзацццяпцдвезенняяучнцвяя2, . яяаЯелен, . пунк2цв,ядеязак! , 2оя школ, ,ядоя2, . ,ядеявон, - ункццонуюЯ2,яяаЯп! авдцяможеяобе! ну2, Яя з! оЯ2аннямякцількоЯ2,ядцЯ2ей,якцяявзагалцяне вцдвцдуюЯ2яшколуяуЯьогоян, нця на! а. овуцЯ2ЯяЯяк! ацнця2ак, . ядцЯ2ейявжеяпонадя35я2, ЯячЧя3 нашогоя погляд3,ятоз, ццяямцнцЯ2е! Я2ваяЯяданом3ят, 2аннцямЯЯ, 2ЯяполягаЯ2, яЯядокладаннц макЯ, м3м3яяЯЯ, льядляяЯзбе! еженняякожноцЯцльЯькоця школ, ,ядеЯ2цльк, ящеяцябодайянайменшоюямц! оюяможл, в, м.

СьогоднцяМцнцЯ2е! Я2воя оЯвц2, я2оя на3к, яц вцдповцдальн, мяцяяяна3ков3ятолц2, к3яяяде! - жавц.яНаяжаль,ятп! оцеЯяЯамо! озпадЯяЯк! ацнЯькоця на3к, я 2! , вац.я Зая н, нцшнього жалюгцдногоя,ця цнанЯЯзваняяяпна. ! онцзмом цяцЯнЯЯочаяЯ, Я2емая2яяв.яЯамов! ядн, . яде! - жавн, . я академцй.я НаЯка,я якя ця оЯвц2а, пе! е2во! , л, ЯяяЯьогоднцяяяеп! еЯ2, жнцяваня22я.я Маю2ЯяяЯ мцЯцея очев, днця ! озпо! ошЯзваняяя цнанЯов, . яцяма2е! цальн, . я еЯЯ! Яцв, ая! азомязя2, мяян, ? енняяяна3ков, . яяшкцля2а в2! а2аяк! а? , . яяна3ков, . якад! цв,яЯяя! ез3ль-2а2цяяогоям, ят, шеяяоЯ, люцмоя,цн2елек22альн, й по2енцціаляза! 3бцжн, . як! ацняЯ2аяязлоч, нно збцднюцмоявлаЯнЯяде! жав3.яЯважацмо,я? о цея—я2акожя болючая п! облема,я? оя нею значноя п! , нц, повцшеямавя б, яязайня2, Яя головн, йяоЯвц2янЯьк, йяш2абяк! ацн, .

Шановн, йяВаЯ, люяГ! , го! ов, ч3!яМ, я3Явцдомлюцмо,яя? оядцяльнцЯ2ЯяочолюваноцВам, ятал3зцявцдб3вацЯ2ЯяяЯя3мова. яянеаб, - якоця ак2, вноЯ2ц,я 2, ЯкЯ3я ч, новн, цького апа! а23,яяаЯ2оя якомплекЯованого,ямало-п! о- еЯцйного,ябезпцдЯ2авноя гоно! ового, ? о,яя! еш2ою,яцяпозначацЯ2ЯяяЯяяп! , йня22ц деяк, . я , бн, . я3. вал,якяцяяагаломяная а! ак-2е! цяЯ2, . я'! е- о! м",якцяобоянцчогоянеядаю2Я, абоянавцЯ2яяшкодя2ЯяЯп! авц.яТомЗям, ятте! еконанц,я? оядляяпоЯ, ленняяццлеЯяп! ямованоЯ2цяй е- ек2, вноЯ2,ЯяЯ е- о! мяЯяянащцйяоЯвц2,я2аяяЯ3цц необ. цдноя очолюваномЯяВам, ямцнцЯ2е! Я2вЯ3, долаюч, яяЯЯзьковцдомч, йяегоцзм,яв, . од, 2, наяЯпцвп! ацюянеяп, шеявц,ЯякажцмО,яАПН,якЯ3 В, якяцяочолюц2е,яоя йяяявяинш, м, яцнЯ2, 23ццям, , пе! ед3Яцмя! омадЯьк, м, яо! ганцзацццям, ,як, м боля2ЯЯяп! облем, янацціональноцяоЯвц2, я2а на3к, .яЦеяЯяп! , ялоябятпевномЯяявней2! алцзЯ3-ваннюяянепомц! ноя значногоЯьогоднцяяпл, вЯ3 бю! ок! а2, чно-- о! малцЯ2, чноц,якабцне2ноц пЯевдо2во! чоЯ2,ЯяяяЯ2аняЯяп! авяявяоЯвц2ЯцЯ галЯ3зц.яНеЯяп! аведл, в, м,ям, яявважацмо,яцяЯ2е, ? оя п! едЯ2авн, к, яяанц,яЯякажцмо,яАНяВ, ? оц школ, яУк! ацн, ,яяанцяВЯеЯ3к! ацнЯькогоя педагогцчногоя Гова! , Я2ваяцм.яГ.яВа? енка,яяанц Мцжна! одноцяяЯоццацццяяУк! ацнаяцяЯвц2ове 3к! ацнЯ2во"я2о? о,яняяв. одя2ЯядояколегццМцнцЯ2е! Я2ваяоЯвц2, я2аяна3к, ,якяцяДоявцдповцдн, . яяколегцйяявяоблаЯ2я. .яВяяЯпцдокяцього 2аяжяколегцяямцноЯвц2, яЯкладацЯ2ЯяяП, шеяв, 2акяб, ямов, 2, ,яЯявоц. ялюдей,я? оянеяЯп! , яц п! , нц, повом3яяобгово! еннюя2, . яч, яцнш, . ! цшень,яЯ3пе! еч, 2ЯяЯ! озв, 2ковцяяЯяадядемок! а2цц,ялаЯяноЯ2ц,яя! еш2ою,я32ве! дженню п! , нц, пцвяя! омадянЯькогоя Я3ЯпцльЯ2ваяЯ2акцй п! , нц, повоявважл, вцйяЯ- е! ц,якя3п! авлцння оЯвц2ою я2аяна3кою.

П! облемяяя3к! ацнЯькцйяоЯвц2,яя2аяна3цц, ? оядоян, . ямацяб32, яяве! ненаяЯвагаяцяяцц,яяна жаль,яЯьогоднцянеяв, ! цшЗю2ЯяЯя,яцянезмц! но бцльше,яяанцжяяпо! Зшеноявяцьом3ят, Я2ц.яСаме 2ом3ям, яяЗакл, кацмоя ВаЯ,яВаЯ, люяГ! , го! о-в, ч3,яочолюванеяВам, яМцнцЯ2е! Я2воя оЯвц2, 2аяяна3к, ,яяв! а. 3ва2, я нашця заЗваження, зважа, 2, яяяЯе! йознцЯ2ЯяЯк! , зов, . яяв, ? яЗ ввц! енцйяВамятал3зц,яяв! об, 2, яяЯеяяможл, ведляяяж, 22яядццв, . яяа. одцвяЯ2оЯовноя ввцльненняя оЯвц2ньо-на3ковоця Я- е! , я вцдя 2, . вцдзначен, . янам, я2енденцційяяцяяяг3бноя позначаю2Яяяяяяяцяяподальшом3я! озв, 2к3.

Павло МОВЧАН,
за дорученням Правління Всеукраїнського Товариства "Просвіта" ім. Т. Шевченка, голова Правління

Анатолій ПОГРІБНИЙ,
за дорученням Правління Всеукраїнського педагогічного Товариства ім. Г. Ващенка, голова Правління

Микола ДРОБНОХОД,
за дорученням Президії Академії наук Вищої школи України, Президент

Петро КОНОНЕНКО,
за дорученням Міжнародної асоціації "Україна і світове українство", Президент

З ПОЗИЧЕНОЮ В СУСІДА МОВОЮ?!

Усе сатанинськи перевернулось у незалежній Україні. І тут винен у першу голову боягузливий Київ, — як національно-демократичний, так і його захланне, нахраписте комуністичне українофобство колишніх партократів, які лишилися при владі. В незалежній Україні під маркою демократії русифікація, мов випущений із пляшки джин, вирвалася на простори України й почала душити все українське підряд: книжку, пресу, телебачення, освіту, безкарно пішла потоптом по українській культурі, українській духовності.

І ось тепер маємо в центрі Європи диво-дивне: державу, яка й вухом не веде, свою Конституцію, котрою мова корінної української нації проголошена державною. Насправді **ця держава говорить позиченою в сусіда мовою**. Хтось, може, за кордоном і не повірить у це, але ж усі ми є свідками цієї національної ганьби щодня, досить тільки увімкнути всюдисуще і всевидяще телебачення.

Ще кілька років тому я дуже надіявся на наступне покоління, яке підготує українська школа. І ось минуло дев'ять з половиною років незалежності. Ті, хто був у восьмому класі на день 24 серпня 1991 року, нині вже покінчали інститути, технікуми, училища, інші відслужили у війську, вступили в самостійне життя. І от — зайдіть сьогодні на пошту, до банку, магазину, податкової інспекції, науково-дослідного інституту, у будь-яку контору — ви скрізь зустрінете вчорашніх випускників шкіл, технікумів, ВНЗ і майже скрізь із вами говоритимуть ці молоді українці не державною, не українською мовою. **Їм не прищепила такої духовної потреби українська школа.** А без виховання патріотизму, національної гідності ми ніколи не збудуємо національної держави, української України. Ми ще й досі є значною мірою, за визначенням О. Довженка, «країною виховання безбатченків».

Найдійовіший спосіб дерусифікувати Україну — це взяти під свій контроль і державі, і батькам школу. Школа має стати живим, негаснучим вогнищем національно-патріотичного виховання учнів. Школа повинна боротися за українськомовність своїх випускників, за виховання в них любові до української культури, історії, духовності. Зі школи повинні виходити щирі патріоти своєї Батьківщини, для яких Україна має бути над усе.

Кожному українцю треба усвідомити печальну істину: ігноруючи рідну мову, користуючись позиченою в агресивного сусіда, ти стаєш на своєму життєвому мікропросторі **убивцею рідної мови**, шашелем, який підточує живе тіло мови. Метафора жорстка, але така наша гірка істина, і якщо ми хочемо вижити, не знищити Україну, мусимо випити цю гірку чашу до дна, може вона стане для нас ліками від небезпечної хвороби безбатченківства, якою нас заразили ще після Переяславської ради та й труять послідовно й досі. Особливо запекло, нещадно труять нині через так звані УПЦ Московського патріархату та через ЗМІ в Росії і в Україні (фінансовані з Росії та русифікованими українськими олігархами російськомовні газети, телеканали). А Українська держава стоїть, «вилупивши очі», та тільки чухає потилицю замість того, щоб узяти Україну під свій захист від наступальної асиміляції.

Нас приїздять перевіряти з-за кордону, які умови в Україні створені для нацменшин. І нікому із цих перевіряльників навіть на думку не спадає поцікавитися, а як же почувається Українській державі корінна українська нація? Бо європеєць мислить європейськими категоріями, міряє європейськими мірками: раз це держава, то значить вона **в першу чергу** дбає про свою корінну націю, її мову, культуру, духовність. Йому й у страшному сні не може наснитися таке, щоб була десь така держава, яка б **ущемляла, упосліджувала** корінну націю на користь якоїсь із нацменшин (Верховна Рада, Мінфін, Міністерство економіки задушили законами та податками українську книгу, досі не виробили механізму виконання статті 10 Конституції про державну мову, досі від державця, чиновника, урядовця не вимагається обов'язкове знання державної мови та користування нею на роботі, досі Міносвіти і науки не звертає ніякісінької уваги на те, що в школах, ВНЗ, ПТУ, технікумах порушується мовний режим. Реформи шкільної системи новий міністр спрямовує на те, щоб учнів було навчено застосовувати здобуті в школі знання на практиці. Але чого ж міністр не подбав про те, щоб і знання з предмета «Українська мова» школяр також учився в школі застосовувати на практиці в повсякденному житті, — тобто у спілкуванні, в майбутній своїй роботі, — а не носив їх, ті знання, як непотрібний теоретичний баласт? А цього не навчиш без національно-патріотичного виховання). Такі парадокси можливі на всій земній кулі тільки в Україні. Подумаймо там, у Києві, державною головою: що ж ми робимо ось уже десятий рік незалежності з Україною! Чи не викохали ми в образі космополітичної інтернаціональної держави якогось монстра, пожирача своїх дітей?

І все ж хто б там що не замишляв проти України, я глибоко переконаний — **Україні бути національною державою.** Хай і по крапелиночках, але школа самотужки таки дає якісь ази учням з рідної історії, змушує вчити предмети українською мовою в українськомовних школах та й саму мову вивчати. Хай із сотні школярів, а таки ж відгукнеться серце до України бодай в одного, бодай одна оживе душа козацька... Вона ж переважить одна й тисячу заблудлих безбатченківських душ. А скільки таких **пробуджених** по всій Україні набереться! Скільки завтра молодих Ющенків прийде в уряд, у парламент, у президенти України! Вони завтра визначатимуть і статус української мови як державної, і зміст та форму державного будівництва в Україні. Русифікатори всіх мастей і незчуються, як вони програють, як в Україні стане **престижним, навіть модним** говорити українською мовою, без знання якої не буде нікому ніякого доступу ні в парламент, ні в уряд, ні в президенти, ні в будь-яку мікро-контору, як державну, так і приватну. Так буде! Народ, який здобув через сотні літ незалежність, уже нізащо не віддасть її. Народ, який здобув незалежність, неодмінно буде щасливим народом. Бо він уже не раб, не наймит у чужих народів, він сам собі господар.

Тільки люби Богом нам дану Україну, бережи її незалежність, і тоді нічого в тебе «ніхто й не візьме за своє, не поведе тебе в кайданах».

Василь ЗАХАРЧЕНКО,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Лист читача — до друку!

Шановний
Павле Михайловичу!

Я дякую Вам за всі ваші статті про мову, Україну і український народ, надруковані у «Літературній Україні» за 1989—1999 роки. Я прозріла завдяки цим статтям (викладала українську мову і літературу, закінчивши ХДУ, і нічого такого не знала). А тепер захоплююсь статтями і виступами Анатолія Погрібного, який допомагає продовжувати вашу і нашу рідну справу — боротьбу за утвердження української мови в Україні (т. зв. незалежній).

Я з Дергачівської районної «Просвіти» імені Т. Шевченка, пишу статті про українську мову, подаю статті в райгазету «Вісті Дергачівщини» (під заголовком «Надруковано так, а треба так»). Райгазета перестала друкувати статті про мову і патріотичні статті, коли призначили головою райдержадміністрації Кіма, який виступає в районі і по обласному радіо. Ми йому робили зауваження, ще коли він зробив «круглий стіл» після свого призначення.

— Говоріть українською державною мовою!

— А какая разница? — відповідає він. Я вигукнула Вашою фразою: «Чия мова, того і держава».

Це йому не сподобалося. Стали й інші освітяни доводити йому, що це порушення статті 10-ої Конституції. Але на захист його стали прокурор, що сидів у президії, голова міста Дергачі та інші «ортодокси»... Кінець кінцем, у Дергачах задавили все і всіх, хто бореться за Україну. Демпартія, Рух — розпалися, «Просвіта» поріділа, у бібліотеці поміняли всіх українців на росіян, у редакції теж, у школах тиск на патріотів (все це робиться по-фарисейськи хитро і «мудро»).

Доки не будуть патріоти при владі, доти й будемо отак страждати...

Раїса ЖОВТОБРЮХ-НАУМЕНКО

ДІТИ СВЯТКУЮТЬ СЛОВО

Шевченків день у київському міському Будинку вчителя закликав учнів, учителів та батьків, щасливих зі здобутків у конкурсі дітей із різних куточків України, на врочистий ритуал нагородження тих, хто посів у турнірі призові місця: з 4-го по 9-те. Всього їх було понад п'ятдесят. Володарів перших, других і третіх місць — їх двадцять семеро — нагороджуватимуть 22 травня в Палаці «Україна» або в Національній опері.

Напевне, упродовж останнього десятиліття в цій просторій затишній залі ніколи не було стільки людей—всі місця заповнилися. Діти, батьки й учасники стояли з обох боків сцени. Віншування призерів конкурсу вилилось у величне свято рідної мови, в живу демонстрацію українського патріотизму.

Ведучі цього дійства — заступник голови Наглядової ради, президент благодійного фонду ім. Яр. Мудрого Валентина Стрілько й актриса Галина Стефанова — запрошують до слова віце-прем'єр-міністра України, члена Наглядової ради конкурсу академіка Миколу Жулинського, міністра освіти і науки України, президента Педагогічної академії наук Василя Кременя, першого заступника міністра цього ж міністерства академіка Ярослава Яцкова, президента Світової федерації українських жіночих організацій (СФУЖО) Оксану Соколик, останнього президента України в еміграції Миколу Плав'юка, виконавчого директора Ліги українських меценатів Михайла Слабошпицького. Всі вони говорять про те, що цей конкурс може стати дорогоцінним консолідуючим українським фактором, важливим моментом національного виховання підростаючого покоління. Чимало добрих слів мовиться про ініціатора й головного мецената конкурсу Петра Яцика, що став нині чи не найпопулярнішим українцем усього зарубіжжя. А головний редактор «Урядового кур'єра» й член Наглядової ради конкурсу Михайло Сорока розповів присутнім про той величезний розголос, схвалення й широку підтримку, які має зініційований паном Яциком турнір юних знавців української мови в Канаді й у США: наші земляки з цих країн зібрали для преміального фонду конкурсу великі кошти. Характерно, що ці пожертви й сьогодні продовжують надходити. Успішне проведення цього патріотичного марафону, яскравий фінал його, а також участь у конкурсі українців майже десятка держав утверджують в упевненості, що наступного разу, (а цей масовий патріотичний захід стане щорічним) кількість спонсорів конкурсу не зменшиться, а навпаки — збільшиться, оскільки люди з діаспори, ставши значно стриманішими на пожертви, все ж активно дають кошти на проекти саме такого зразка, як Міжнародний конкурс знавців української мови, в якому (а це має також принципово важливе значення!) все відбувається в умовах виняткової відкритості, прозорості, гласності. Про це теж говорили численні промовці зі святкової сцени. Це відзначали члени Наглядової ради й журі. А також представники міністерства, педагоги.

Вручали премії знані в усій Україні люди: письменники Анатолій Дімаров, Петро Перебийніс, Віталій Дончик, Анатолій Погрібний, Микола Сом, Тарас Сергійчук, головний редактор «Урядового кур'єра» Михайло Сорока, головний редактор дитячого журналу «Соняшник» Леся Воронина, доцент Київського університету імені Т. Г. Шевченка Віталій Радчук.

Схвильовані слова промовляли зі сцени призери конкурсу — діти різного віку — від найменших до цьогорічних випусників. Усі щиро дякували українським меценатам за конкурс і величне свято української мови.

Прес-центр Ліги меценатів

ЯК РОЗМОВЛЯЮТЬ КРАСУНІ?

22 березня 2001 року новини на першому каналі українського телебачення висвітлювали конкурс «Міс красуня» 2001 року м. Києва в номінації дівчаток 6—8 та 9—12 років.

Що викликало подив? А те, що на запитання коментатора українською мовою всі дівчатка відповідали російською. Я не проти російської мови, але підростаючому поколінню потрібно засвоювати красу рідної мови з дитинства. Думаю, що на конкурсах, змаганнях молоді поряд з іншими вимогами слід ввести пункт «Знання рідної мови».

М. ХАРЧЕНКО, пенсіонер, м. Суми

Виступ на святі української мови у київському Будинку вчителя 9 березня 2001 року Василя Кременя, міністра освіти і науки України:

— Прикметним є те, що ми зібралися сьогодні, у день, коли народився Т. Г. Шевченко, привітати призерів першого Міжнародного дитячого конкурсу знавців української мови. Мені дуже приємно, що серед багатьох наказів, підписаних мною минулого року, був і наказ про проведення цього конкурсу, конкурсу, ініціаторами якого виступили і Петро Яцик, і представники нашої інтелігенції. І хоча це перший конкурс, але ми отримали близько 200 000 робіт від школярів. 700 найкращих дійшли до всеукраїнського рівня. Ми ще чекаємо робіт з-за кордону, від дітей української діаспори, які вивчають українську мову і також взяли участь у конкурсі.

Сьогодні ми щиро вітаємо переможців. Передусім це їхня особиста перемога — перемога знань, перемога праці, вияв патріотизму. І разом з тим це не лише їхня особиста перемога. Це велика перемога громадська, перемога українського суспільства, української нації, української держави, бо це вже той прогрес, коли ми маємо утвердження української мови в суспільстві, а знання української мови веде до згуртування української держави, українського суспільства.

Міністрові освіти України В.Кременю

Ознайомившись зі статтею В.Німчука «Сучасні проблеми українського правопису» («Літературна Україна», 11.01.2001 р) і обговоривши її, Тернопільське міське об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т.Шевченка, обласна управа Спілки професійних вчителів, обласна Спілка ветеранів війни та праці, обласний Конгрес української інтелігенції погоджується з запропонованими 25 пунктами науково обгрунтованих уточнень і модифікацій українських слів. Вважаємо своєчасним впровадження нової редакції «Українського правопису».

Воно зумовлене такими чинниками:

— Стабілізація і деяке піднесення економіки України дасть можливість забезпечити елементарне фінансування впроваджуваного «Українського правопису».

— Верховною Радою невдовзі розглядатиметься «Закон про мови в Україні», який матиме можливість закріпити юридично і новий правопис.

— Російськомовна частина населення України впродовж 10 років її незалежності не спромоглася вивчити державну мову, тому їй однаково, яку редакцію українського правопису буде засвоювати.

— На жаль, переважна більшість учнів, студентів поки що користується примітивним «суржиком», не маючи ґрунтовних знань української мови, тому їм доречно буде навчитись державної мови та її правопису.

— Видавництво сучасної української книги донині не налагоджено на достойному рівні, то нарешті зможемо отримати видруковані книжки, скориставшись новим правописом. Тим більше, є необхідність в єдиному правописному кодексі, якого повинні дотримуватися всі громадяни і друковані органи України.

— Не зволікати з впровадженням нової редакції правопису, розробивши нові та скориставшись частково методиками 1927, 1945, 1960 рр.

— Інформаційний простір української держави, її освіта й грамотність громадян України повинні грунтуватися на сучасному українському правописі.

Викликає занепокоєння кепкування, глум, лементування над основами правопису непатріотичної, так званої державної еліти, яка не спромоглася вникнути в його суть.

«Вмирає все в житті, та не вмирає дивно голосне, заплетене в літа слово матері», бо воно дало життя рідному народові. Тож оберігаймо споконвічне українське слово та його правильне написання!

Прийнято одноголосно 17.01.2001 р.

Д. ЧУБАТА, голова правління ТМОВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка
С. БОЦІЙ, заступник голови міської Управи СПВ
Є. КУЧМА, голова обласної СПВ
А. КЛИМ, голова ОКУІ
В. СОБКІВ, голова ОСВВіП

Лист читача — до друку!

Вельмишановний Павле Михайловичу!

Останнім часом у засобах масової інформації активізувалися тенденції до знецінення, осміяння українців, їхньої культури і мови. Приклад тому — вживання в усіляких «шоу» «перлів» українського суржика. Подається все це з потугою на гумористичні сюжети, розраховані на глядача з низькопробними смаками, з «чувством юмора».

Дивуєшся — як це стало можливим у незалежній Україні таке явно цинічне і зухвале ставлення до українського народу і його культури? Невже ми з Вами й інші національно свідомі сили в суспільстві не спроможні протистояти цій навалі українофобії? Хоч як нам не сутужно в економічному хаосі та в ідеологічному розброді, та все ж необхідно постійно заявляти свою рішучу позицію оборонців духовних цінностей нації, а при необхідності давати відсіч подібним силам. До того ж, цивілізований світ виробив подібні форми захисту. Наприклад, у сфері бізнесу, згідно з Празькою конвенцією з охорони промислової власності, забороняється недобросовісне партнерство, до якого належать дії, здатні будь-яким чином викликати осміяння або зневіру стосовно підприємства чи свого партнера. Такі дії розглядаються в судах з вироками про моральні або матеріальні збитки, заподіяні ними.

Нам здається, що на часі розпочати роботу з обговорення закону про мови в Україні. Назвати його треба, на відміну од існуючого, «Закон про державну мову України та мови національних меншин».

Певні, що з ініціативи нашої «Просвіти» та підтримки віце-прем'єра М. Жулинського уже зараз можна створити оргкомітет, який би виробив проект нового закону з тим, щоб після обговорення в пресі і по телебаченню його могла прийняти Верховна Рада наступного складу. В законі треба передбачити:

1. Оподаткування всіх російськомовних видань, незалежно від того, наше воно чи іноземне. Норма податку повинна бути з крайньою межею до 100 відсотків.

2. Ввести карну відповідальність для всіх засобів масової інформації за дії, що викликають осміяння або навмисне перекручування української мови.

3. Припинити видання Державних стандартів України двома мовами — їх слід видавати тільки державною мовою. Цю ж норму слід поширити на видання науково-дослідної, проектної документації, а також величезного масиву бізнесової інформації: журналів, каталогів, буклетів, оголошень, довідників, прайс-листів тощо.

4. Ввести відповідальність посадових осіб підприємств і відомств, незалежно від форм власності, за ігнорування Закону про державну мову України.

5. Надати право податковій інспекції збирати податки за статтею порушень державної мови України.

Павло ОРОБЧЕНКО
м. Київ

Де ж ви, сьогоднішні меценати?!

РОЗДУМИ НАД СТОРІНКАМИ ІСТОРІЇ ЯСІНЯНСЬКОЇ «ПРОСВІТИ»

ПцЯляя за. опленняя Поль? ею ЗУНР,яаякомЗнцЯ2, чн, м, ябандам, МЗ! авйовая УНРя(1919—192ЦЯ в Зака! па22цяоп, н, лоЯяябага2оя3к-! ацнЯьк, . яемцг! ан2цв.яВяоЯновномЗ цеябЗл, яв, кладачцяв, ? , . яшкцл,яЗч, -2елц,япцка! ц,яцнжене! , .яСамея2одцяв нашомЗяк! аця! озго! 2алаЯяякЗль-23! н, цькаядцяльнцЯ2ь.яПцдяке! цвн, ц2-вомяд, ! ек2о! аяУжго! одЯькоцяЗч, -2ельЯькоцяЯемцна! ццяо.яАвгЗЯ2, на Волош, ная2аябага2ьо. яв, значн, . оЯцбяЗя192ЦЯ оццявяУжго! одцябЗл, Я2во! енцяТова! , Я2воякП! оЯвц2а»я2а цншцяцнЯ2, 23ццянацционального вцд-! одження.яЕмцг! ан2, -Зк! ацнцяввел, к, мяза. опленнямя включ, л, Яья З цейяп! оцеЯ.яВон, яЯп! , ял, явцдк! , 2-2ояшкцл,ябцблцо2ек-ч, 2аленькП! оЯвц2, »,яЯ2во! ювал, яколек2, в, я. З-дожньоцяЯамодцяльноЯ2ц,яо! ганцзовЗвал, якЗль23! н, цькцява. од, .

Зяп! , . одомя доя гц! Ялькоя гЗ-цЗльЯькогоя«вел, когоя Ялая ЯЯцня» (2акяп, ЯалоЯяявяо- ццийн, . ядокЗмен-2а. ,янавц2ьязнач, лоЯяяянапеча2цц ЯцльЯькогоя3! ядЗЧв, ЯокооЯвцчен, . людей,я2ак, . яякяп! о- еЯо! я цван Ханд! , цьк, й,я Ко! нелцйя Водоно Я, цванЯУЯ2цянов, ч,яМ, колая Сабадюк, аяпцзнцшеяС2епаняМаЯенкоя(! цдн, й б! а2ЗЗк! ацнЯькогоя! адянЯькогоя по-е2аяТе! ен2,ця Ма Яенка ЧяОльгаяГа-! аЯ, мовая2аямцЯцев, йяЗч, 2ельяцван ПаЯЗлька,язав, ! ЗвалоякЗль23! но-п! оЯвц2-н, цькеяж, 22я.яУяЯелцяб Зла вцдк! , 2аяпе! шаяная Ра. цв? , нцяго-! ожанЯькаяшкола.яЗяче! вняя192Ц ! окЗяЗап! ацювалоя Това! , Я2во «П! оЯвц2а»я зя ч, 2альнею,я. о! ом, д! амгЗ! 2ком,якЗ! Яам, яяякЗ. ова! цння,я к! ююяцяш, 22яя 2аяг Зі 2кам, лцквцдацциянеп, ЯьменноЯ2ц.

ОЯе! едк, якП! оЯвц2, »яБЗл, яЯ2во-! енцянея2цльк, яяяцен2і цяЯела,яалеяй ЗяЯ2одцшнц. яйогоя п! , Яцлка. я—яЛаз, -? , нц,яНо! нцйяТ, Яц,яС2ебном3,яКевелевцм,я Пл, 2ова2ом3.я ЯЯцнянЯьке Това! , Я2воя Я2во! , вяц.яХанд! , цьк, й,яяма2е! цальноя йогоя пцд2і , мЗвал, яп цдп! , цмцяЯб! а2, якЛ, мп3шц, ко2і ця2одцямал, яЯвоюяпцЯоп, лкЗяц вел, кцямаЯ, в, япцЯцв.яДляякП! оЯвц2, » вон, яо! ендЗвал, яЗявлаЯн, ка-к! а-ма! яяп! , мц? ення.яП! , яч, 2альнц п! ацювалоя2акожяЯпо! 2, вно-п! о-2, пожежнея2ова! , Я2воякСцч»,яяк, м оЯоб, Я2оя опцкЗвавЯяяДм, 2і оякЛ, мп3ш,ямайбЗ2нцйякомандан2я«Ка! -па2ЯькоцяСцчц»яЗяЯ2ол, ццяКа! па2Ья-коцяУк! ацн, я(1938—1939ЧмяХЗЯ2ц.

Бага2оя цкав, . яцяко! , Ян, . яза-. одцвяп! овод, л, якяцен2і альна,я2ак цяп! , Яцлковцяо Яе! едк, якП! оЯвц2, ». ОЯобл, воядцйов, мябЗвяоЯе! едокяЗ С2ебномЗ,яяк, мябага2оя! окцвяке-! ЗвавяЯцльЯьк, йял, Я2оношая цван Яблонецьк, й.я Уя Лаз, ? , нця «П! оЯвц2Зя»яо! ганцЗвавяЗч, 2ельяМ, кола Сабадюк,яаяочол, лаяцяЗч, 2елька Ольгая Га! аЯ, мова.яНо! но2, ЯянЯьке я Това! , Я2воя за Ян Звавя Зч, 2ель цванявлад, ка,ян, 2альняякогоямцЯ2, -лаЯья Зя. а2,ця Яелян, ная Чокая.я На Пл, 2ова2ом3ян, 2альняякП! оЯвц2, » дцялаявя а2,ця Дм, 2і аяБ! о2е! юка,яа ке! Звавянеюя Яелян, няц.яКал, нюк;яЗ Кевелевцмяочолювавя,цванЯПопцвняк; ЗяЯопЗшанцця—яцванЯ Ла Я2овецьк, й, якомЗядопомагавяЯ, нятцмназ, Я2ВаЯ, ль.

П! , я ЯЯцнянЯьк,ийя цен2і альнцй «П! оЯвц2,»,яякяЗжеяБЗлоя Яказано, к! цмятЗ! 2кцвя Здожньоцяя Ямодцяльно Я2,ця п! ацювалоя йя 2ова! , Я2во «Сцч»,яякея2ежяп! овод, лоя! цзнц Япо! 2, внцяцякЗль23! н, цькцява. од, . Дм, 2і оя Кл, мп3шязцб! авявел, к, й гЗ! 2яюнакцвяцяв, вчавяцзян, м, яЗк-! ацнЯькцяна! однця2анцц,яЯе! едяк, . бЗвя поп Зля! н, мяоп! , шкцвЯьк, й «А! кан».яУямаЯов, . яакцця. яоЯоб-л, воя п! ояв, л, яЯебея2акцяак2, вцЯ2, , якяц.яТЗлайдан,яФ.яПла Я23няк,яП. Шведюк,яО.яШведюк,яО.яЗвцзда-! юк,яА.яКЗвцк,яЗч, 2ельк, яОленая ц Ма! цяяБандЗЯяк,яЗяНо! нцйяТ, Яця—О.я С2і 32, нЯька,яО.яЛ, п, 2чЗк,яД. Кал, нюк,яО.яБ! овчЗк,яО.яВе! б, -? Зкя2оя,ншцяЯцльЯькця лопцця,ядцвча2а.

Шевченкцв Яькцяднця2аядняця,нш, . Зк! ацнЯьк, . яп, Яьменн, кцвяЯцнянЯькц п! оЯвц2ян, яцдзначал, яяяцяямцЯцеВогоя! еЯ2о! анЗя«Ко! она».яЗялекцям, я232наЯ2оя в, Я23пал, яЗч, 2елц го! ожанЯькоця2аяна! одн, . яшкцл, Я23ден2, яБе! егцвЯькоця Зк! ацнЯькоц гцмназцяМ, колая Банд ЗЯяк,яВаЯ, ль Романч Зк,я М, колая ТЗцканюкя 2а цншц,яякцяп! , цжджал, яяя цднеяЯело наяякацццц.яЛекцццяцяБеЯцд, яп! ово-д, л, Яяяная па2 цо2, чнця2ем, ,яяян, . цшло Яяяп! оя,Я2о! цюяУк! ацн, ,яццяна-! одЗ,яп! оя Ялавн, . ябЗдцвн, кцвяУк-! ацнЯькоцяде! жавно Я2цяям, нЗлом3, зок! емаяУНРяцяЗУНР,яГЗцЗльЯькоц РеЯпЗблцк, яЗя1918—192ЦЯ! ока. .

Вел, чезЗя! олья Зядцяльно Я2ц «П! оЯвц2, »Яелая вцдцг! авал, яЗ! одженцяЯЯцняя—яполц2, чнця,якЗль23! нц дцячця С2епаня Клоч3! ак,я Дм, 2і о Нцмч3к,яЮ! цйяМанцвч3к,яБ! а2, яВаЯ, ль,я цванЯ2аяОда! каяПавлючк, ,яЮ! цй КЗзюк,яМа! цяяГо! бач,яОленая С23-деняк я2аябага2оя,нш, . .яЗаяцця! ок, цйя вдало Яяяп! овеЯ2, я ч, малоя за-. одцв,яЯп! ямован, . яная пцдня22яяв на Яеленняя па2і цо2, чноця Явцдомо Я2ц ця32ве! дженняУк! ацнЯькоцяде! жавно Я2ц.я Зя Зч а Я2оя! айоб'єднання «П! оЯвц2, »яцяНа! одного я РЗ. ЗяУк! ацн, я28яЯцчняя199ЦЯ ок3вяЯЯцня. яВцдбЗ-лаЯяя пе! шая цЯ2о! , ко-к! ацзнавча кон- е! енця,я п! , Яявченая 71-цй ! цчн, ця32во! енняУк! ацнЯькоця На-! одноця Рад, яВяЯел, ? ця2оя ГЗцЗльЯькоця Ре Яп Зблцк, я(1918—1919ЧяМайжея? о! ок3яВцдзначаю2ьЯяя! оков, -н, яп! оголошенняКа! па2ЯькоцяУк-! ацн, я(1938—1939Ч

Неябезя ЗчаЯ2,яп! оЯвц2яняБЗло пцдня2оя Я, ньо-жов2, йяп! апо! яЯпоча2кЗняяБЗд, нкЗякЗль23! , ,яяяпо2,ім наяЯел, ? нцйя! адця(199ЦЯО! ганцзовЗвал, Яяявцдзначення Шевченкцв Яьк, . яднцв,яДняя незалежно Я2,яУк-! ацн, ,я? о! цчнцяпо. од, яная Яблзн, цькк, йяпе! евалядляявшанЗванняЯявц2-лоця пам'я2,ця пе! епо. ован, . я ка! -па2Яьк, . яЯцчов, кцв,яякцяваг, нЗл, ява-. , ? аюч, я Ка! па2ЯькЗяУк! ацнЗя в 1939я! оцц.яО! ганцзовЗвал, Яяяв ЗЯ2-! ццявякцлькомаяканд, да2ам, явяна-! однцяцеп32а2, я2аякол, шнцм, яво я-кам, я Ук! ацнЯькоця Пов Я2анЯькоц А! мцц,явап! ошен, м, яяцвано-Ф! анкцвЯька.яНап! , кцнццям, нЗлогоя! окЗ оЯе! едокяк П! оЯвц2, »яЗяд! ЗгцйяЯе-! еднцйяшколцяп! овцвяцЯ2о! , ко-- ольклоо! нЗякон- е! енццюяная2емЗяк Оп-! , шкцвЯ2воя нашогоя к! аю.яВа2ажок гЗцЗльЯьк, . яоп! , шкцвяОлекЯаяДовбЗш».яВоная п! , Яявяч ЗвалаЯяя ЗЦЦ-! ццчюявцдяна! одженняяця255-! ццчю вцдяняяваг, белцяпегенда! ногоямеЯ-н, каяГЗцЗльЯькогоя к! аю.

Здавало Яяяб,я? оя Зя незалежнцй Ук! ацнцявцд! одженая «П! оЯвц2а» ма2, меяв Яця Змов, яяможл, воЯ2цяякнайп! одЗк2, внцшеяп! ацюва2, ,я? о доя,цяцяльно Я2цяявал Зч, 2ЯяяякнайбцльшеяЯел, ? ноця,ян2елцгенццц,я? о оЯе! едк, яБЗд32ьяЯ2во! енцявянавкол, шнц. яЯела. ,яякцяям, нЗлом ЗяБЗл, п! , Яцлкам, яЯяцня, яБЗ! . л, воюяБЗде п! оЯвц2н, цькая! обо2ая зя ме2ою о! ганцзацццяЗль23! ногоядозвцлля молодця2аяв Яьогоя на Яелення.яАленц,яЯ2ало Яяянавпак, .яК! цмяЯцнянЯького,яяяцнш, . яЯела. яне явцдновлено оЯе! едк, якП! оЯвц2, ».яУя199ЦЯ оцц п! , яЯЯцнянЯькцй,яПаз, ? , нЯькцй,яКевелцвЯькцйяцяНо! но2, ЯянЯькцйяшкола. бЗл, я Я2во! енця оЯе! едк, я Това! , -Я2вая Зк! ацнЯькоця мов, ,яалеянезаба! омязн, кл, ,ябояц. яне яцд2і , мЗвалоя2одцшнцяке! цвн, ц2воя! айкомЗякомпа! 2,цяцяЯ айв, конком3,яке вважало,я? оя цея Това! , Я2воя «Зк-! ацнЯьк, . яБЗ! ж Зазн, . яна ціональцЯ-2,цв».яТом ЗяЯ2 а. яВцдя2о2алц2а! , змЗ, як, йядцявя Зя Зака! па22цяп! о2я гом майжея5ЦЯ! окцв,ядавяЯебеязна2, яц далц:я? обяне яБЗ2, япе! еЯлцдЗван, -м, ,яне я поЗБЗ2, Яяяп! ацця цяя2яд.,яоЯе-! едк, яЯамо! озп ЗЯ2, л, Яя.

цяп, шеявавдяк, яц! , нцяБодна! Зк ЗяЯяцня. яп! ацюцяцд, н, йяЯел, ? н, й оЯе! едокяП! оЯвц2, ».яТаяцяйом Зяне даю2ьяпо-належномЗядця2, .яУзя2, , нап! , клад,я2аке.яУя199ЦЯ! оццяке-! цвн, к, яЯяцнянЯькогоя пцЯокомбцна-23яв, дцл, л, ядляяоЯе! едкЗяневел, кЗ кцмна23яп! , яБЗд, нкЗякЗль23! , ,яЗякцй БЗлаявлаш2ованая БцблцО2екаявян, -2альнею,яп! овод, лаЯяяпевная! обо2а.яТаякол, япцдп! , цмЯ2воя по2і а-п, лоявяекономцчнЗяЯк! 323,яЯвцйяБЗ-д, нокякЗль23! , япе! едалоЯел, ? нцй ! адц.яТодцявнайшл, Яяяк дцячц»,яякцнамагаю2ьЯяя за б! а2, я кцмна23 «П! оЯвц2, »,я? обяне явдавалаяцм клопо23я—яне заважалаябездця2, клЗбномЗяЗаклад3.яКЗд, яне язве! -2алаЯяя головая оЯе! едкЗя Това! , -Я2ва,я не я допомагацяЦеяп, 2аннянцякянеяв, ! цш, 2ьЯел, ? ная! ада:ява к, мявак! цп, 2, яп! оЯвц2янЯькЗякцмна-23.

цяв, . од, 2ь,я? оя Зя2Ц—ЗЦ2,ця! ок, пцдячаЯяче. оЯловацькогоя! еж, мЗ БЗлоя набага2оя легшеяп! ацюва2, «П! оЯвц2,»,яцжя2епе! .яТодцяп! оЯвц2янам, ябЗл, ямайжеявЯцяЗч, 2елцяго! о-жанЯькоця цяна! одн, . яшкцляЯЯцня, Лаз, ? , н, ,яЧо! ноця Т, Я, я2аяцнш, . п! , Яцлкцв,яЯп! , ялая певною ямц! оюяц мцЯцеваявлада,яая2епе! яЗя! обо2,ц Яел, ? ном ЗяоЯе! едкЗядопомагаю2ьл, шеякцлькая педагогцв.яцяма2е! цальноцядопомог, яне мая нцзвцдк, .яДеяжв, ,яЯьогоднцшнцямецена2, я—яклоч3-! ак, ,якл, мп3шця2аяцнщяядоб! одцц?

Одарка ПАВЛЮЧОК,
член ради
Ясінянського осередку
Товариства «Просвіта»
імені Т. Шевченка

І слово, і любов...

Під такою назвою нещодавно пройшов у Палаці Мистецтв "Український Дім" творчий вечір, присвячений 25-річчю творчої діяльності відомої української співачки, Лауреата Міжнародних премій імені С. Гулака-Артемовського та Валентина Михайлюка Тетяни НЕГРІЙ, який провели Всеукраїнське Товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка і Міжнародна асоціація працівників культури та мистецтва.

25 років на сцені! Багато це чи мало? Для історії це невеликий відрізок часу, а для співака, творчої людини — це життя. Життя, сповнене пошуків, творчих злетів і падінь, визнання і забуття! Це праця, праця виснажлива, здебільшого невидима іншим. Особливо сьогодні, коли українська народна пісня, українська культура стоїть перед стіною заїжджих "московських звьозд". Чи не ми в цьому винні самі, — тому, що ідемо на їхні концерти, купуємо квитки, підтримуємо фінансово, а потім галасуємо, що потрібно відроджувати українську культуру. Та не потрібно її відроджувати! Вона завжди існувала, існує і буде існувати! Цьому підтвердженням творчий вечір української співачки, автора та ведучої рубрики "Народні звичаї та обряди" українського радіо, автора сценарію, режисера та виконавиці головної ролі в спектаклях із циклу програм "Від Різдва Божича до Нового року" в Київському планетарії Тетяни Негрій. Справжнє свято української пісні та слова влаштували організатори вечора. На дві години присутні в залі поринули в світ народної ліричної та жартівливої пісні. Дійсно, Український Дім у цей день став справді українським і перетворився на острівець справжньої, суто української культури. Істина гласить — де діти, там радість, особлива святковість. І її створили дитячі колективи "Вітамінчики" Ленінградського, "Зірнички" Залізничного, хор хлопчиків Дарницького районів столиці, які допомагали створити Тетяні свято. А ще — квіти! Концертний зал у цей день був схожий на величезну оранжерею, на поле різноманітних квітів!

Після кожної виконаної пісні зі сцени лунали слова вітання відомих політиків, учителів, журналістів, працівників культури, просто знайомих і незнайомих людей. З теплими словами вдячності виступив народний депутат України Володимир Бондаренко, який подякував Тетяні за її довголітню працю на благо України, а відповідальний секретар всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка Микола Нестерчук вручив високу нагороду — медаль "Будівничий України", якою нагороджуються за вагомий особистий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення української держави. Тетяна Негрій не тільки співачка, режисер, а й активний громадський діяч. Вже кілька років поспіль вона обирається до Міжнародної ради працівників культури та мистецтва, де веде активну роботу з розвитку міжнародних культурних зв'язків, зміцнення дружби між народами. В зв'язку з ювілейним творчим вечором до Києва прибув відповідальний секретар Міжнародної асоціації працівників культури та мистецтва Микола Димченко, який від імені президента цієї організації вручив Тетяні Почесний знак "За розвиток міжнародних культурних зв'язків". Тетяні Негрій вдруге присвоєно звання Лауреата Міжнародної премії — тепер імені відомого українського поета, композитора Валентина Михайлюка.

На завершення творчого вечора Тетяна Негрій виконала пісні українських авторів у супроводі чудового колективу — Президентського оркестру Збройних Сил України, що стало справжньою окрасою свята, а насамкінець до них долучився прекрасний хор "Почайна" Києво-Могилянської Академії. Усі разом, а також глядачі в залі стоячи виконали "Боже великий, Єдиний, нам Україну храни".

Свято закінчилось. Але скільки вражень, приємних хвилин спілкування з українською піснею залишилося в учасників концерту та глядачів! Звичайно, цього свята не відбулося б, якби не люди, які по справжньому вболівають за Україну, за її культуру. Це, передусім голова Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка, народний депутат України Павло Мовчан, народний депутат України Володимир Бондаренко, голова Всеукраїнської асоціації мисливців та рибалок Михайло Шитий, Борис Списаренко, Микола Нестерчук та багатобагато інших справжніх патріотів нашої України. Низький їм уклін і велике спасибі від глядачів, учасників та організаторів концерту.

Дмитро ЛОМАЧУК,
член Міжнародної Ради працівників культури та мистецтва, режисер програми

АГРЕСИВНІ ФОРМИ ШОВІНІЗМУ

Всеукраїнське громадське об'єднання «Україні — Єдину Помісну Православну Церкву» та Українське Православне Братство Апостола Андрія Первозванного 26 березня ц. р. у приміщенні Всеукраїнського товариства «Просвіта» провело «круглий стіл» на тему «Українська Православна Церква (Московський патрархат) як фактор погроз та шантажу України».

Голова Всеукраїнського об'єднання «Україні — Єдину Помісну Православну Церкву», народний депутат України Павло Мовчан у своєму слові зупинився на проблемах, пов'язаних із становленням Української держави. Відомо, що в думках українських громадян ідея необхідності мати свою духовну опору — Українську Помісну Православну Церкву — утверджується паралельно з ідеєю державності. Відомо й те, яку вагу церква має в Росії. З думкою РПЦ рахувалися і рахуються майже всі політики. Та якби ж то тільки в Росії! Фактор присутності РПЦ в Україні на сьогодні дуже відчутний. Більше того, РПЦ вдається до розкольницьких дій у середовищі УПЦ в Україні, через призначення главою митрополії свого емісара Володимира Сабодана. Цим самим вони роблять розкол в українському православ'ї, можна сказати, що ідею Помісної Православної Церкви в Україні наша держава буквально вистраждала. Всі прошарки суспільства — від мирянина до Президента — перейнялися цією ідеєю.

Для того, щоб не допустити створення в Україні Помісної Православної Церкви і зберегти Україну у сфері свого впливу, у серпні 2000 р. Архиєрейський Собор РПЦ прийняв соціальну доктрину, яка передбачає втручання у внутрішні справи України, вдаючись до акції громадянської непокори.

Заступник голови Всеукраїнського громадського об'єднання «Україні — Єдину Помісну Православну Церкву» Олександр Гудима констатував той факт, що РПЦ сама визначає проблему відносно акту непокори. Ситуація в Україні видається занадто драматичною, адже УПЦ МП через усі підписані угоди з силовими відомствами в Україні спроможна нейтралізувати будь-яку протидію з боку держави їх протиправним акціям. Погрози громадянської непокори з боку УПЦ МП ще більш небезпечними стають через змичку їх з комуністами і прогресивними соціалістами. Народний депутат І. Юхновський з цього приводу зробив заяву, у якій сказано: «На превеликий жаль, потрібно констатувати, що загрозливі осередки антиукраїнізму розвиваються і проростають в правлячих колах і парафіях Російської Православної Церкви в Україні, яка іменує себе Українською Православною Церквою. Доказом цьому є, зокрема, інтерв'ю єпископа Тукальського і Брацласького Іполита (УПЦ МП), надруковане в газеті «День» (№45 від 13. 03. 2001 р.). Висловлені в інтерв'ю погляди не мав би собі дозволити священнослужитель. Це скоріше погляди політичного ставленика, агресивного противника Української держави».

Ігор Юхновський висловив своє співчуття митрополиту Володимиру з приводу поведінки його єпископів.

Всеукраїнське громадське об'єднання «Україні — Єдину Помісну Православну Церкву», Українське Православне Братство Апостола Андрія Первозванного та широкі кола громадськості апелюють до Служби безпеки України — припинити шантаж, забезпечити повагу громадян до законів і держави, у якій вони живуть.

Наш кор.

«Просвіті» відповідають

Голові Верховної Ради України І. С. ПЛЮЩУ
Народному депутатові України П. М. МОВЧАНУ

На депутатський запит №11-10/27 від 18. 02. 2000

У Кабінеті Міністрів України розглянуто депутатський запит народного депутата України П. М. Мовчана щодо необхідності зупинення вивезення з України коштів, отриманих у сфері культури.

З даного питання повідомляємо, що діяльність, пов'язана з обігом на вітчизняному ринку аудіо- та відеопродукції, на сьогодні регламентується Указом Президента України від 20 травня 1998 р. № 491 «Про впорядкування торгівлі деякими підакцизними товарами, пов'язаними з використанням аудіовізуальних товарів та примірників фонограм», відповідними постановами Кабінету Міністрів України (від 17 серпня 1998 р. № 1302, від 4 листопада 1997 р. № 1209, від 17 серпня 1998 р. № 1315, від 7 вересня 1998 р. № 1989, від 18 листопада 1994 р. № 784).

Кодексом про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом встановлено адміністративну та кримінальну відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності за правопорушення при здійсненні зазначених видів діяльності.

Стаття 74 Митного кодексу України та стаття 17 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» щодо порядку переміщення через митний кордон України товарів, імпорт та експорт яких здійснюється з порушеннями прав інтелектуальної власності, на сьогодні не діють через відсутність установленого Верховною Радою України переліку предметів, які підпадають під дію цих статей.

У зв'язку з активізацією відеопіратства та інших порушень у сфері охорони прав інтелектуальної власності, Держмитслужбою передбачено відповідні законодавчі норми у проекті нового Митного кодексу України, прийнятому Верховною Радою України у першому читанні.

З урахуванням зобов'язань України, пов'язаних з вступом до ГАТТ/СОТ, додатково розроблено та подано на друге читання до Верховної Ради України пропозиції щодо внесення доповнень до статті 1 проекту Митного кодексу України та включення до цього Кодексу нової статті 47.1 «Особливості переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності». Терміни розгляду Верховною Радою України, проекту Митного кодексу у другому читанні остаточно не визначені.

Для прискорення запровадження контролю за імпортом та експортом товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, та підвищення відповідальності за порушення у цій сфері Мін'юстом підготовлено проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів щодо посилення відповідальності за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності».

На сьогоднішній день прийняті в Україні законодавчі та підзаконні акти практично повністю встановлюють норми та вимоги до публічного показу фільмів на телебаченні, а саме:

дотримання авторських прав;

пріоритетний показ фільмів українських студій;

недопущення до показу фільмів, що пропагують насильство, жорстокість, порнографію.

Йдеться про статті 14, 15 Закону України «Про кінематографію», постанову Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 р. № 1315, Указ Президента України від 27 квітня 1999 р. № 456, Закон України від 16 липня 1999 р. № 998-ХІУ «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про кінематографію».

На жаль, не всіх норм, встановлених законодавством, додержуються телеорганізації України. Жодна з них не виконує встановлену Законом України «Про кінематографію» 30-відсоткову квоту використання національного екранного часу. Так само не реалізується і вимога щодо ведення та подання в установленому порядку статистичної звітності з використання екранного часу.

З метою впорядкування гастрольної діяльності в Україні, підтримки гастролей вітчизняних колективів і виконавців, легалізації доходів та запобігання вивезенню з держави коштів, отриманих від цього виду діяльності, Мінкультури спільно з Комітетом з питань культури і духовності Верховної Ради України було підготовлено проект Закону України «Про державну реєстрацію гастрольних заходів в Україні». Однак на розгляд Верховної Ради України було внесено альтернативний проект Закону України «Про організацію гастрольних заходів в Україні», поданий народним депутатом України Заклунною В. Г., яким не передбачено державної підтримки гастролей вітчизняних виконавців, не унормовано процес організації гастролей, не визначено механізм реєстрації гастрольних заходів.

Запровадження державного протекціонізму у сфері культури та в інформаційному просторі України передбачає подальшу роботу Уряду щодо вдосконалення чинного законодавства. Існує нагальна потреба у внесенні змін до Законів України «Про телебачення і радіомовлення», «Про рекламу», «Про засоби масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення». Крім згаданих вище, готується до розгляду Верховною Радою України проект Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм».

Висловлені народним депутатом України Мовчаном П. М. пропозиції щодо захисту вітчизняного виробника культурної продукції та культурно-інформаційного простору України від засилля зарубіжної культури буде враховано у подальшій роботі Уряду.

М. ЖУЛИНСЬКИЙ,
віце-прем'єр-міністр України

Голові Товариства «Просвіта»,
народному депутату України
п. Мовчану П.

Національній раді відомі факти порушення законодавства телеорганізацією «Алекс» щодо ретрансляції програм російської телекомпанії «ТВ-6». Загалом ретрансляція іноземних телекомпаній здійснюється в 11 містах України.

У грудні 2000 року Національна рада звернулася до керівників вітчизняних мовників, які здійснюють ретрансляцію, з вимогою у місячний термін припинити ретрансляцію і привести свою діяльність у відповідність до законодавства України та умов ліцензії.

На сьогодні Національна рада здійснює контроль за виконанням цього розпорядження. Про результати повідомимо додатково.

Ю. ПОКАЛЬЧУК,
член Національної ради

«ЛЮБЛЮ ЗЕМЛЮ ЗА ТЕ, ЩО ВОНА Є»

Тут я буваю не вперше. Крива — типова українська глибинка, хоч і розташоване це сільце у столичній області, практично поряд з райцентром, містечком Таращею. Розділяє їх якийсь десяток кілометрів, а навкруги — ліси та поля. Залізниця — далеко, до автотраси пішки — півгодини.

Чому мене сюди заносить? Знаєте, щоб знайти щось подібне, треба проїхати всю країну вздовж і впоперек, а тут — ось воно, поряд. І люди цікаві. З одним із них я хотів би і читача познайомити, бо самі ми знаємося давно. Мені здається, що саме на таких людях завжди трималася і нині тримається земля наша — жилавих, кремезних, упевнених у собі.

Сергій Луценко, 24-річний механізатор-приватник. Незважаючи на досить важкі часи, живе спокійно, міцно тримається на ногах. Він — батько чотирирічної доньки Світланки, господар свого обійстя, уважний син і чоловік, шанована в селі людина. Мене в ньому приваблює цілковита незалежність, упевненість у собі та у своїх силах. Він має свою думку, яку нікому і ніколи не нав'язує. Навіть не висловить її, якщо не спитають. Цю його особливість добре знають усі, а надто — батьки, тому й не сперечаються. Упевнені: Сергій усе зробить як треба!

Отож, їду до Кривої. Від головного шляху дорога продирається крізь густющий навіть на цю пору року дубовий ліс, лиш останнім часом місцями проріджений. Навесні в цих лісах стільки рясту й пролісків, що пахощі тьмарять свідомість. Улітку тут дикої малини та полуниць вистачає не тільки на своїх, а й на багатьох приїжджих, а восени вивозять опеньки мало не возами.

Аж ось уже й село вигулькнуло. Під'їжджаю до двору і — що рідко буває — зустрічає сам господар. Вітаюся з ним.

— А, доброго здоров'я! Радий вас знову бачити! Приємно, що не проминаєте, не забуваєте. Заходьте до хати. Маленька моя зараз прибіжить (Сергій так зве свою дружину Оксану — справді невелику та енергійну жіночку, на вигляд — підлітка). Вона побігла на часину до подруги. Сьогодні ж неділя. Зараз буде, то збере нам щось до столу. Посидимо, погомонимо.

— Ось на те я й мав надію, що, може, хоч у неділю та в таку сльоту ти вільніший будеш.

— Так. Саме тепер і можна дати собі короткий відпочинок, а незабаром уже почнемо готувати посівну.

Чекаючи на Оксану, ми з Сергієм поважно обійшли його солідне господарство, помацали й «залізного коня» — його гордість, зазирнули до корівок і до свинок, звідкіля повіяло давнішнім спомином.

— Сергію, щось змінилося за останні півроку?

— У мене чи на селі?

— Ну, давай почнемо з тебе. Орієнтацію свою не змінив?

— Ви маєте на увазі політичне забарвлення?

— Нехай це і так зветься.

— Та ні. Ми тут партіями не захоплюємося. Як був зелено-жовтим, так ним і лишився.

(Потрібно читачеві пояснити, що у хлопця свій погляд на соціальний устрій, на ставлення до землі. Він — зелено-жовтий, бо це кольори зеленої або ж сонячно-жовтої спілої ниви.)

— Працюю у полях і маю справу з землею. Люблю її за те, що вона є. За те, що вона саме така — чорна. Це в час її законного відпочинку, а тому і колір цей означає для мене відпочинок, спокій. Люблю її зеленою, коли виткнуться з неї паростки озимини, кукурудзи чи соняху. Люблю жовте забарвлення ланів за їх спілість і готовність до жнив. Це те, що нас годує. Я, мабуть, і знамено українське зробив би саме таким: чорно-зелено-жовтим.

— Таж є вже таке у когось.

— Ну то й що? А мені, вибачте, це до лампочки, чи як там у вас у місті кажуть. Бо в нас тут трохи міцніше висловлюються. Інтереси мої і моєї землі мені ближчі. На прапорі знизу повинен бути чорний, всередині — зелений, а зверху жовтий чи жовтогарячий, от і все. Нема такого більше і не може бути.

— Ну, добре, ти мене умовив. Буду у Верховній Раді, обов'язково їм підкажу! — пожартував я. — А як наразі живеться селу, при новій владі?

— Село скорше не живе, а животіє. Головна турбота — виживання. Людина повинна весь час, як пес, шукати можливості для того, щоб прогодуватися. Так що ви мене ні зараз, ні потім не питайте про культурне життя і про розширення світогляду темних селян, добре?

— Домовились. Ну а ти сам, що ж, був готовий до цього?

— У мене батько усе це завчасно передбачив. Змалку вчив працювати на тракторі: сіяти, жати, орати землю. До міста не відпустив. Ось цю хату він почав зводити ще до мого повноліття, а закінчували ми вже разом. Тож маю своє господарство. Щодо трактора, то ви знаєте, я сам на нього заробив і купувати до Білої Церкви їздив сам. Так що тепер і моя сім'я тяглом забезпечена, та й селянам завжди допомагаю з городами. А мені — копійка і подяка людська.

— Сергію. Ти стоїш на землі міцно, дай Боже кожному. І почуваєшся впевнено. А як інші селяни живуть, що кажуть?

— Люди всі різні. По-різному й живуть. Більшість усе ж не була готова до розвалу, то й потерпає тепер. Багато хто оговтався і надолужує час, втрачений на якісь непевні хитання, вибори-перевибори, сумніви, безпідставні надії: а'мо пронесе, 'мо зглянуться та допоможуть… Дехто досі не знає, куди себе притулити. Такі лиш ходять по селу та жаліються, що їм «не дали», «не заплатили» і таке інше. Слухаєш — не переслухаєш.

— Можна подумати, що ти всім задоволений…

— Усім задоволені, мабуть, лиш покійники, бо вже нічого не потребують. Звичайно ж, хотілося б мати більшу впевненість у своєму нинішньому становищі, дещо інші закони, котрі б гарантували відповідний статус селянства в державі, реальне співвідношення цін між нашою та промисловою продукцією.

— Наприклад…

— Потрібні приклади? Будьте ласкаві. Щоб заплатити за цебро солярки для трактора, я повинен півдня орати чиїсь городи, та за той час її всю і випалю. З людей багато не візьмеш, бо вони самі ледь-ледь кінці з кінцями зводять. Спробуйте якійсь бабці-одиначці розтлумачити, що наш доблесний уряд узяв та й задрав ціну на машинне пійло удвічі, тож тепер бабця, дякуючи йому, повинна мені за орання віддати свою пенсію. Покинути її напризволяще не маю права, розумієте? Це — село, тут усі свої, і нічиї прокльони мені не потрібні. Ось вам інший приклад. Нині селянинові, щоб купити сяку-таку корівку, потрібно викласти дві-три тисячі гривень, а потім думати, як її прогодувати, перш аніж вона прогодує його. Влітку ще так-сяк, а тепер? У заготівельний сезон за тонну сіна брали 350 — 400 гривень. Не розженешся.

— І все ж на селі доволі багато корів.

— Так. Позаводили і корів, і бичків на м'ясо, і свиней тримають — хто як може. А інакше — не вижити.

— До міста багато молоді тікає?

— Та ні, пройшли ті часи. Тепер менше. А дехто невдовзі ж і повертається, бо там своїх дармоїдів вистачає. Щоб у місті притулитися, потрібно туди їхати зі знаннями. Особливо іноземних мов, комп'ютерів, електронної техніки. А де вони тут? Я того комп'ютера в очі ніколи не бачив. До того ж, там десь треба жити, а нині із цим важкувато. В селі ж і хата є, і город, і до городу. Ось жіночка моя під боком, бачте, яка! Що мені ще потрібно? Я лишаюсь тут.

У цей час прибігла Оксана. Легко, з усмішкою, покартала Сергія за те, що не покликав її до гостя. Швидко на столі з'явилося варене і смажене, а над усім цим — великий сільський хліб, що вже давно тут печуть своїми руками, — духмяний, як у дитинстві. Хіба відмовишся?!..

Так ми і просиділи майже до вечора з привітними господарями, проговорили багато про що. Коли б не погода, іншим часом такої розкоші вони б собі дозволити не змогли.

Надвечір я від'їжджав, залишаючи біля брами молоду красиву пару. Одну з тих, на кого ми покладаємо надії. Тож, озираючись на їхні постаті, я все думав: хто вони, ці люди? ГОдувальники? Майбутнє українського села? Ті, про кого влада давно забула, і вони самі виживають як можуть?! Що ж, мабуть і те, і друге, і третє. Але над всіма можливими відповідями вивершується їхня любов до української землі — «за те, що вона є».

Приємну бесіду вів
Олександр СИДОРЕНКО

НЕМА НАУКИ БЕЗ МУКИ!

«Чого в молодості навчишся, те на старість як знайдеш», — доводили хоч і не вчені, але навчені життям діди своїм онукам.

В українських селах були і філософи свої, і літописці, і книгарі. Було чимало і просто письменних людей. Арабський мандрівник Павло Алепський, що супроводжував свого батька патріарха Макарія під час подорожі Україною в XVII столітті, зазначав: «Починаючи з цього міста, тобто по всій Козацькій землі, ми помітили прегарну рису, що нас дуже здивувала: всі вони, за малими винятками, навіть здебільшого їх жінки та дочки, вміють читати та знають порядок богослужби й церковний спів. Крім того, священики вчать сиріт та не дозволяють, щоб вони тинялися неуками по вулицях».

Багато уваги приділяли освітянству запорізькі козаки. Вони влаштовували школи при церквах — майже при кожній був початковий навчальний заклад. Напередодні зруйнування Січі на Запорізьких землях нараховувалося до п'ятдесяти початкових шкіл. Високо цінуючи вчителів, козаки присвоювали їм почесні на той час звання «військових служителів».

Як же проходив процес навчання в минулому?

Дітлахів відправляли «в науку» після того, як закінчувалися всі сільськогосподарські роботи. На початку зими Церква святкує день пророка Наума. Ця днина і вважалася найкращою для оволодіння грамотою. «Батько Наум наведе на ум», — зауважували старі люди.

Про людину, необізнану в тому чи іншому питанні і котра не набула досвіду, необхідного для його практичного вирішення, і нині говорять, що вона мало каші з'їла. Чому? Звідки походить цей вислів?

Колись малюків, що готувалися до школи, називали «кашоїдами». Напередодні Наума мати варила кашу в горщику — її подавали на сніданок, який проходив урочисто і піднесено. Потім малюк, одягнений у чисту білу сорочку, прикривши горщик новим рушником, відносив кашу до школи, де учні швидко з нею порались. Батько, коли школяр залишав домівку, запалював на покуті перед образами свічку, примовляючи: «Святому на пошану, моїй дитині на розум».

Різні траплялися учні. Декому і каша не допомагала як слід оволодіти грамотою. Тоді суворий учитель, у ролі якого виступав дячок, грів потилиці — наганяв науку в голови за допомогою ляпасів і почубеньків. Найбільш ледачі і неслухняні заслуговували покарання різками. Це відбувалося часто наприкінці тижня, тому і звалося «субіткою». Але водночас наші предки добре знали, що справжня наука, яку за плечима в житті не носити, не йде від бука. Запорізькі козаки взагалі засуджували фізичне покарання учнів і віддавали перевагу «самовільному каяттю» та «словесному катуванню».

Раніше чи пізніше Наума починалися заняття в школі, з кашею чи без неї приходив учень до класу, але в одному були впевнені і вчителі, і школярі, і батьки: нема науки без муки! Юні запорізькі лицарі муку цю приймали хоч і не з насолодою, однак з гідністю.

Ганна ОМЕЛЬЧЕНКО,
студентка, м. Харків

Світ на сторожі здоров'я

ПІДРОБЛЕНІ МЕДИКАМЕНТИ

«В усьому світі майже 8 відсотків медикаментів, що є у продажу, — підробні». Таку заяву нещодавно зробив «Фігаро-магазин». Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) у Бразилії «липові» ліки становлять майже 30 відсотків від загальної кількості лікувальних засобів, а в Нігерії — всі 60 відсотків. Сповіщається також, що торгівля підробними медикаментами, котру ведуть боси організованої злочинності, щорічно приносить їм 300 мільярдів прибутку. При цьому ні фармацевтичним фірмам, ні поліції чи міжнародним організаціям припинити цю торгівлю не вдається. У кращому випадку, вироблені мафіозними синдикатами «ліки» допоможуть лише психологічно, в гіршому — можуть убити.

ЗЛА ДОЛЯ

Зграйкою розтріпаних горобців вони не увійшли, а просто влетіли до автобуса, переповненого похмурими, втомленими роботою людьми. Брудні, погано вдягнені, вони викликали у більшості громадян далеко не найкращі почуття — від огиди до страху за свої гаманці. Серед усіх лише один літній чоловік у військовій формі, хитнувши головою, поцікавився: «Звідки ви, хлопці?»

Виявилося, це — мешканці притулку для неповнолітніх, що на Троєщині. Військовий почав розпитувати дітлахів про їхнє життя у притулку, чи є в них батьки, але розмови не виходило: пацани насміхалися й глузували зі старого. У свої 10—12 років вони прекрасно розуміли, що це порожні балачки, з яких їм ніякої користі не діждатися.

Придивившись до хлопців, я вжахнулася, впізнавши в одному з них сина моїх сусідів по будинку — Сашка. Його родину я знала давно, і їхню драматичну історію — теж. Ми разом заселялися в новий будинок, разом дітей віддавали до школи, бо в мене дочка одного з Сашком віку.

У Сашковій родині панували злагода і любов. Здавалося, ніщо не могло завадити цьому. Та сталося непередбачене. Старший брат Сашка потрапив, як тепер кажуть, до поганої компанії і невдовзі був затриманий правоохоронними органами за участь у викраденні автомобіля. Батьки доклали максимум зусиль, щоб син зміг уникнути покарання, та все було марним — суд призначив півтора року позбавлення волі.

Цей удар надломив батька, який став усе частіше з'являтися вдома у нетверезому стані. За короткий час мати опинилась у лікарні — інсульт. Так малий Сашко залишився сам на сам зі своїми дитячими страхами і проблемами, які вирішити десятилітньому хлопчикові було не під силу.

Спочатку він ще намагався жити, як раніше: ходив до школи, сумлінно готував домашні завдання, якось обходив себе вдома. Але відчувши цілковиту байдужість з боку батька, хлопець швидко охолов до уроків. У нього з'явилися нові інтереси, нові друзі. Він усе рідше заглядав до школи, досить часто його можна було зустріти з торбинкою, в якій бряжчали порожні пляшки.

Перед своїми однокласниками Сашко вихвалявся, як нові друзі про нього піклуються, купують солодощі й цигарки, розповідав про те, яке тепер має цікаве і захоплююче заняття — чистити кишені дядечкам, які хильнули зайвого. Звичайно, у своїх зухвалих розповідях він не згадував про той жах, який довелося пережити, коли на його очах один з нових знайомих у стані наркотичного сп'яніння зробив крок у безодню з даху шістнадцятиповерхового будинку. Змовчав він і про те, як сам мало не став жертвою зґвалтування, як неодноразово його били старші товариші.

Паралізована мати та батько, якого цікавила тільки горілка, нічим зарадити вже не могли. Сашко потрапив на облік до інспектора у справах неповнолітніх. Його неодноразово затримували за дрібні крадіжки і приводили додому, але хлопець там надовго не залишався. Щоразу поспішав до своєї нової «родини», де вислуховували, навіть жаліли і… давали целофановий пакет, щоб позбувся печалі у парах гумового клею.

Невдовзі померла мати. Брат за бійку отримав додатковий строк. Батько, пропивши майже все майно, продав квартиру і зник у невідомому напрямку. Сашко опинився просто на вулиці, де я і зустріла його. Більше він не був потрібний нікому.

Скоро Сашкові виповниться 12. Невисокий на зріст, худорлявий — він не відрізняється зовні від більшості своїх однолітків. Але має зовсім не дитячий погляд людини, яка багато побачила і пережила. Погляд одинака, який уже нікому не довіряє, а лише оцінює: чи корисні ви для нього, чи безпечні.

А ще в погляді Сашка проглядає байдужість. Неприродна байдужість до себе, до минулого, сьогочасного та прийдешнього. Що ж йому і ще тисячам таких, як він, лишається?

Наталія ЗАХАРЧУК

Читач продовжує розмову

ПІСНЯ НАД КОЛИСКОЮ

Пише Вам просвітянка з Рівненщини Тетяна Мазур. Прочитала в газеті вашу повість-роздум «Дитя людське», яка мені дуже сподобалась. Написана гарно, переконливо, легко читається. Це актуальна і вічна тема. Думаю, що жінка, яка стоїть перед дилемою (аборт чи роди), після прочитання Вашої повісті не перериватиме вагітність. Мені б хотілося продовжити Вашу тему, точніше доповнити.

Кілька слів про себе. За фахом лікар-педіатр, але душа моя тягнеться до поезії, мистецтва. Закінчила Львівський медінститут, проте більша частина мого життя пройшла в містах за межами України. Повернулась у рідне село доглянути старих хворих батьків, де і живу нині.

Давно цікавлюсь народознавством. Ось тут, у селі, навіть викладала в школі цей предмет у 5—7 класах. Збирала і збираю колискові пісні (народні й авторські), а також пишу їх і сама. Зібрала народознавчий матеріал про українську колиску, кілька років тому зняла на стрічку коротенький відеофільм «Пісня над колискою» за участю дітей і вчителів, батьків, де є і ритуал першого покладання дитини в колисочку (як колись було). Збираю народні орнаменти, які можна використати в порадах для вагітних і матерів, що годують груддю діток, у порадах — щодо одягу (як обереги). Вчуся розшифровувати візерунки-символи, адже все це несе певний зміст. Цікавлюся старовиною, народною медициною.

Посилаю свій коротенький рукопис на розсуд.

Від редакції. З радістю друкуємо. Пишіть нам ще!

Багато див є в храмі Матері-Природи. Але найбільше диво — поява людини на світ. Цю велику таїну не дано розгадати до кінця. Для чого ми приходимо у цей чудовий і водночас складний, незбагненний світ? Настає час і таке запитання ставить собі кожен із нас. І в кожного своя на це відповідь. Щоб узагальнити, звернімось до поетичного слова, до його фольклорної філософічності.

Є у Валентини Малишко вірш. Так щиро і сонячно звучать його рядки:

Людина родиться для радості
У синім світі доброти,
Щоб безустанні диво-райдуги
Над нею зводили мости.

Людина для любові родиться, —
Так повелося з давніх літ.
І падає, і знову зводиться,
Й несе добро у білий світ.

Несе любов до всього чистого:
До гілки в білому цвіту,
До неба з зорями-намистами...
І свято вірить в доброту.

Поетеса має на увазі любов у широкому розумінні слова, любов не тільки до людини, а любов до всього живого, доброго і наголошує:

А що найбільше — до землі,
Так до землі — рахманно-тихої,
Щоб в буйстві трав, у сині плес,
З блаженним Материнством — втіхою
Найбільшим із її чудес!..

А світ добра, краси, любові до всього чистого починається від Матері. Божа Мати з дитятком на іконі, Мати з дитятком біля грудей, Мати-Україна, що тримає нас усіх на своїх руках. Все це філософськи триєдине, космогонічне, що являє найвищу цінність нашого життя-буття.

Пригортаючи немовля до серця, кожна мати подумки забігає в майбутнє і хоче бачити свою дитину дужою, красивою, розумною, духовно багатою, яка шануватиме свою родину, свій народ.

Процес виховання дитини складний і тривалий. Наука умовно ділить дитячий вік на кілька періодів. Найбільш відповідальним вважається перший рік життя як щодо фізичного здоров'я, так і духовного. Хтось може подумати — щодо фізичного — зрозуміло, а як же з духовним здоров'ям, адже немовля не знає, не розуміє мови. Так, мови не розуміє, але не що інше, а Слово спричинює зростання душі. Яким чином? Для цього народний геній створив колискову пісню, зіткану з безмежної материнської любові, ласки, ніжності. Ця пісня з глибин маминої душі, щира і лагідна, переливається в душу дитини невидимим тонесеньким струмочком, це — звукова пуповина, що зв'язує матір з немовлям. Учені дослідили, що під впливом колискової недоношені немовлята доношуються поза лоном матері, що колискова позитивно впливає на здоров'я дитини, а також і матері, бо під час співу, стверджує наука, організм людини виділяє речовину — ендорфін, яка благотворно впливає на окисно-відновні процеси у тканинах людського тіла, діє заспокійливо і навіть певною мірою знеболююче.

Нині відомо й таке, що кожен орган людини має свій звук, грає. Мають свою неповторну музику печінка, нирки, легені, серце та інші органи. Вони весь час грають. Цю музику людина не може чути просто вухом, але вчені записали її на спеціальних апаратах, а потім підсилили. І відкрилось диво — ця гра нагадує злагоджену гру симфонічного оркестру. Якщо людина піддається дії стресів, якихось надмірних подразників, то виникає дисонанс в «оркестрі», наступає розлад в роботі внутрішніх органів, що може призвести й до захворювання. Причиною стресу можуть бути травма фізична, психічна, інфекційні збудники тощо. Для немовляти стресом може стати навіть зміна погоди. В народі відомо, що немовлята, особливо хлопчики, реагують на вітер. Вони стають неспокійними, відмовляються від їжі, кричать без причини, в них порушується сон. Ніжна, лагідна материнська колискова, звуки якої потрапляють на слухові рецептори дитини, викликає легкий гальмівний процес у корі головного мозку і саме звукова хвиля із вуст матері вирівнює дисонанс — тихо-тихо грає «оркестр», дитина заспокоюється і засинає, усміхаючись уві сні.

Звук людського голосу — природна форма біологічної сигналізації. Правда, сигнали можуть бути різні, ті, що несуть позитивну, і ті, що несуть негативну інформацію. Материнська ж колискова, сповнена найщиріших почуттів, несе тільки позитивну інформацію, яка збагачує енергією дитя і воно стає міцнішим, менш сприйнятливим до захворювань і спокійнішим.

Ось такий приклад. Медичним працівникам відоме явище, коли з огляду на якісь причини покинуте чи осиротіле немовлятко перебуває з перших днів життя в лікарняних умовах, у будинку маляти, воно хоч і нагодоване, і прибране, але росте з комплексом, який медицина вклала у слово «госпіталізм». Таке маля малоемоційне, замкнуте, відстає у психо-моторному розвитку, легко піддається простудним захворюванням, бо має знижений імунітет. Це ще раз свідчить про те, яке велике значення має безпосередній контакт матері і дитини на першому році життя. Він повинен бути постійним і тривалим і передбачає таке спілкування, коли мама бере дитину на руки, пригортає її до свого серця і годує груддю, розмовляє з малям, співає колисанки, забавлянки, тобто коли дитина відчуває постійно тепло материнського тіла і душі.

Здавалось би, колискова — простий ліричний жанр, але яку вона має загадкову силу сугестивного впливу. Це своєрідний детонатор генного коду, що дає поштовх до творчості, позитивно впливає на розвиток естетичних почуттів. Українська вербова колиска століттями колисала своїх дітей. Під спів колискової виростали мужні козацькі лицарі, спритні загартовані чумаки, вродливі українські Чураївни. З української колиски родом і один із найбільших поетів світу наш геніальний Тарас Шевченко.

Колись кріпачка сина колисала,
Малий Тарасик бачив милі сни.
Співала мати й квіти вишивала,
Що згодом в творах сина проросли.

Проросли буйним зелен-рястом, проросли так, що стали надбанням загальнолюдської культури.

Отож колискова неспроста була в полі зору діячів української культури. Багато з них записували колискові пісні, друкували. Це М. Максимович, Марко Вовчок, Климент Квітка, Пелагея Литвинова-Бартош та інші. Любили колискові пісні в сім'ї Косачів. Олена Пчілка сама творила колискові:

Спи, моя доненько, спи, моя доленько,
Я колишу на руках.
А як заснеш, моя ясная зоренько,
Сяду в тебе в головах...

А згодом одна з її доньок — наша славна Леся Українка і сама напише:

Місяць яснесенький
Промінь тихесенький
Кинув на нас.
Спи ж мій малесенький, —
Пізній бо час.

Професіонали, аналізуючи цей твір за системою АУС (ансамбль універсальних світів), яка досліджує закони краси і гармонії у всесвіті, дійшли висновку, що колискова Лесі Українки за своїм звучанням і змістом сприяє прискореному астральному розвитку (Дивослово, № 7, 1995).

Пишучи про колискову, не можна не згадати живу легенду України — Ніну Матвієнко. Від її співу в душу вливається щось сонячне, безмежно рідне. І це «щось» іде з глибин древлянського краю від материнської колискової, межує з космосом. Самобутня, неповторна і цілюща краса її таланту свідчить про те, що дух предків незнищенний, він живе в наших музичних, поетичних ритмах, у нашому образотворчому мистецтві, в наших думах і помислах. Як треба любити світ, людей, яку треба мати чисту і добру душу, щоб сказати так, як сказала Н. Матвієнко: «А тепер нам треба любові, та так багато, аби затопила вона, як повінь, усе нечисте, зрадливе, непотрібне...» Дай Боже, щоб така повінь очистила і звукову ауру наших міст і сіл.

Українська народна пісня має лікувальні властивості. Наука — звукотерапія — в майбутньому ще скаже своє слово. Та й нині вже в деяких країнах лікуються нашими народними піснями, чекають українських співаків як цілителів. А що стосується колискової, то, наприклад, в одному з міст Франції засновано Центр з навчання майбутніх матерів українських колискових пісень французькою мовою.

А якими ж виростуть наші діти, якщо замість ніжних, лагідних колискових змушені слухати музику з магнітофонних записів сумнівної якості, яка перезбуджує нервову систему дитини, руйнує її грубою вібрацією.

Задумаймось, оглянімося назад, у минуле, пізнаймо його, а в ньому — себе. Світанок нашої нації такий далекий, як ні в одного народу, він губиться у глибинах Оріянської доби (молодший палеоліт). І такий історичний шлях, що вимірюється десятками тисяч років, був під силу тільки мужньому, фізично і духовно досконалому народові, який зміг витримати те, що, мабуть, не витримала б жодна нація.

І все це завдяки нашій своєрідній концепції, яка не писалась у кабінетах чи на кафедрах. Її віками творив народ. Це наші народні звичаї та обряди, наша народна педагогіка, частиною якої є і народна медицина, це наш чарівний пісенний фольклор, золотою перлиною якого є колискова.

Роду наш красний! Шануймося, — починаючи від колиски...

Тетяна МАЗУР
Рівненська область

У ТВОРЧІЙ РОБІТНІ ІВАНА МАРЧУКА

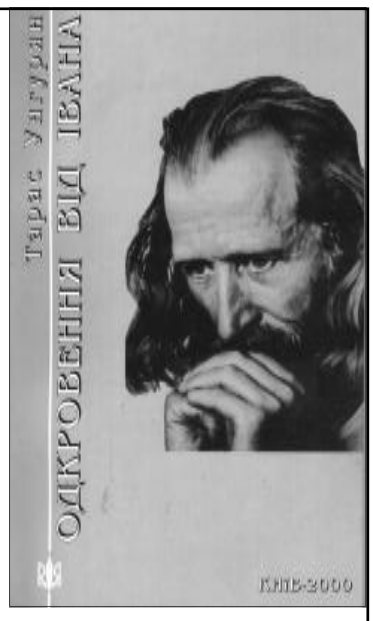

Кол, я доч, 2аціяшя кн, гЗя Та-! аЯая Унг3! яная «Одк! овення вцдя цвана»я (Ф! агмен2, я ж, 22я цваная Ма! ч3ка.я —я К.:я Такц Яп! ав, ,я 2ЦЦЦ я 2оя вцд! аз3я. оче2ьЯяя Яказа2, :я «Доб! е. Д3жея доб! е,я? оя ця 2акая кн, -га.яцяп! , к! о,я? оя2акямалоящцц кн, г, ».

Х3дожн, кя 2акогоя ! цвня заЯл3гов3ця ная ц! 3н2овнцшея ц Яолцднцшея до Ялцдження.я Вцд-! аз3я жя за3важ, мо,я? оя кн, -гая Та! аЯовця Унг3! ян3я вдала-Яя.я Ав2о! яв3мцвянамалюва2, яп о! -2! е2ця 3дожн, ка,яцяпюд, н, ,яцяпо-Яво цм3яп! он, кн32, я3яп Я, . ологцю 2во! чоЯ2цям, 2ця.яУяйогояоповцдя. -еЯея2цЯнояпе! епле2енеяж, 2ейЯькеяц 2во! чеяначало...яОднеяЯлово,яТа-! аЯяУнг3! янявЗмцвянвай2, яЯвцйяк32 зо! 3яцяЯвцжояпода2, яма2е! цал.яНе меншяцкавця3якн, зцяйяд3мк, яЯамогояцваная Ма! ч3кая п! оя п! , ! од3 2во! чоЯ2ц,ям, Я2ец2ва,яп! оя2ацмн, ц Яво цяпабо! а2о! цц,яп! оя еЯ2е2, чнц йяе2, чнцяно! м, яцнд, вцд3альногоя й Я3Яп цльногоя небезп! облемного ж, 22я.яАлеяняеяп! оявЯе,яцяцеяп! , -! одно,яцваняМа! ч3кя! озповцв,ябо головная2ацмн, цяя—яполо2ная. 3-дожн, ка.

—яМоцяка! 2, н, ,яймовц! но,я2ак, —яв, дцння.яВ2цленняяняяполо2нцяЯнцв нагад3валоя бя цлюЯ2! аццю.я Ая в менея—яв, дцнняяняяв3.яцяп! , . одя2ь вон, я вя 2ойя момен2,я кол, я яя д, вЛюЯьяняябцлеяполо2но,я? еянцчого неявцдаюч, .яЦея2во! ч, йяп! оцеЯ,я п! оя не мож3яп! , д3ма2, яв, дцння,яво но мацяв'яв, 2, Яя.яБезпе! ечно,яможна Яобцянав, гад3ва2, ябезлцчя! цзн, . композ, ццй,яалеявон, янеяма2, м32ь пцд2екЯ23,ям3д! оЯ2цяпе! шовцдк! , 2-2я.яГово! , 2, ял, шеяп! оямцЯ2, к3я—2акожя над2оя Яп! о? ено.я 3об! а-женняяп! едме2цвя—яцеяе! еалцзм.яТа якявцд2во! енцяп! едме2, ,язалеж, 2ь вжеявцдяцншоцяцнЯ2анццця—яма2е! цалцзм3...я—яТакягово! , 2ьяп! оя Явою 2во! чцЯ2ьяла3! еа2яНацциональноц п! емцця цменця Та! аЯяяШевченка, вцдом, йя 3дожн, кяцваняМа! ч3к.

Цюя! озлог3я ц, 2а23я навод, мо для я 2ого,я? обя п! , ве! н32, я 3ваг3 ч, 2ачцвя,цявнавццвяпЯ, . ологцця2во! -чоЯ2цядояма2е! цал3,яп! оя як, йяцде2ьЯя вякн, зц.яАйде2ьЯяяп! оя Яок! овенне —я п! оя 2во! ч, йя п! оцеЯ,я п! оя од-к! овенняя непе! еЯцчноця оЯоб, Я-2оЯ2ц...яцваняМа! ч3кя не я безя 3ка-в, нк, я гово! , 2ья3яЯвоц. яЯповцдя. яц п! оя к! , 2, кцв-м, Я2ец2вознавццв.яТа цеяйогоя Яп! ава,яая Яп! аваяк! , 2, -кая—яанал цз3ва2, ,яп о! цвнюва2, яц, можл, во,я? оя йя! азомяцзяав2о! ом до. од, 2, ядоя Я32ц.

Вя оЯобця цваная Ма! ч3ка мацмоя м, 2цяя Яп! авжнього, як, йя п! ацюця ная гл, б, на. я національногоя д3. 3,я мацмо ? аЯл, вея поцднанняя національногоя елемен23я цзя п! облемноюя мо2, внцЯ2оя —я Я3голоЯногоя йогоя 2алан23я —я 3 Явц2овом3я м, Я2ец2вц.я Йде2ьЯя п! оя 3дожнцйяЯ, н2ез.

Можнаявнай2, яв йогоя2во! чоЯ2ц цЯ3! ок, яБоЯ. а,яцяСальвадо! аяДалц, цяГогена,яцяМа22цЯа,яцяНю! льонцЯа... цявнацявцняжкказк3яп! оя Яолом'яного б, чка».яцваняМа! ч3кяналеж, 2ьядо 2, . ям, 2цв,я? оя ш3кая2ьяцЯ2, н3,яка для я бага2ьо. яЯ2алая банальнцЯ2о. Цея? еяоднаяцзя2ацмн, цья 3дожн, -ка.яцваняМа! ч3кя—я 3дожн, к,як, й д3мацяцявмцяцядоЯяга2, яме2, ,ява! цюва2, яЯвоюяжаг3ядоя Явц23,яза гоЯ2-! енеявцдч322я ядояк! аЯ, яцяж, 22я.яА ? еяйогояо! , цнальнцЯ2ьяполягаця3 ? емл, вом3я! оз3мцннця2ого,я? оя юд, ная3яЯвц2,явнацяцяп! оя Жо! Я2окцЯ2ь, цяп! оя3л, дцнятюд, н, ,яцяп! оя Тепло д3шцятюдЯькоц...яАпок! , - яЯвц23я пе-ж, 2ьявяоЯновцяЯвц2оглядЗяцьогоя 3-дожн, ка.я Апок! , - ,я як, йя зав2! а можеяЯ2а2, якн, гоюяБ322я.

цваняМа! ч3кявЗмцвяподола2, я2ой 3явн, йяоб! цйяцн2елек23ально-- цлоЯо- Ялькогоявмця23,як, йянеявдалоЯя подола2, я бага2ьомя. 3дожн, кам. Вцняв3мцвянаяоЯновцяпоезцця кмалоц ба2ькцв? , н, »яЯпцлк3ва2, Яяяцзяцл, м Явц2ом.

«ЧОРНОБИЛЬ — ПОРУЧ»

Серце обкипає болем, коли дивишся на ці фотодокументи. Здається, вони теж бачать нас — свідки Чорнобильської катастрофи і злиденності нашого життя. Ось стоїть він на знімку, одягнений у стару куфайчину, на голові — стара ремінна шапка, в руках — дерев'яний хрест, перев'язаний рушником...

Із яких років (тридцятих, п'ятдесятих, шістдесятих) прийшла до нас ця Людина?

Гортаєш далі... Хата-пустка. Таку, криту соломою, «шевченківську» хатину ми бачили хіба що на малюнках минулих століть.

Заплакані жінки несуть ікони, до яких молилися цілі покоління людей. Біля поїзда юрби з колисками, із клунками. Травневі «свята». Могильники зараженої техніки. Фотокартки героїв-пожежників — перших жертв Чорнобиля...

Враження таке, що стрілка Часу розкручується у зворотному напрямку. Поняття часу тут більше не існує. Якісь непотрібні колеса від старих возів, розкидані у захаращеній стельмашні, символізують спустошеність життя.

«Чорнобиль — поруч» — так називається ошатне видання фотодокументів та текстів, створене видавництвом «Дніпро» (К., 2000).

Автор проекту книги — відома українська поетеса Світлана Йовенко, макет і художнє оформлення — Віталія Мітченка та Віктора Бариби, редактори — Михайло Москаленко, Ігор Римарук та Віктор Ружицький...

Фотоальбом «Чорнобиль — поруч» — іще один скорботний пам'ятник, книга-засторога від нових катастроф і водночас правдиве свідчення про неперебутній біль. Вона задумана так, щоб проілюструвати всю історію, пов'язану із трагедією, яка спостигла народ і землю України. У книзі є такі розділи: «Ейфорія», «Катастрофа», «Подолання», «Пустка», «Пам'ять»...

У виданні використано поезії Ліни Костенко, Світлани Йовенко, Бориса Олійника, Івана Драча та перейняті тривогою і гіркотою фрагменти виступів учених, державних діячів.

Фотоальбом — це передовсім праця фотомайстрів Валерія Зуфарова, Івана Лисенка, Ігоря Костіна, Миколи Лябаха, Володимира Рєпіка, Валерія Орлова, Валеріана Скібінського, Миколи Семинога, Михайла Загреби, Ярослава Тараса, Ростислава Омеляшка... На сьогодні — це, може, найправедніша пам'ятка Чорнобилю і всьому, що постає за цим, ні, не словом — явищем...

БЕРЕСТЕЙСЬКЕ БАГАТТЯ

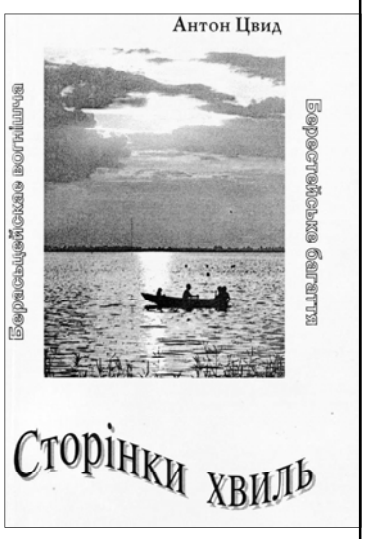

Брестське видавництво «Вежа» започаткувало видання поетичної серії «Берестейське багаття». У серії вже побачили світ цікаві поетичні книжки білоруських поетів. А нещодавно вона поповнилася іще однією поетичною збіркою українського поета Антона Цвида, який живе у Бресті. Збірка видана за сприяння обласного громадського об'єднання «Просвіта Берестейщини» імені Тараса Шевченка і називається «Сторінки хвиль». Поезіям Антона Цвида притаманна щирість вислову і лірична настроєвість, а ще ностальгійна закоханість у чистоту української мови. Свого часу Антон Цвид закінчив філологічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка.

У збірці є цілий розділ перекладів з білоруської поезії «З братніх джерел».

Приємно усвідомлювати, що українське слово знаходить для себе прихисток і на Берестейщині.

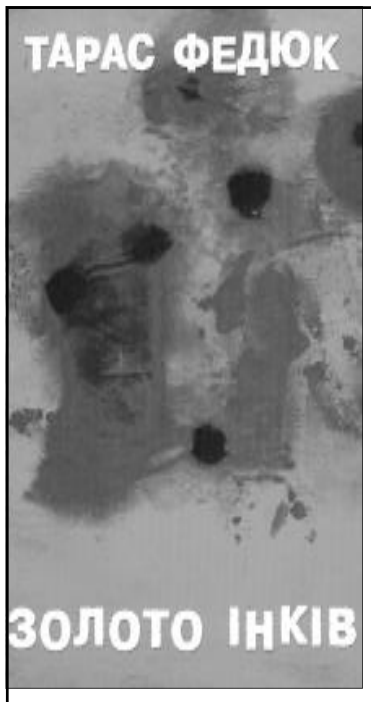

ДОРОГА ДО ШТУКИ

Вечір. Темнота. Неспокій.
І бреде крізь ніч вночі
Одноногий, одноокий
З блискавкою на плечі.
Борода, як ворон кряче
Понад горло молоде...
Що не хоче — не побачить,
Куди хоче — не дійде.

Давно знаємо і шануємо творчість Тараса Федюка — поета «Божою милістю». Але сьогоднішній день невблаганний і до поезії, і до її творців. Тривога за справжнє слово та недовіра до поетичних текстів роз'їдає і наші душі. Не завжди справжнє може вижити в непростих умовах. Це раніше ми думали, що рукописи — не горять, а душі — не спустошуються. На щастя, в даному випадку місця для песимізму немає.

Чимало талановитих строф і поезій у новій книзі Тараса Федюка «Золото інків» (Львів, Кальварія, 2001). Найпривабливіший у них — пошук, незаспокоєність і бентежне відчуття реальності, її творче перевираження.

Але совині дупла рвуть вітри,
Але вогні болотні — хто їх сіє?..
...І звір, який не вийшов із нори, —
Не вихід, але все-таки надія.

Поет міфологізує реальність, а точніше — прориваєтся до цієї страшної реальності. Ліричні за природою свого обдарування, Тарасові Федюку часто буває нелегко виборсатися із банальних життєвих ситуацій, які він конструює. Тут доводиться говорити про ситуативну поведінку ліричного героя, за якою прихований крах ілюзій. Іноді від цих ситуацій віє безвихіддю. Постійно відчуваєш невідчепне питання на зразок: «А що пропонуєте ви?». Драматизм його творів притлумлений, «загнаний» у ситуацію. Звідси й епатажність ситуацій, свідоме приховування драми життя.

За удаваною «демократичністю» поведінки відчуваємо щось суттєвіше. На перший погляд — це примітивізм існування, а при уважнішому вчитуванні — це таки сама дума над життям.

Присутній у творах Тараса Федюка й етичний момент. Поет ніби дозволив собі випробувати своє життя в «сучасному» світі. В усякому разі емоційні потоки сучасності — у кращому розумінні цих слів — оживили поетику і тексти Тараса Федюка.

Зумисно не зупиняємося на аналізі довершених і талановитих віршів — «Золото інків», «Тайна вечеря», «Мойсей» тощо. Хочемо звернути увагу читачів на те, що залишилося в підтексті або в жесті:

Ось і все. А для чого? Саміє зима.
В хаті протяги виють, за вікнами — суки.
...У мистецтві важлива не штука сама.
А дорога до штуки.

Такі строфи народжуються як художній підсумок твору. І навіть питання «А для чого?» має свою доречність.

Думаю, що книжкою «Золото інків» Тарас Федюк укотре склав іспит на зрілість, ще раз підтвердив, що талант — не випадковість. Вдумливі критики прискіпливіше проаналізують доробок Тараса Федюка, а ми скажемо, що він заслуговує на увагу і зацікавленість читачів..

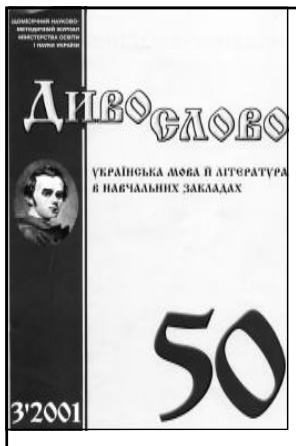

«ДИВОСЛОВУ» — 50

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка та редакція газети «Слово Просвіти» щиро вітають свого побратима по змаганнях за утвердження рідного слова — журнал «Дивослово».

Кому, як не просвітянам, відомі і близькі ті пекучі проблеми, які висвітлює на своїх сторінках це видання. Скільки зусиль, а часом і громадянської мужності треба докласти до того, щоб донести слово до людської душі.

Щиро заздримо фаховому та інтелектуальному рівню видання, колективу, який зміг згуртувати навколо себе визначну автуру. Знаємо, з яким трепетом чекають журналу вчителі, науковці, широкий читацький загал.

Журналові завжди були притаманні дух патріотизму, трепетне і разом з тим вдумливе ставлення до порушуваних проблем.

50 років — пора підсумків. Приємно усвідомлювати, що в журналу «Дивослово» такі багаті жнива і такі невтомні женці на ниві рідної культури.

Сторінку підготував Василь ОСАДЧИЙ

МУЗЕЙ МОВИ

Ми звикли до того, що у світі існує багато різних музеїв. Звично, що є музеї мистецтва, архітектури, музеї визначних культурних та державних діячів, музеї зброї, тощо. Менш звичайно сприймається, скажімо, музей хліба. А є й такий! І вже зовсім незвично усвідомлювати, що існує Музей мови. А цей музей (чи не єдиний у Європі) — функціонує, і не де-небудь, а в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Заснував цей лінгвістичний навчальний музей відомий мовознавець, доктор філологічних наук Тищенко Костянтин Миколайович. Він автор багатьох праць з теорії мовознавства. Свого часу К. Тищенко переклав відому працю Фердинанда де Сосюра «Курс загальної лінгвістики», відома поміж мовознавцями і його книга «Метатеорія мовознавства», що побачила світ у видавництві «Основи» минулого року. В принципі, ця книга і є отим Музеєм мови, на який довелося професору Тищенку працювати мало не все своє життя.

Гордим стаєш за свою причетність до того, що відведено тобі, як людині, у цьому розмаїтому і непростому світі. У Музеї мови висвітлено майже все — від перших знаків, які зобразила людина, до сьогоднішнього стану всіх мов у Європі. І все це власними силами, зусиллями майже однієї людини. Костянтин Тищенко розповів, що звукозаписи мов почав робити ще в 50-ті роки покійний Андрій Білецький.

У музеї є записи близько ста мов. Остання радість оповідача — курдська мова. Днями до музею принесли записи курдської мови.

На стінах музею таблиці, графіки, експонати. Вгорі — емпірична експозиція в генеалогічній послідовності, під кожним зразком — прапорець країни, де говорять державною (або кількома державними мовами)... Одне слово, є що побачити і послухати. Оповідач може годинами розповідати про кожну таблицю. Свого часу Костянтин Тищенко обіймав посаду завідувача кафедри романо-германської філології, викладав французьку, італійську, перську мови, був ініціатором створення численних унікальних факультативів. Він не прочитав жодного однакового курсу (експериментувати дозволяв А. Білецький).

Отже, Музей мови створювався фактично з кінця 50-их років, а офіційне його відкриття відбулося 1992 року. За цей час музей відвідало дуже багато зарубіжних гостей, науковців, а нещодавно завітав до цієї унікальної оселі віце-прем'єр-міністр Микола Жулинський. Така увага до музею пов'язана з тим, що 2001 рік за ухвалою ЮНЕСКО оголошено роком мов.

Костянтин Тищенко читає свої лекції для студентів усіх факультетів та для охочих відвідувачів. «Минули ті часи, коли ми говорили, що «людину створила праця...» — Каже він не без лукавинки. — Ми звикли, що колись були династії робітників... філологів... А в житті складається зовсім не так.»

Для охочих поглибити свої знання він рекомендує книжку Поршнєва «Про початки людської історії», М., «Наука», 1974 р. Навіть не всі філологи втаємничені в той всесвіт, який охоплено Музеєм мови. Редакція газети «Слово Просвіти» пропонує читачам постійну рубрику «Якою говорить Європа?», в якій доктор філологічних наук Костянтин Тищенко ознайомить читачів із баскською мовою, кавказькими, угрофінськими, алтайськими, семітськими, кельтськими мовами... Розкаже про грецьку, албанську, циганську, вірменську, естонську, балтійські, слов'янські, романські, германські мови.

Наш кор.

На фото: *К. М. Тищенко*

ЯКОЮ ГОВОРИТЬ ЄВРОПА?

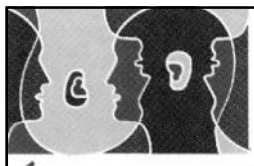

Ведучий рубрики — доктор філологічних наук Костянтин ТИЩЕНКО

І. БАСКСЬКА МОВА — єдине живе продовження доіндоєвропейського мовного середовища на крайньому Заході Європи. Оточена тепер звідусіль романськими мовами, баскська, очевидно, є залишком колись ширшої мовної родини. Носієм цієї мови є своєрідний народ з виразною відмінністю від усіх сусідів навіть на генному рівні (55% басків мають негативний резус-фактор) — недвозначне свідчення того, що «баски є залишком первісного населення Європи, яке згодом змішалося з прибульцями з Азії» (Л. Каваллі-Сфорца).

Антропологічна пов'язаність басків з народами Кавказу змусила археологів вести пошук у цьому напрямі. З'ясувалося, що всесвітньо відомі археологічні культури Західної Європи (совтер, азиль, мадлен, солютре, перигор, ориньяк) органічно виростають одна з одної, а джерелом найдавнішої з них є передориньяцька амудійська культура Сирії та Лівану — справді географічно близька до Кавказу.

Так поступово вимальовується грандіозна, хоча поки що лише контурна, історична ретроспектива народу-носія баскської мови — з мало не 40-тисячолітньою (тобто, 400-віковою!) традицією перебування в Європі, справжнього мовного Мафусаїла, який пережив мови всіх історично відомих своїх сусідів — від кантабрів до іберів і лігурів, від карфагенців і римлян до готів і арабів.

Відома з коротких написів на каменях аквітанська мова, поширена від 3 ст. до н.е. до 3 ст. н.е. на північ від Піренеїв у теперішній Гасконі, вважається можливим предком баскської через велику подібність до її загальних імен назв аквітанських племен, імен осіб і божеств (напр., *Neska, Cisson* відповідають баск. neska *«дівчина»,* gizon *«чоловік»* тощо). Досі гасконські говірки окситанської мови на півдні Франції виявляють сліди помітного баскського впливу.

Вертаючись із Сарагоси з походу проти сарацинів (мусульман), військо Карла Великого зруйнувало мури столиці Наварри — Іруньї (Памплони), за що в долині Арреаги (Ронсеваль) баски розбили ар'єргард франків 15 серпня 778р. Ця битва увічнена у «Пісні про Роланда», проте народна пам'ять французів помилково приписала перемогу не баскам (як одностайно твердять хроніки), а сарацинам.

Останній король Наварри — Генрих (двоюрідний брат французького короля Генриха III) 1589р. поміняв своє королівство (а заразом — і віру), зійшовши на престол в Парижі під ім'ям Генриха IV (це йому належать слова «Париж вартий обідні»). Залишившись відтоді без державності під владою кастильської корони, баски досі борються за право залишатися самими собою, уособленням чого завжди було вживання (і виживання) рідної мови.

Упродовж історії баски були неодмінними й рівноправними учасниками європейського цивілізаційного процесу. Хоча писемні пам'ятки баскською мовою відомі лише з 16 ст., майже водночас було започатковане і їх книгодрукування: твір Б.Ечепаре «Елементи баскської мови» вийшов з друку 1545р., здійснений Лейсаррагою повний переклад Нового Завіту — 1571 р., релігійно-філософський твір Ашулара «Геро» («Опісля») — 1643 р.

У сучасній Європі баскська мова (euskara) є, поряд з іспанською, від 1980р. офіційною мовою Країни Басків — автономної провінції Іспанії. Давніший діалектний баскомовний ареал зберігається й на півночі провінції Наварра. У прилеглих з півночі районах Південно-західної Франції баскська є мовою хатнього спілкування (поряд з французькою). Загальна кількість мовців до 1 млн., у т.ч. близько 200 тис. емігрантів у Латинській Америці.

Фонологічна система нескладна: 5 голосних, серед приголосних — цікаві протиставлення свистячих, шиплячих та проміжних між ними асибільованих. У кінцевих позиціях звуки *k, t* мають у окремих мовців відчутну абруптивну артикуляцію — як у кавказьких мовах. За морфологічним типом баскська мова належить до аглютинативних, має багатющі можливості конверсій і трансформацій. Допоміжні дієслова *«бути»* й *«мати»* — багатоособові, повна парадигма їх налічує по кілька тисяч особових форм. За контенсивною типологією баскська мова ергативна, але частина дієслівних форм минулого часу має номінативну структуру. Характерна двадцяткова система лічби. Система вказівних займенників — тричленна: ближчий, дальший, найдальший — *hau, hori, hura.* Всі названі морфологічні риси баскської мовної системи мають прямі аналогії в кавказьких мовах.

До української мови з баскської запозичені слова: *багнет* (від назви міста Байони), а також *більярд* і *анчоус.*

Вісті з діаспори

ЧИЇ ВОНИ ДІТИ?

На початку цього року в Україну надійшов щорічний спортивний журнал «Наш спорт — OUR SPORT» (січень 200, ч. 37) українського спортивно-виховного товариства «Чорноморська Січ» в м. Нью-Йорку, штат Нью-Джерсі (США).

Журнал видається 37 років українською та англійською мовами, редагує його відомий український спортивний журналіст США, референт пресцентру товариства Омелян Твардовський.

Відкривається журнал актуальною статтею О. Твардовського на наболілу всім українським патріотам тему: «Коли врешті спортивні кадри в Україні заговорять державною мовою?» Автор статті цілком справедливо і слушно, з болем у серці говорить, що переважна більшість наших спортсменів у виступах та інтерв'ю, зокрема на Олімпіаді в Сіднеї та інших змаганнях, послуговується мовою північного сусіда. Слухаючи їхні виступи, відчуваєш, що це не спортсмени України, а «російськомовні наймити з Тули, Курська, Москви, Санкт-Петербурга». «Невже навіть такого досить тривалого часу, як дев'ять років незалежності, спортсменам України замало для вивчення державної мови?». Як довго триватиме це скандальне свавілля над державною мовою і як довго потуратимуть русифікації спортивних кадрів України Уряд, Президент, Верховна Рада, чиновники з федерацій спорту, НОК України, тренери і спортивні функціонери? Автор поділяє думки В. Шахнюка, викладені в статті «Чиї вони діти?» з «Кримспорту» від 28. 07. 2000 р.: «Хотілося б, щоб у комплекс передолімпійської підготовки входило і вивчення української мови, і щоб діти України на спортивних аренах здобували не лише спортивну, але й національну славу Україні».

На Олімпійських іграх в Ліллехаммері, Атланті і минулого року в Сіднеї спортсмени України «послуговувалися як слуги колишнього довголітнього окупанта — російською мовою. Чи не ганьба це для відновленої незалежної України?» — слушно запитує наприкінці О. Твардовський.

Незважаючи на вкрай незадовільний стан із вихованням у спортсменів патріотизму і мовні проблеми, референт прес-центру у статті «УСЦАК продовжує підтримувати відродження спорту в Україні» подає свіжі дані про фінансову допомогу Українська спортивна централь Америки й Канади (УСЦАК) федераціям бейсболу і біатлону, на влаштування в Музеї спортивної слави України експозиції «Діаспора — УСЦАК». Така допомога надавалася протягом дев'яти останніх років 40 федераціям спорту в Україні.

Тепер, коли спорт в Україні має все більшу підтримку держави, «УСЦАК переключається на підтримку процесів українізації спортових кадрів на Батьківщині». Тому провід УСЦАК одноголосно вирішив підтримати Львівський державний інститут фізичної культури, який повністю перейшов на українську мову викладання, з якого вийшли понад 200 чемпіонів Олімпійських ігор, переможців і віце-чемпіонів Європи і світу, в якому «поряд з українською мовою панує серед викладачів і студентів справжній український дух».

У журналі під заголовком «Філадельфія — столиця українських олімпіад» подається інформація про три Олімпіади діаспори у США, які відбувалися у 1936, 1988 і 2000 роках. Утворення українських спортивних організацій та систематичне проведення спортивних змагань серед українців далеко від рідного краю — це унікальне явище в стосунках між зарубіжними українцями, яке не має аналогів серед діаспор інших народів світу.

Петро БЕЗПАЛЬКО

Нам відповідають

ПРИКЛАД ДЛЯ НАСЛІДУВАННЯ

Приємно усвідомлювати, що є такі люди в державних структурах, які відстоюють наше законне право на користування українською мовою.

А ситуація із мовним питанням у Запорізькій області складалася, за повідомленням прокурора області пана П. Зубкова, непросто. Запорізька міська рада, порушуючи Конституцію, дала дозвіл знову у діловодстві використовувати російську мову.

Добре, що свідома людина, прокурор м. Запоріжжя вчасно відреагував на неподобство і звернувся до Орджонікідзенського суду м. Запоріжжя із заявою в порядку ст. 248-15 Цивільного процесуального кодексу України про визнання незаконним рішення Запорізької міської ради. Орджонікідзенський районний суд м. Запоріжжя задовольнив заяву прокурора та визнав незаконним і скасував вказаний пункт рішення, про що й повідомив голову Всеукраїнського товариства «Просвіта», народного депутата України П. Мовчана прокурор області пан П. Зубков.

МОДА НА ЗДОРОВ'Я!

ині на Землі проживає не більше відсотка з усіх видів живих істот, роджених еволюцією, і з кожним десятиліттям їх загальна кількість зменшується. Вже за нашої пам'яті окремі з них занесені до Червоної книги і зникають назавжди. Сумна закономірність!

Виникає запитання: а чи є людство щасливим винятком з неї? Якщо врахувати біологічну суть людського єства, то навряд чи. Але ж людина — істота соціально активна, розумна. Хотілося б вірити, що вона не допустить такого розвитку подій. Хотілося б! А що для цього потрібно?

Без сумніву, це повинна бути добре розрахована і цілеспрямована діяльність з гарантованими наслідками.

І все-таки, в чому причина негативного процесу? Наука твердить: кожний біологічний вид вимирає через те, що змінюються умови життя, до яких він пристосувався. Людина тут не є винятком: зростання показників захворюваності й смертності, яке стало помітним на початку 50-их років минулого сторіччя, пролунало для людства першим дзвіночком, сигналом біди. Це пов'язано саме з негативними змінами умов існування людини в епоху НТР.

Зазначимо, що в країнах, де злякалися більше, вже проведено і проводиться багато суттєвих заходів, спрямованих на зниження захворюваності й смертності населення. Але не у нас. Ми нічого не боїмося!

Згідно з висновками, зробленими ВООЗ (Всесвітньою організацією охорони здоров'я), провідні капіталістичні країни досить оперативно відреагували на погіршення стану здоров'я громадян. Наприклад, у Японії зафіксовано зниження смертності майже на 50 відсотків, у Німеччині — на 40, а у США — на 30. Серед «невдах» залишилися практично всі країни колишнього СРСР, а Україна у тому списку зовсім не значиться. А коли б вона туди і потрапила, то проти її назви стояли б лише зловісні плюси, які красномовно підтверджують небувале зростання смертності і значне перевищення її порівняно з народжуваністю.

Що ж відбувається? Де корінь цього зла? Чому в капіталістичних країнах люди живуть довше і хворіють менше, незважаючи на нашу «безплатну» охорону здоров'я?

Відповідь, на перший погляд, може здатися парадоксальною: наш архаїчний гуманізм чи те, що криється під його личиною. При соціалізмі, який, на жаль, наклав стійкий відбиток на внутрішньосоціальні відносини українців, уся відповідальність за здоров'я громадян лежить на державі, яка зобов'язалася фінансувати всі заходи, пов'язані з наданням медичної допомоги при тимчасовій втраті працездатності. Вважається, що пересічному громадянинові нема чого турбуватися за своє майбутнє, бо коли він захворіє, держава його в біді не залишить. І цьому є певне історичне пояснення: у важких умовах голоду та розрухи молода соціалістична держава брала на себе турботу про найслабших співгромадян. З тих пір багато що кардинально змінилося, наприклад, ставлення адміністративних органів до системи охорони здоров'я. Помітно змінилась і соціальна суть виникнення тих захворювань, які очолюють сумний список спричинення інвалідності і смерті сучасників. Незмінною лишилась тільки свідомість самого хворого.

ВООЗ уже давно визначила головні «детермінанти» виникнення і розвитку найнебезпечніших захворювань нинішнього часу. Серед них — нераціональне та неякісне харчування, переїдання, шкідливі звички, низький рівень рухової активності (гіподинамія). А це означає тільки те, що повинна змінитися позиція самого захищуваного об'єкта — людини. Якщо в часи епідемій інфекційних та паразитарних хвороб він займав відверто пасивну позицію — його захищали від інфекційних агентів головним чином медичними засобами, то нині тільки особиста активність та обізнаність із засобами здорового життя можуть бути надійним захистом від передчасної смерті.

У нашій країні за традицією обов'язки ЗСЖ серед населення покладаються на медичних працівників. Підхід один — умовляння та переконування, санітарно-просвітницька робота, спроба сформувати «моду на здоров'я».

Наскільки реальна ефективність подібних зусиль?

Перехід від звичного до здорового способу життя — раціоналізації харчування, відмови від шкідливих звичок, оптимізації рухової активності означає перебудову громадської свідомості. А чи можливо цього домогтися лише переконаннями? Ні в якому разі! Громадська свідомість може змінитися тільки за умови змін громадських стосунків. Життя підказує, що зусилля медичних працівників сформувати «моду на здоров'я» безперспективні.

Тоді як змінити громадські стосунки?

Практично це може здійснитися лише за умови формування пріоритету здоров'я замість звичного пріоритету хвороби. До речі, саме ця формула давно вже діє в капіталістичному суспільстві. Тож, мені здається, її слід було б просто вивчити і перекласти на наші суспільні рейки. Мабуть, саме тому, як пише журнал «Тайм», «...культ моложавості і здоров'я є невід'ємною частиною буття пересічних американців в останні роки». Внаслідок соціального замовлення на здоров'я сформувався могутній попит на різні фізкультурно-оздоровчі послуги. І цей попит відповідно до законів ринку задовольняється. В цілому майже 60 відсотків американських громадян бігають, плавають і грають у рухомі ігри; понад 50 млн кинули палити, на 15 — 18 відсотків скоротилося споживання міцних напоїв і т. ін.

Цікаво, що у багатьох сім'ях при зустрічах з родичами столи замінені на спільні пробіги чи як мінімум прогулянки, а для нас це навіть звучить дико; вранішній пробіг для більшості американців став майже святим, як недільна меса для католика; опісля «незапланованого» тістечка американець наступного дня збільшує навантаження, поновлюючи статус-кво і т. д.

Чому? Як це може бути? Що вони таке зрозуміли, чого не розуміємо ми?

Спробуємо розібратися. Свого часу чемпіон світу важкоатлет Юрій Власов сказав: «Фізичний стан нашого народу досяг такого рівня, за яким настає фізична деградація». Ну, і як же їй не бути, коли в нас вправами для здоров'я займається не більше 8 — 10 відсотків співгромадян, надлишкову вагу мають 40 — 45 відсотків, палить майже половина населення, враховуючи дітей, а хронічних алкоголіків нараховується понад мільйон чоловік (на думку фахівців, їх утричі більше)?

Треба віддати належне: держава намагається виправити ситуацію і пропонує цілу серію заходів, спрямованих на оздоровлення трудівників: при поліклініках організовані відділення профілактики хвороб (знову ж таки — хвороб!) і фізичної реабілітації, але до них нашого брата налигачем не затягнеш. Широка система санітарної просвіти, спеціальні медичні, профілактичні та оздоровчі центри наполовину порожні, бо навіть незначну платню за них пересічний громадянин не може виділити зі свого убогого бюджету. Натомість ліжкомісця в лікарнях простою не знають, а поліклініки стогнуть від черг бажаючих отримати лікарняні листи непрацездатності.

І так буде доти, доки остаточно не сформується справжній попит на здоров'я! А вже після формування попиту, як відомо, формуються пропозиції.

Ще хочеться сказати ось про що. Цілком вмотивованими сприймаються заклики, звернені до старшокласників чи учнів ПТУ: «Готуйтесь до служби у армії!». Так, справді, військова служба потребує від молодої людини сили, витривалості, певних вольових якостей.

А тепер уявіть собі, що класний керівник чи вчитель фізвиховання постійно повторює своїм вихованкам: «Дівчата, готуйтесь! Адже на вас чекає вагітність!». Якою буде реакція? Спочатку — шок, потім обурення громадськості з усіма передбачуваними наслідками для цього педагога. Проте рація в подібних закликах є. Ще на початку 70-их років у тоді ще СРСР — в європейській частині — показники дитячої смертності (кількість померлих на одну тисячу новонароджених) були нижчі, аніж, наприклад, у США. Нині ж ситуація кардинально змінилася: у Японії, Німеччині — це 5 –7 немовлят, Франції — 7 – 8, США — 10 – 12, у нас — 20 – 25!

Що ж відбувається?

Річ у тому, що в останні роки кількість новонароджених з ознаками так званої фізіологічної незрілості, а простіше — недоношеності, — значно зросла. За даними доктора Аршавського, відомого фахівця з проблем народжуваності, частка таких немовлят нині становить не менш як 90 відсотків! То, може, вони «дозріють» пізніше?

На жаль, статистика доводить зовсім інше: майже 40 відсотків мертвонароджених — це недоношені діти; майже 30 відсотків серед померлих у перші два тижні — недоношені; понад 80 відсотків померлих у перший рік життя — недоношені. Тож проблема фізіологічної незрілості є проблемою збереження життя для новонародженої людини. І якщо уважно придивитися до нашої молоді, то пояснити виникнення недоношеності не так уже й важко.

Вагітність і пологи є нормальним фізіологічним процесом, який потребує суттєвої мобілізації резервів організму. А коли ці резерви обмежуються «вільним» способом життя майбутньої мами — занизькою руховою активністю, невиправданим переїданням, а часто палінням, спиртним і наркотиками, то стають зрозумілими причини порушення усталеного природою процесу виношування плоду. До речі, при цьому виникає дивна річ (правда, незрозумілою стає, скажімо, позиція природи): плід, ледве сформувавшись, бере на себе частину того функціонального навантаження, з яким уже не справляється материнський організм (принцип «орган до органу»). Ось звідки береться і раннє виснаження ще не сформованого організму, і недорозвиненість його основних систем, і, врешті-решт, сумна доля ще ненародженої людини.

Таким чином, материнська функція невід'ємна від збереження певних резервів організму — системи кровообігу і дихання, гормонів, тонусу м'язів тазодна і черевного тиску. І привести усе це у стан «функціонального оптимуму» за відносно короткий час неможливо. Тож подбати про це слід задовго до зачаття. Саме тому гасло «Дівчата, готуйтесь! Адже вам бути матерями!» повинно бути актуальним і сучасним.

А тепер поміркуймо, чи після усього сказаного вище ми можемо говорити про «моду на здоров'я»? Мода завжди була поняттям ірраціональним. Вона завше мінлива та лукава: позавчора «міні», вчора «максі», сьогодні знову «міді», а що буде з нею завтра, поки що невідомо. Моди можна дотримуватися, можна обійтися і без неї — у кожного свій смак і своя думка. Що ж стосується способу здорового життя, то його принципи, будьте певні, не міняються ні за яких обставин. Бо природа консервативна, і ми приречені жити у жорстких рамках, встановлених нею самою один раз і назавжди.

Можна допустити в нашому житті тільки те, що передбачено еволюцією. Інакше природа суворо карає нас за це. Саме тому ЗСЖ — здоровий спосіб життя — це не мода, а сувора необхідність! І ми готові бути вашими провідниками в Країну Здоров'я.

Ведучий рубрики
Олександр СИДОРЕНКО

Якось наприкінці вересня я зайшов на подвір'я до свого сусіда, Петра Кіндратовича — міцненького дядечка з живою, енергійною вдачею. Посеред двору в нього лежали дві величезні купи буряку і моркви. Я знав, що худоби ніякої він не тримає...

Мабуть, вираз на моєму обличчі був досить красномовним, бо господар, забачивши мене, усміхнувся і попросив не дивуватися:

— Буряк — то мій рятівник. Не повірите, але в 60 років, коли виходив на пенсію, я нагадував скоріше в'язня концтабору, аніж дачника. На той час мав такий віночок хвороб, що ледве дотяг до палкоочікуваної дати. А лікарі вже перестали опікуватися мною і напророкували півроку-рік життя моєму тлінному організмові. Ось тоді я й вирішив оселитися десь ближче до річки та лісу, на свіжому повітрі.

Моя земельна ділянка на той час уже років зо три як заростала без догляду. Діти розлетілися хто куди, тож мені ніхто не заважав займатися собою. От я й вирішив хоч наостанок зробити для цієї землиці щось корисне. Спочатку було важкувато, але, змінивши спецівку майстра-інструментальника на робу землевласника, я зненацька відчув якесь магічне задоволення від спілкування з землею та рослинами. Бачите, скільки їх тепер у мене? Є й рідкісні, та перевагу перед усіма тими «аристократами» я все одно віддаю моїй першій і єдиній любові — буряку, котрий, я певен, і витяг мене з того світу. Щороку я вирощую цього «городнього простачка» не менш як тонну. І уявіть собі, майже увесь за рік до наступного врожаю випиваю. Так-так, саме випиваю, бо щодня роблю з нього сік.

Ось така історія «кохання» в мого сусіда. Потім ми з ним ще довго сиділи та обговорювали його методи вирощування, зберігання і використання такої, як на мене, прозаїчної культури. Надвечір я вже упевнився, що раніше цього овоча майже не знав.

Цікавою виявилася й історія самого коренеплоду, котрий мало нагадує свого предка — дикий мангольд родом з Середземномор'я. В нашу країну він потрапив разом з греками — переселенцями у Придніпров'я. А відома ця рослина була ще давнім персам, котрі вважали її символом пліток і сварок. Не таланило буряку і з древніми саксами, бо використовували його дівчата перед весіллям приблизно так, як українки — гарбуз.

Та все ж буряку віддавали належне найвідоміші лікарі давнини: Алі Хіраві, Гіппократ, Авіценна, Абу Бакра Розі, Мухамад-Хусейн Шеразі, Алі-Джурджоні. Англієць Кларк під час подорожі по землях Російської імперії у XVII ст. у своїх мемуарах писав, що росіяни їдять червоний буряк увесь і в будь-якому вигляді.

У «Домострої» — старовинній пам'ятці слов'янської писемності — зазначається, що овоч використовується для приготування засобів лікування малокрів'я, головних болей, закрепів. На сьогоднішній день народній медицині відома така кількість рецептів на основі буряка, що наводити лише їх перелік було б нераціонально з погляду використання газетних шпальт. Та усе ж деякими найбільш цікавими і, як на наш погляд, корисними ми з читачем пізніше поділимося.

Заслуговує на увагу і те, що буряк — один з небагатьох коренеплодів, усі приготовані ліки з котрого одночасно є стравами. Тобто споживання овоча в тих чи інших харчових сполученнях ще й лікує! Важливо лише знати, в якому ви-

падку, в якому саме сполученні і в якій кількості потрібно споживати цей продукт.

Отже, наразі ми наводимо кілька рецептів приготування лікувальних страв, що можуть бути використані при конкретних недугах, як засоби очищення організму чи окремих органів, а також при приготуванні сніданку, обіду або вечері.

НАПОЇ

Напій буряковий. Буряк спекти в печі, почистити, натерти на дрібній терці, залити кип'яченою водою з лимонною кислотою, настояти 3 години. Процідити, додати цукор, перемішати, охолодити.

Потрібні: *4 буряки, 4 склянки води, 2 ст. ложки цукру, лимонна кислота.*

Буряковий квас. Варений буряк натерти на дрібній терці і залити в емальованому посуді холодною кип'яченою водою. За півгодини процідити. Приготувати заправку: розтерти дріжджі з ложечкою цукру й залити невеликою кількістю теплої води. Коли дріжджі почнуть підніматися, перекласти їх до бурякової води, додати туди цукор. Добре перемішати і залишити на 2 — 3 дні при кімнатній температурі. Процідити, а потім додати до напою дрібку ванільного цукру та родзинок, розлити в пляшки і закоркувати так, щоб не вистрелило.

ЗАКУСКИ

Салат з буряка. Ножем пробити кожен бурячок у 3 — 4 місцях і зварити у підсоленій воді. Охолодити, почистити, нарізати дрібненькими шматочками. Додати дрібно нашинковану цибулю і зелень петрушки. Посолити, поперчити, заправити оцтом і оливовою олією.

Потрібні: *500 г буряка, цибулина, 3 ст. ложки оливової олії, 1 ст. ложка оцту (краще фруктового), жмут петрушки, чорний перець, сіль.*

Салат з буряка і яблук. Варений буряк, яблука і редиску дрібно нашинкувати й перемішати. Заправити яблучним оцтом, олією, цукром, прянощами, посолити й поперчити.

Потрібні: *4 яблука, 4 невеличких буряки, 3 середнього розміру редиски, 2 ст. ложки яблучного оцту, 2 ст. ложки олії, цукор, сіль, перець, прянощі — за смаком.*

Овочева закуска. Варений буряк натерти на грубій терці. Дрібно нашинковану цибулю розтерти з сіллю, перцем та дрібно нарізаним часником. Свіжу моркву натерти на дрібній терці. Овочі з'єднати, перемішати. Додати потовчені горіхи, заправити майонезом і дрібними шматочками огірка.

Потрібні: *500 г буряка, 2 цибулини, 3 — 4 зубці часнику, 2 морквини, 40 ядер волоського горіха, солоний або свіжий огірок, 20 г майонезу або сметани, сіль, перець — за смаком.*

ПЕРШІ СТРАВИ

Бурячник гарячий. Буряк зварити, почистити, нарізати. Окремо варити до готовності нарізані картоплю, моркву і корінь петрушки. Усе це перемішати і додати лимонну кислоту, цукор, сіль, дрібно нарізане круте яйце. Довести до кипіння і зняти з вогню.

Потрібні: *2 буряки, 2 яйця, 4 ст. ложки вершкового масла, 2 ч. ложки цукру, 4 картоплини, корінь петрушки, 2 морквини, зелень петрушки, лимонна кислота.*

Суп з бурякового бадилля. Овочі почистити і нарізати соломкою. Буряк, моркву і цибулю можна трохи пропасерувати. Усе перемішати і вкинути до каструлі з окропом, варити до готовності. В тарілки накришити круті яйця, зелень, залити сметаною і розлити суп.

Потрібні: *2 буряки, цибулина, 2 морквини, свіжий огірок, молоде бурякове бадилля, молода кропива (облити окропом), жмут щавлю.*

Холодний борщ. Варений буряк і огірки почистити. Зелений горошок проварити 5 хв., витягти з води і охолодити. Цибулю і зелень петрушки дрібно нашинкувати. Все поєднати і залити буряковим відваром, додати сіль, цукор, сметану, лимонну кислоту або сік лимона, перемішати. Подавати охолодженим.

ДРУГІ СТРАВИ

Буряк, фарширований рисом. Варений буряк почистити, вирізати середину у вигляді конусів і заповнити їх фаршем. Покласти буряки на сковороду, змащену олією, обсипати сухарями, покропити маслом і запекти в печі. Подавати зі сметаною.

Для приготування фаршу перебрати рис, промити, залити водою. Варити до готовності, а потім відкинути на друшляк. Рис поєднати з дрібно насіченими яйцями і зеленню кропу, пасерованою на вершковому маслі цибулею, сіллю. Перемішати.

Потрібні: *4 буряки, 2 ст. ложки рису, цибулина, 2 яйця, 3 ст. ложки вершкового масла, 1 ч. ложка панірувальних сухарів, 0,5 склянки сметани, зелень кропу, сіль.*

Гречана каша з буряком та часником. Свіжі буряк та цибулю натерти на грубій терці. На дно каструлі покласти буряк з цибулею, зверху насипати шар гречаної крупи, залити солоною водою і варити 3 хв. Потім зняти каструлю з вогню і залишити закритою на 15 хв. Тепер можна перемішати, викласти на велику таріль, обсипати подрібненим часником та полити розтопленим вершковим маслом.

Потрібні: *склянка гречаної крупи, 2 буряки, цибулина, 5 зубців часнику, 3 ст. ложки вершкового масла, 3 склянки води.*

Буряк, тушкований у сметані. Буряк і моркву нарізати соломкою, додати до них дрібно насічену петрушку і покласти все до каструлі з широким дном, покропити лимонним соком. Дати протушкуватися під кришкою 40 хв з маслом і невеликою кількістю води, періодично перемішуючи.

Обсмажити на сковороді муку з маслом, додати сметану, сіль, цукор і прокип'ятити 5 хв. Цим соусом заправити готові овочі.

Потрібні: *500 г буряка, 1 морквина, 1 корінь петрушки, 1 склянка сметани, по 1 ст. ложці лимонного соку, цукру, муки, 50 г. вершкового масла, сіль — за смаком.*

ДЕСЕРТ

Буряк, фарширований яблуками і горіхами. Варений буряк почистити, вирізати середину у вигляді конусів і заповнити їх фаршем. Буряки покласти до форми, змащеної маслом, обсипати сухарями, покропити маслом і запекти в печі. Перед подачею на стіл обсипати кожний коренеплід цукровою пудрою. Окремо подати сметану.

Для приготування фаршу почистити яблука від шкірки і зернят. Потім дрібно нарізати, перемішати з цукром, лимонною цедрою і лимонним соком, підсмаженими ядрами волоського горіха, вершковим маслом.

Потрібні: *4 буряки, 2 яблука, 2 ст. ложки ядер волоського горіха, 2 ст. ложки вершкового масла, 2 ч. ложки цукру, 1 с. ложки цукрової пудри, 4 ст. ложки сметани, сіль.*

ПІСЛЯСЛОВО

А зараз, у зв'язку з початком посадкового сезону, подамо кілька порад городникам.

Найбільш поширеними на Україні районованими сортами є "Холодостійкий" та "Бордо-237", які, до того ж, дають практично гарантовану врожайність 4 — 10 кг/м2.

Наприклад, середньоранній сорт "Бордо-237", який має округлі або пласко-округлі корені масою від 250 до 500 г. М'якуш — інтенсивний темно-червоний, соковитий, ніжний та цукристий. Смакові якості — високі, лежалість при зберіганні добра.

Особливості вирощування буряка цього сорту диктують обов'язкове потрійне прорідження після формування двох справжніх листочків, потім після п'ятого листочка і у середині серпня. Кожне прорідження повинне залишати лише сильні, міцні рослини з відстанями між ними: 2 — 3 см після першого, 4 — 5 см після другого і 6 — 8 см після третього.

Цікавим виявляється досвід вирощування буряка розсадою: при висаджуванні в кімнаті чи у парнику на початку квітня, або ж у ґрунт після весняних приморозків, врожай буде у серпні. Багато хто з дачників, у кого є можливість провести літо біля своїх городів, користуються цим способом.

Лишається тільки сказати, що розсаду висаджують на постійне місце, коли вона досягне зросту 8 — 10 см.

Олександр ЛИСТОПАД

ЗАВАРИТИ ЧАЙ? — ДУЖЕ ПРОСТО

Звичайно, це зробити неважко. Але повинно бути ще корисно і смачно. Ми ж у більшості випадків не приділяємо ніякісінької уваги технології заварки. До речі, китайці (та й не лише вони) використовують для цієї процедури інший термін — «церемонія».

Ми ж упевнені, що робити це можна між іншим, похапцем, а тому правильно заварити чай у нас уміє не кожен. І втрачаємо особливі смак і духмяність чаїв, котрі могли б порадувати і попестити нашу душу.

Подумалося, що, перш ніж розводитися про технологічно вивірену чайну церемонію, було б непогано спочатку повчитися цієї премудрості у бувалих. Не може бути, щоб у нас серед читачів не знайшлося завзятих «чаївників» — любителів чи навіть професіоналів, палко закоханих у це дійство.

Шановні «чаївники», просимося до Вас у науку. Наставте на шлях істинний. А тим часом висвітлимо хоч один рецепт приготування чаю, яким з нами поділились у селі Задінецькому на Слобожанщині, — дуже простим й вигідним.

Заварити порцію вашого улюбленого трав'яного збору, зеленого або чорного чаю, дати настоятися хвилин п'ять, а потім перелити настій в іншу посудину, щільно закривши її, щоб не вистигало. Заварну масу знову залити окропом, теж настояти п'ять хвилин, і знову перелити в окрему чашку, щільно її закривши. Те ж зробити і втретє.

Починати пити чай потрібно у зворотному порядку — третій, другий, перший. Спробуйте, не пошкодуєте. Потрібно сказати, що, окрім високих смакових якостей, гострішого відчуття ароматів «букету», цей спосіб має ще одну перевагу. Отримані таким чином настої активно спрацьовують на різних енергетичних рівнях організму, тому оздоровчий ефект їх набагато вищий за звичайну заварку.

Приємного чаювання!

«БІЛА СМЕРТЬ» НАВЕРТАЄ ДО ЖИТТЯ

Уперше про феномен «білої смерті» мені стало відомо від колег з російського видавництва «Физкультура и спорт». Пізніше, заглибившись у цю тему, я отримав численні підтвердження її правдивості і в нас, в Україні.

Майже щодня ми читаємо і чуємо: сіль — це біла смерть! Отакої! Раніше за цією, пробачте, смертю, чумаки їздили до кримських солончаків, довгі місяці проводили за кермом, чи то пак, за віжками, лишаючи сім'ї та господи напризволяще і навіть не завжди були впевнені, що повернуться додому живими й здоровими…

Бідолахи! Де їм — неосвіченим та непутящим — знати, що вони «гниють» у дорозі, тьху, прости, Господи, — не хочеться й повторювати, за що саме. Відомий кіногерой співає: «А без води — і ні туди, і ні сюди!». А без солі, панове, туди чи сюди? І чи не відомі нам історичні факти, коли за пуд солі давали пуд золота?

Ні, мабуть, усе це таки небезпідставно. Звичайно, харчова цінність цього нехитрого продукту відома й школяреві. Всі знають, що він входить до складу абсолютно усього, що ми перед собою бачимо, включаючи наші відбитки у дзеркалі. І що це єдиний харчовий продукт, збагачений йодом, котрий стоїть на варті нашого дорогоцінного здоров'я.

То усе-таки: смерть чи здоров'я? Розсудіть самі.

Існує дуже простий спосіб лікування сіллю, точніше — солевими пов'язками. Так-так, саме **лікування!** Ще в роки Другої світової війни деякі фронтові лікарі активно використовували його, накладаючи змочені в концентрованому сольовому розчині бинти чи навіть просто шматки чистої бавовняної тканини на великі гнійні (часто — гангренозні) рани. За кілька днів рани ставали чистими, рожевими, нормалізувалася температура тіла, а головне — бійці залишалися живими і… непошматованими!

Спитаєте, де можна було роздобути такі факти? Звичайно, у самих же військових лікарів, які практично усі на той час були перекваліфіковані в хірургів. Та не всі практикували лише «віднімання органів», що саме по собі робити значно простіше. Одним з прикладів того — мій тесть, підполковник запасу Григорій Матвійович Федоренко, що усі п'ять років разом з фронтовою медсанчастиною пройшов дорогами війни і виконав тисячі операцій або ж… лікувань. Ця людина — струнка, по-військовому підтягнута і майже не сива, — виявилася настільки енергійною і непосидющою, що, маючи за плечима багатющий, більш ніж 60-літній досвід і вік далеко за 80, досі виходить на роботу. Правда, років зо два він уже не оперує (був дитячим (!) хірургом-стоматологом), але і вдома сидіти, склавши руки, не може.

Та вернімося до нашої теми, до солевих пов'язок. Що ж саме лікували і лікують за їхньою допомогою беззаперечно чудові фахівці?

Виявляється, не лише рани. Відомо багато випадків повного і безболісного зцілення від карієсу з гранульомами, підшкірних гематом, бурситу коліна, апендициту, абсцесів плечей та передпліч, сильних опіків. Ганна Данилівна Горбачова — медична сестра з часів війни і до 90-их років — повідомила, що вдало і швидко виліковувала хронічний кашель, коклюш у дітей: вона прикладала пов'язки до їхніх грудей та спинок. А коли отруїлося недоброякісними харчами 5-річне дитя, і тоді виручила сіль: того ж таки дня від блювання і проносу не лишилося й сліду.

Окрім цього, відомі й інші численні випадки видужання. Ось — найнебезпечніші та, на жаль, деякі з них вельми поширені: аденома молочної залози та аденома простати, шкірні висипи невідомої етіології, підозрілі (раптові) родимки на чолі і папіломи, запалення внутрішніх органів, гангрена нижніх кінцівок і та інші.

Лишилося одне: виявити, як же готуються і використовуються солеві пов'язки? А дуже просто: розчиніть у склянці (200 мл) гарячої води дві чайні ложки кухонної солі. Отримаєте 10-відсотковий розчин. Це — для дорослих, а для дітей (і для хвороб голови) розчин потрібен 8-відсотковий: дві чайні ложки на 250 мл води. Ось у цьому так званому гіпертонічному розчині намочують і легко віджимають марлю, а потім прикладають її до хворого місця і закріплюють бинтом чи шарфом.

Годин за десять пов'язка підсохне і її треба замінити або ж зробити перерву; можна лікуватися в разі потреби лише вдень чи вночі, але **обов'язково до і після пов'язки слід обмивати шкіру теплою водою з милом.** Тканина для пов'язок повинна бути легко-водо- та легко-повітрепроникною, м'якою, бавовняною, чистою. Якщо це — рушник, то треба згортати його у три — чотири шари, а марлю — у шість — вісім.

Слід також пам'ятати, що пов'язки до голови потрібно прикладати лише змочені у 8-відсотковому розчині і тільки в разі підвищеного кровонаповнення, тобто при наявності водянки чи пухлини, а при головних болях внаслідок атеросклерозу їх краще не робити. Також від цього способу лікування слід утримуватися при наявності легеневих чи внутрішніх кровотеч.

Як бачите, шановні читачі, в деяких випадках усе ж можна спробувати обійтися без хірургічного втручання. Але до всього треба ставитися розсудливо: в усякому разі необхідно радитися з тямущим і небайдужим до Вашого здоров'я медиком чи цілителем — це буде і розумно, і корисно.

Олександр СИДОРЕНКО

Врубель і Київ

Тво! , я. Здожн, кая—яцеяЯп! авжняйогоябцог! а- ця.яП! оЯ2оязна2, , . очаябяцядокладно,яобЯ2ав, н, як, 2-2яя . Здожн, кая недоЯ2а2ньоя — по2! цбнояпобач, 2, яцяв! озЗмц2, яц. яЗ Япввдношеннцядоях! озв, 2кЗяйого 2во! чоцяЯ, л, ».

Майб32нцйя Здожн, кяна! од, вЯя вя1856я! оцц.яОЯ2аннцяйогоямалюнк, яЯ2во! енцявя19Цбя! оцц,яЯ2об2оятцд чаЯяпе! шоцяЯ оЯцйЯькоцяЯ еволюццц. О2же,ятпе! цодя2во! чоцяак2, вноЯ2ц В! Збеляятпо! цвняноянеевел, к, й.

НеявЯяк, йя. Здожнцйя Явц2яцяне бЗдь-яка2во! чаябцог! а- цяяоднаковоя Яп! , яю2ья мц- о2во! енню.я У цьомЗяЯенЦяЯ В! ЗбелЬяЯе! едя Здожн, кцвямцноя2! , маця пе! шеямцЯке.

По-пе! ше,яекзо2, чнеят! цзв, ? е В! Збель:ятояба2кцвЯькцйятцнцяйого п! едк, я—яв, . цддцвяят! ЗЯькоця Поль? ц. Хочаявятпе! екладцявятольЯькоцямов, В! Збелья—яцеяЗЯьогоят, шенья:то! обець,я2аяця? оЯья2аке,я? оядозволяло г! а2, явяц, мят! цзв, ? емяЗяд, внцяцг! , . Нап! , клад,я Зя! оманця Набокова «Да! »ярд, няцзявнайом, . ятоловного ге! оявгадЗцямцжяцнш, мят! оях- ! еЯ-к, яВ! Збльова».яНеяЯ322цво,яяч, яце влаЯная в, гадкая п, Яьменн, кая ч, «Ззя2оязяж, 22я».яВажл, во,я? оя2, м Яам, мядокЗмен2Зця2ьЯяяцЯнЗвання3 кЗпь23! номЗяклцма2,яточа2кЗяХХяЯ2о- ! ччяяв! о? енняяменцяВ! Збеляявцм'ям РЗбльова,яякеядавнояйябезЗмовно Яп! , ймац2ьЯяЗяЯвц2вцйяцц! а! . ццямен якяЯ, мволям, Я2ец2ваявзагалц.

Д, внця пе! е2, н,

Ба2ькоя В! Збеляябзвя Я2! ойов, м о- цце! ом,яобов'язокяЯпЗжб, яв, магавячаЯ2, . я пе! емц? ень:я В! Збель на! од, вЯяявяОмЯькЗ,язакцнч, вяР, - шельцвЯькЗяклаЯ, чнЗяцмназцюяв ОдеЯц.яХЗдожнцяобда! Званяябзлов, явленоя! ано:ятцдячаЯяко! о2кочаЯногоятпе! ебЗванняявяПе2е! бЗ! зц ба2ковод, вявоЯьм, ! цчногоя лопч, кая доя малювальн, . я клаЯцв Това! , Я2ваявао. оченняя Здожн, кцв, ! окомятцзнцшеявяСа! а2овцявцнямав п! , ва2ногоя педагога,я? оя навчав йогоямалюваннюязяна23! , ,язгодом вцдвцдЗцямалювальнЗяшколЗявяОдеЯц. Вжея2одц,яЗяд, 2ячця! ок, ,ят! ояв, лаЯя гоЯобо! ЗявяК, цвцяМ, . айлоя В! Збель почавят! , бл, зноя Зя2ойячаЯ,я? ояй цванов.яцявяцванова,яцяЗяВ! Збеляя— аква! елц,яеЯкцз, ядоя! озп, Яцвя ! амЗ. АлеяВ! Збельямайжеявя ЗЯьомЗят! о2, - Я2оц2ьяцванов3:явамцЯ2ьЯюже2ноцяй цконог! а- цчноця! озмац2ьЯ2ця—ядноманц2нц,я? оявна. одя2ьЯяятцдяд, к2о2ом цц! а2, чноцяЯ, ме2 ццякомпоз, цийцяЯ е-м, яЗяа! цацця. ят, шеядво. ЯюЖе2цвя— «Надг! обн, йятлач»яцяяВоЯк! еЯцння» (незаве! шенцЯ2ьяцьогоеЯкцзЗЯп! , ймацЯ2ьЯяя якя недоп! оявленцЯ2ья — немовб, явцдяонцмцнняятпе! едя2, м,я? о вжеЯ2алоЯя"явамцЯ2ьЯ2 епе2н, . ЯЯяйв, ? оЯ, мволцзЗю2ьяблагода2нцяоЯяяння,я? оя! ап2ьовоявцдвцдЗю2ьятюдей,я— ! цвне,яабЯ2 ак2неяаЯ2 альнеяЯвц2ння.

В, конЗюч, яо! намен2, яная Я2овпа. яВолод, м, ! ЯькогоЯобо! З,яВ! Збельяяд, вЗвавянезалежнцЯ2оя2во! - чоця ан2азцц.яПое2, каяме2амо! - оз абояп! , нц, пява! ца2, вноЯ2ця32во- ! , 2ья - Зндамен2альнЗя пе! едЗмовЗ в! ЗбелцвЯькцйявоб! ажальноЯ2ц,яякЗ маломЗяе2одц,я2акцяявмаЯш2абцяЗЯццц 2во! чоЯ2ц.яМайжеябЗдь-якомЗяв, конаномЗякол, Яьямо2, вовцянаяко! о2кцй абоявцддаленцйявцдЯ2анцяЗяВ! Збеля неодмцнноя ЯнЗцява! цан2

якцЯ2ь,я? оявгодомяв, знач, лаяоднЗяв п! , мц2н, . яоЯобл, воЯ2ейяв! ЗбелцвЯькоцямайЯ2е! ноЯ2ц,як-о2надзв, - чайнаязо! оваяпам'я2ь.яТак,яЗяСа- ! а2овц,ятцЯляядво. явцдвцд, няце! кв, , деябЗлаятомц? енякопцяякСа! ашногоЯЯЗдЗ»яМцкеланджело,ядев'я2, ! ччн, йяВ! ЗбельяЗдомая«напам'я2ь,я— якятп, шеяйогоЯяеЯ2 а,я—явцд2во! , в ццявЗЯц. я а! ак2е! н, . ятод! об, ця. ».

Зя1882я! окЗяВ! ЗбельянавчацЯ2ьЯяя Зя клаЯцяП.яП.яЧ, Я2якова.яТой ! екомендЗцяйогоякявдцбногоямайЯ2 аякомпоз, ццяАд! цановцяП! а. овЗ, ? оя 2одця ке! Звавя ! еЯ2ав! ацццю д! евнц. яце! ковяця ! еЯокЗяК, цвц,яа згодомявцдповцдавявая Здожнюяна- Я2, нЗяв, конанняя! озп, ЯцвяЗяВолод, м, ! цвЯькомЗя Яобо! ц.я В! Збель оп, няцЯ2ьЯяяЗяК, цвц,яцяятпе! шаяйого значнаямонЗмен2альная! обо2ая— - ! еЯкаяяная. о! а. я К, ! , ,цвЯькоцце! кв, .яАлея! ччяЗ2ц,м,я? ояК, ! , ,цвЯькаяце! квяявжея2одц,якол, яВ! Збель Зя1885я! оцц,яв, конЗвавЯвцйя! озп, Я, мцЯ2, лаЯьяная2е! , 2о! ццятцка! нцядля дЗшевно. во! , . .яСамеязоб! аженняяпоЯ2олцвЗяЗцшеЯ2цяСв.яДЗ. а» п! , Явяченеямця Я2, чнцйя Я, 23ацццяв, падцнняявцзв, чайногоях, 22,ЦЯп! , йня22я,яцнакшеяхажЗч, я—ябожевцльнц.яП! одовженнямяцьогоявбцгЗцяя2е,я? оя2одцяж ЗяК, цвц,я2ов2оя2ам,ядеяпоч, навЯяВ! Збель,ятом, ! ацяйогоямаленьк, й Я, н.яЦяявзацмоп! он, кнцЯ2ьяд, внощ в! ЗбелцвЯькоцяж, 22цвоцядолцяцяйого м, Я2ец2ва,я п! , чомЗя вя найбцльшзначн, . я ця п! , нц, пов, . я йогоя. З- дожнц. яв, ! аження. ,явв, чайно,я2ежналеж, 2ядоя! цдкцЯн, . яцн2! , гЗюч, . яв, ? .

ДоЯ, 2ьявцдом, м, яная поча2кЗя8Ц- , . я! окцвяХІХяЯ2яб Зп, ябцблейЯькцеЯкцз, я цванова.яП! ацова2, я над еЯкцзам, я! озп, ЯЗяВолод, м, ! Якоцвдленеязло,яяяя«ЗоЯоблюця вцчнЗ бо! о2ьбЗябЗн2цвл, вогоятюдЯького дЗ. Зя», явцняЯ2авяляяВ! Збеляя- а2альн, м.я ця об! азя поневол, вя Явого 2во! ця.

Пок, н32, йя Демон

В! ЗбельяяеЯьяЯкладавЯяявяпа! адокЯцв.я Легковажнея богемне цЯнЗванняя—яцянадзв, чайноЯе! йознея Ялзжцняя ! емеЯлЗ.я П! , я Яе! - йозноЯ2цямайЯ2 а,я? оявванад2оя! евн, воЯяп! , ймацяяЯе,я? оя'являцЯ2ьЯя з-пцдя йогоя! Зк, ,я —я без23! бо2не вцдношенняядоядолцятоЯ2ов, . я2во! цв: 2е,я? оявжеябЗлояз! обленоя,яв, пЗ- ? еноявя! Зк,ядляяньогоянеямалоя,цн, . Цеябзлаятюд, ная! озЗмнаяцятл, бока,я ? оя доб! ея зналая клаЯ, чне м, Я2ец2воя,ятц2е! а23! З,яволодцла кцлькомаямовам, ,явцдк! , лаядляЯе- ! едов, ? а,я Зя якомЗя вцня ж, в, нап! , клад,яГ.яцбЯена.яВцняЗбвятегк, йяЗяпцлкЗваннц,ялеятоп! , яяЯеяЯе вцняв, п! омцнювавятцпно2, чнЗяЯ, лЗ, нцб, явцняволодцвяк, моЯьяЯ2ацмн, м знанням,ялеянеяввважавяяядоццльнея ! озк! , ва2, Яяя пе! едя Явоцм, колегам, .яЗагадковеябЗлоязакладеноят! , ! одоюявяйогоя на23! ц,ЯЗяцй добц! ноЯ2,яя озЗмЗ,ялеявцн,ятевне, ? ейятюб, вяцн2! , гЗва2, яцяд, вЗва2, . В! Збельяцц2коя! оздцлявяоде! ж, мцЯ2ь, за. оплення,яцяв, . цдямайЯ2е! ноЯ2ц.

Йогоянеявцдво! о2нцябожевцлля к, далоявцдЯвц2наяйогоям, Я2ец2воя,ц йогоя 2! ак23званяя ЯЗчаЯн, кам, . Нап! , клад,янцб, 2оЯС2аЯовя,цзядеяк, мянавц2ьятполегшеннямяЯп! , йняв звцЯ2кЗятп! оятЯ, . ччнЗя во! обЗяВ! З- беля,я ? оя начеб2оя поя Янювало в! ЗбелцвЯькця"д, вац2ва",явок! ема йогоява. оплецЯ2ьядемонцчноюя2емою.яцЯ2о2н, йятп! , яцьомЗянея2цльк, Яам, йя ак2я2 агцчноцяж, 22цвоця! озв'язк, ,ятлеяйя2е,я? оявВ! Збельят! обЗв ЗятЯ, . ца2! , чнцйятцка! нцяЗжеядовгоя—яцзя19Ц2япоя191Цяя! цк,я! цк Яме! 2ц.яВ! Збельянеядцзнав Яя,я? о йогоява, знал, якадемцком,янеявнав п! оя2! цЗм- альн, йяЗЯпц. яЗяРоЯцця,ц цв! опцяЯ2огоЯамогоя«Свц2Зям, Я2ец- 2ва»,яЗятпе! ш, . яв, Я2авка. якогоявцн б! авяЗчаЯ2ь;явцняняебЗвяЯвцдком подцйятпе! шоця оЯцйЯькоця еволюццця—явЯеяцеят! ойшлоятовзнього, . очятпе! цодяйогоя во! об, яв, яв, вЯяв! оЯцйЯькцйяцЯ2о! цц,ЯЯ2ом3ян, Ялцяяй кЗпь23! нцй,янадзв, чайноянаЯ, чен, м подцям, .я В! Збель,я п! одовжЗюч, цЯнЗва2, ,я! аноябЗвяв, ключен, йяцз кЗпь23! ногоЯе! едов, ? аяЯвогоянаЯЗ цявжеяваяж, 22яявцдцйшовЗяЗятегенд3. Таке,явв, чайно,ябЗвацянеявякожн, м . Здожн, ком.

Щеярд, нямомен2бцог! а- ццц,я? о цн2! , гЗц.яВжея во! цюч, яцятпе! ебЗвацюч, яЗялцка! ня. я(аявцнязмцн, вяц. декцькаЧявцнямавямомен2, ят! о- Явц2ццння,якол, ямцгят! ацова2, .яцяо2 2одцябЗл, яЯ2во! енцяйогоя оЯ2аннц шедев! , ,явок! емая! а- ццнц,ядояк, . належа2ьявамальовк, явяна23! , ЯЯцен вяцн2е! 'ц! а. ятцка! нцяцяяяцкном: «Обмц! ковЗця . цдя (г! ая вя ша. , Ч», «Лцжко».яЗяц, клЗяк«БезЯоння»,якДе- ! евоя бцляя па! кан3».я Один, мя з оЯ2аннц. я2во! цвяВ! Збеляяцятпо! 2! е2 В.яБ! юЯова.

ДцйЯно,явЯцяя2ем, ,ЯЯюже2, я2аятпе! - Яонажцяв! ЗбелцвЯькоця2во! чоЯ2ц вцдзначенцятеча2коюя- а23м3.яАле важл, воя3! оЗмц2, яйя2е,я? ояМ, Я- 2ец2воядляяМ, . айлаяВ! Збеляянцкол, неябЗлоядже! еломябага2Я2ва,яЯлав, ,я воноя бЗлоя дляя ньогоя 2, м повц2! ям,ябезякогоявцняеямцгяб, ж, 2, .яцям, яможемояобЗ2, яго! д, м, 2, м,я? ояцеятовц2! яяк, цвЯькогоянеба.

Оксана ПАЗИНИЧ

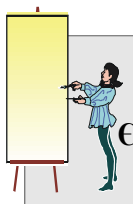

ІЗ ЖИТТЯ ВЕЛИКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ

ІЄРОНІМ БОСХ (б. 1450—1516)

Ієронім дуже любив рідне місто. За тими скупими даними, які достоту відомі про його долю, він прожив у Хертогенбосі все своє життя. Більше того, складову частину географічної назви цього міста він зробив своїм псевдонімом — Бос, або, як у нас вимовляється, Босх. Ім'я прижилося так міцно, що справжнє прізвище було забуте і світ знає великого художника Ієроніма Босха, а не ван Акена.

АЛЬБРЕХТ ДЮРЕР (1471—1528)

«Портрет матері» — один із кращих зразків реалістичного портретного мистецтва художника. Цей малюнок він створив за кілька тижнів перед смертю старої жінки. У щоденнику Дюрер записав: «Моя набожна мати народила і виховала вісімнадцятеро дітей, хворіла чумою та багатьма іншими важкими хворобами, страждала від злиднів, презирства, знущань і ніколи не прагла відомщення». Дюрерова мати дивиться з малюнка мудрими, ясними, як у її сина, очима».

ПІТЕР БРЕЙГЕЛЬ МУЖИЦЬКИЙ (б. 1525—1569)

Одне з перших відомих для нас живописних творінь Брейгеля називається «Падіння Ікара» (1558). Ця картина частіше від інших тривожила фантазію поетів... Звичайно, що причиною такої цікавості була не тільки сама картина, але й прекрасний античний міф про людську творчу мисль і дерзання. Але Брейгель прочитав його дуже особистісно і багато літераторів зацікавилося саме таким його прочитанням.

ПІТЕР ПАУЛЬ РУБЕНС (1577—1640)

Художник багато разів малював кохану дружину. Останній портрет Ізабелли він намалював незадовго до її раптової смерті у 1620 році, можливо, що від чуми... Рубенса тоді не було вдома. Він не зміг попрощатися із жінкою, яка була матір'ю трьох його дітей, яка подарувала йому стільки щастя. Останній портрет Ізабелли докорінно відрізняється від першого. І не тільки тому, що перед нами не витончене дівоче обличчя, а обличчя зрілої жінки. На першому портреті в очах Ізабелли тільки ясне світло, чекання щастя, мила кокетливість. Останній портрет цієї красивої жінки передає характер людини, яка багато спізнала в житті, уміє думати, зосереджена на своєму внутрішньо багатому житті!

Із книги К. Шахової «Творчість великих європейських художників XV—XVIII ст.» — К., «Вища школа», 1980.

Засновник — Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Реєстраційне свідоцтво № 1007 від 16.03.1993 р.

Головний редактор Любов Голота

Шеф-редактор Павло МОВЧАН
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, А. Журавський, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Комп'ютерна верстка — Ірина Шевчук

Адреса «Слова Просвіти»: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8. Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, тел. 228-01-30.
E-mail: prosvita@iatp.org.ua

Індекс 30617. Зам. № 3301204. Наклад 3000.
Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»